Fundusze Europejskie Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska Europejski Fundusz Społeczny

WSPÓŁZARZĄDZANIE PROCESEM REWITALIZACJI MIASTA GRAJEWO

MODEL INSPIROWANY ROZWIĄZANIAMI WŁOSKIMI Z TURYNU

Grajewo, grudzień 2020

Projekt "Nasze Grajewo model wspólnotowego zarządzania rewitalizacją z wykorzystaniem doświadczeń Turynu " jest realizowany przez Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych w Białymstoku w partnerstwie z Miastem Grajewo oraz Miastem Turyn

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Działanie 4.3.

Spis treści

Geneza projektu ... 3

Założenia modelu ... 4

Charakterystyka miasta Grajewo ... 5

- Krótka historia Grajewa ... 5
- Grajewo – specyfika miasta i urzędu ... 7
- Analiza zasobów instytucjonalnych ... 14
- Analiza zaangażowania Podmiotów Ekonomii Społecznej działających na terenie Grajewa ... 18

Rewitalizacja w Grajewie ... 23

- Obszar rewitalizacji ... 23
- Założenia rewitalizacji ... 23
- Wizja obszaru rewitalizacji ... 27

Rozwiązania z Turynu ... 33

- Główne założenia rozwiązania z Turynu ... 38
- Rekomendacje do pracy w Grajewie ... 39

Międzysektorowa współpraca – rola Grupy Inicjatywnej ... 40

- Sposób powołania Grupy Inicjatywnej ... 40
- Rola Grupy inicjatywnej ... 41

Faza testowania – elementy modelu ... 42

- Współzarządzanie procesem rewitalizacji z uwzględnieniem sektora społecznego ... 42
- Zogniskowane wsparcie podmiotów ekonomii społecznej ... 55
- Model usług społecznych świadczony przez PES ... 64

Faza wdrażania - główne założenia modelu ... 72

- Współzarządzanie rewitalizacją z uwzględnieniem współzarządzania sektora społecznego ... 73
- Zogniskowane wsparcie podmiotów ekonomii społecznej ... 86
- Model usług społecznych świadczonych przez PES mający na celu szerokie włączenie mieszkańców w rewitalizację ... 94
- Ujęcie teoretyczne ... 95
- Usługi społeczne ... 97
- Synergia usług społecznych ... 99

Zasada równości szans w rozumieniu polityki horyzontalnej UE w rewitalizacji społecznej ... 101

- Podstawy prawne ... 101
- Podstawowe definicje związane z równością szans ... 102
- Uniwersalne projektowanie ... 104

Rekomendacje do fazy wdrażania projektu ... 107

Załączniki: ... 110

Geneza projektu

Współpraca miasta Grajewo z Ośrodkiem Wspierania Organizacji Pozarządowych w Białymstoku trwa już kilka lat. Wspólnie uczestniczyliśmy w szeregu projektów nastawionych na rozwój rynku pracy, programowanie rozwoju lokalnego, aktywizację społeczną i integrację społeczną w tym poprzez realizację Programów Aktywności Lokalnej, działania na rzecz osób wykluczonych społecznie, współprowadzenie Klubu Seniora czy też świetlicy środowiskowej.

We wszystkich dotychczasowych działaniach tematy związane z rozwojem lokalnym i rewitalizacją społeczną oraz integracją społeczną, zawodową i edukacyjną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym były tematami przewodnimi.

Ogłoszenie konkursu kierowanego do grupy miast realizujących modelową rewitalizację mającego na celu wsparcie procesu o dodatkowe działania oraz doświadczenia ponadnarodowe skłoniło Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych i miasto Grajewo do kontynuacji i rozszerzenia działań o nowe aspekty i pomysły.

Szczególną wartością okazały się także założenia konkursu, które zakładały obligatoryjną współpracę z partnerem ponadnarodowym. Rozpoczęliśmy poszukiwania partnera ponadnarodowego posiadającego doświadczenie i dobre praktyki w obszarze rewitalizacji. Jednocześnie przeprowadziliśmy diagnozę aktualnie realizowanego Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Grajewa na lata 2017 - 2027. Zauważalnym czynnikiem wymagającym wsparcia, swoistym wyzwaniem było „uspołecznienie" procesu rewitalizacji. W Grajewie ilość aktywnie działających organizacji jest stosunkowo niewielka, także potencjał organizacyjny tych organizacji jest ograniczony. Kapitał społeczny i aktywność mieszkańców także wymagała wsparcia. Szukając partnera ponadnarodowego i dobrych praktyk w obszarze włączania mieszkańców i liderów społecznych w planowanie tej polityki zwróciliśmy się do partnerów włoskich. Pozytywnie odpowiedziało miasto Turyn.

Nasze prace zaowocowały projektem "Nasze Grajewo model wspólnotowego zarządzania rewitalizacja z wykorzystaniem doświadczeń Turynu". Skala miast wydała nam się w pierwszym odruchu nieproporcjonalna, jednak poznając bliżej dobre praktyki z Turynu okazało się, że rozwiązania stasowane w poszczególnych dzielnicach mogą być inspiracją w skali całego miasta w Grajewie. Skupiliśmy się na animowaniu społeczności lokalnych w ramach „domów dzielnicy" czyli miejsc aktywności lokalnej, w których lokalne organizacje oraz mieszkańcy mogą spotkać się, spędzić wspólnie czas, zintegrować a czasami zrobić coś dobrego na rzecz lokalnej społeczności.

Jednym z głównych założeń ww. projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu wspólnotowego zarządzania rewitalizacją w mieście Grajewo z dużym udziałem partnerów społecznych. Stworzony model został poddany konsultacjom społecznym. Niniejszy dokument jest finalną wersją uwzględniającą rekomendacje wynikające z konsultacji społecznych.

Założenia modelu

Prezentowany model to próba realizacji działań na rzecz rewitalizacji społecznej miasta Grajewo z jednej strony inspirowany rozwiązaniami włoskimi, z drugiej zaś strony poparty diagnozą potrzeb i problemów oraz z wykorzystaniem lokalnych kontekstów historyczno – kulturowo – społecznych.

Nowe rozwiązanie będzie składać się z następujących komponentów:

Model będzie realizował cele Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Grajewa na lata 2017 - 2027.

Zależy nam na wypracowaniu rozwiązań, które:

- wprowadzą nowe rozwiązania na terenie miasta Grajewo w obszarze włączania mieszkańców i partnerów społecznych w proces rewitalizacji
- będą bazowały na trwałej, systematycznej współpracy sektora publicznego i społecznego
- będą dążyły do realizacji usług publicznych z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania i specyficznych potrzeb odbiorców o utrudnionym dostępie w tym osób z niepełnosprawnościami
- uwzględnią lokalny potencjał oraz zasoby społeczne i kulturowe
- uwzględnią rozwiązania w sferze rewitalizacji stosowane w Turynie
- będą możliwe do implementacji w innych miastach o wielkości do 30 000 mieszkańców.

Stworzony model będzie mógł być implementowany w samorządach i instytucjach w Polsce.
Okres realizacji projektu: od 1 października 2018 roku do 30 września 2021 roku.
Wartość projektu: 1 236 423,60 zł w tym dofinansowanie z UE: 1 197 423,60 zł

Charakterystyka miasta Grajewo

Krótka historia Grajewa

Grajewo nazwę swą zawdzięcza Jaćwingom, którzy niegdyś zamieszkiwali te tereny. Wg J. Nalepy: słowo „GREVA" - znaczące jeziorzysko, starorzecze - później przekształcono na „Grejwy", z czasem: „Grajwo". Ostatecznie pozostała nazwa „Grajewo".
Po raz pierwszy w źródłach pisanych nazwa Grajwy pojawia się w 1405 r., jako nazwa jeziora, nad którym Krzyżacy obrabowali rybaków wiskich. W początkach XV wieku książę mazowiecki Janusz I Stary podjął próbę zasiedlenia tych najdalszych, granicznych terenów ziemi wiskiej. Pierwsze wzmianki o istnieniu wsi książęcej Graywa pochodzą z 1426 r. Niekorzystne położenie, na zupełnym pustkowiu, tuż przy granicy krzyżacko - litewskiej, stanowiło przeszkodę w trwałym osadzeniu wsi. Dopiero w 1472 roku tereny te otrzymał Jan z Białowieży, który osiadł tu na dłużej. W roku 1478 ufundował on w Grajewie pierwszy kościół pw. Św. Trójcy, Wniebowzięcia NMP i św. Jana Chrzciciela, a już rok później biskup Kazimierz erygował tu parafię. Od 1483 r. zaczął nazywać siebie Grajewskim i to od niego wywodzi się rodzina szlachecka Grajewskich herbu Gozdawa.
Po kilkudziesięciu latach położenie geograficzne stało się atutem miasta. Właśnie tu krzyżowały się dwa szlaki: z Mazowsza na Litwę i z Podlasia do Prus. Przy skrzyżowaniu tych szlaków w XVI wieku powstało najstarsze centrum miasta - rynek handlowy.
W 1540 roku, na prośbę Grajewskich, którzy chcieli zwiększyć swoje dochody, Zygmunt Stary nadał wsi Grajewo prawa miejskie, a w 1695 roku Jan III Sobieski nadał miastu prawo odbywania cotygodniowych targów. Trzy lata później następny władca polski August II nadał przywilej odbywania jarmarków. Kiedy zaczęły pojawiać się pierwsze oznaki kryzysu miast w Polsce, miejscowość, mimo korzystnego położenia, nie rozwijała się. Zniszczenia wojenne, m.in. w okresie potopu szwedzkiego, spowodowały, że Grajewo stało się małą osadą na ziemi łomżyńskiej.
W Grajewie w roku 1676 podatek pogłównego zapłaciło zaledwie 35 dorosłych osób z burmistrzem na czele. Natomiast wg rejestru sporządzonego w 1777 roku, miasto liczyło zaledwie 43 domy oraz 258 mieszkańców, a 20 lat później, zapewne po pożarze lub innym kataklizmie, już tylko 23 domy i 218 mieszkańców.
Po III rozbiorze Polski miasto znalazło się pierwotnie w zaborze pruskim, a następnie od 1807 r. rosyjskim. Z ciekawszych wydarzeń początku XIX w. należy odnotować fakt przejazdu przez Grajewo w grudniu 1812 r. cesarza Napoleona. Miasto jednak powoli upadało, choć zapisało piękną kartę w powstaniach narodowych. W okolicach miały miejsce walki m.in. w okresie powstania kościuszkowskiego, listopadowego i styczniowego. W 1870 roku odebrano mu prawa miejskie. Był to jednak okres, kiedy miasto, dzięki położeniu na pograniczu prusko - rosyjskim, zaczęło się intensywniej rozwijać. Rozkwit miasta nastąpił szczególnie po wybudowaniu szosy Petersburg - Warszawa (1829 r.) oraz kolei żelaznej Odessa - Brześć - Królewiec w 1873 roku. Przygraniczny charakter miasta i rola stacji kolejowej, jako granicznej

stacji przeładunkowej, już w XIX wieku predysponował Grajewo do rozwoju handlu międzynarodowego i wysokiej wymiany towarowej.

W tym czasie założono wiele zakładów przemysłowych: fabrykę mydła i świec, hutę szkła, fabrykę pasów transmisyjnych - później przekształconą w fabrykę taśm gumowych.
Do ważniejszych wydarzeń z początku XX wieku na terenie powiatu można zaliczyć m.in. wydarzenia rewolucji 1905 r. i oczywiście kończące okres zaborów wydarzenia I wojny światowej. W 1915 r. tereny powiatu szczuczyńskiego znalazły się ponownie pod okupacją pruską. W jej trakcie z dniem 1 marca 1918 r. przeniesiono siedzibę władz powiatu szczuczyńskiego do Grajewa.
Okres II RP to czas odbudowy i dalszego rozwoju. Poza siedzibą licznych urzędów w mieście powstało m.in. gimnazjum, a w miejscowych koszarach ulokowano oddziały 9. Pułku Strzelców Konnych. Przed wybuchem II wojny światowej Grajewo liczyło już ok. 10 tys. mieszkańców, z czego 40% stanowiła społeczność żydowska.
Z racji swojego przygranicznego charakteru Grajewo przez wieki było miastem wielokulturowym, o czym świadczyły m.in. sąsiadujące ze sobą budynki sakralne: kościoła katolickiego, prawosławnej cerkwi, synagogi i ewangelickiego domu modlitw oraz cmentarze: katolicki, ewangelicki, prawosławny i żydowski kirkut. Niestety w wyniku tragicznych XX-wiecznych wydarzeń, dziś w krajobrazie naszego miasta nie ma w zasadzie żadnego materialnego śladu po mniejszościach wyznaniowych i narodowościowych, które przez wieki brały udział w rozwoju Grajewa.
W latach II wojny światowej, w nocy z 6 na 7 września 1939 roku, miasto zostało zajęte przez Niemców, a po 21 września tego roku znalazło się pod okupacją radziecką. Okres tzw. „pierwszego Sowieta" zapisał się w historii miasta m.in. wywózkami jego mieszkańców na Syberię. Po 22 VI 1941 roku Grajewo znów okupowali Niemcy. W okresie okupacji aktywnie działał ruch oporu. 9 Pułk Strzelców Konnych Armii Krajowej 8 września 1944 roku stoczył z oddziałami niemieckimi największą w naszym regionie bitwę partyzancką na Czerwonym Bagnie. Okupacja hitlerowska zakończyła się w Grajewie dnia 23 I 1945 r. W czasie wojny zginęło ponad 5 tys. mieszkańców z ogólnej liczby prawie 10 tys. Miasto w ok. 30 % uległo zniszczeniu. W lasach wokół Grajewa znajdują się miejsca masowych straceń (Kosówka, Bogusze, Prostki).
W pierwszym okresie po drugiej wojnie światowej historia miasta, to przede wszystkim odbudowa tkanki urbanistycznej i społecznej w zmienionych warunkach ustrojowych i demograficznych (zmiana granic państwowych, brak mniejszości narodowych, nowy komunistyczny ustrój). Wzrost znaczenia miasta, szczególnie gospodarczego oraz jego intensywna rozbudowa (pojawienie się osiedli wielorodzinnych) nastąpiła w latach siedemdziesiątych XX w. w związku z lokalizacją dużych zakładów przemysłowych: przetwórstwa drzewnego i mleczarskiego, które funkcjonują do dnia dzisiejszego. Mimo to miasto nigdy nie osiągnęło rangi ośrodka ponadregionalnego i funkcjonowało w "zawieszeniu" pomiędzy dominującymi wówczas ośrodkami miejskimi takimi, jak Białystok, Łomża i Suwałki.

Kolejnym okresem, który w historii miasta “odcisnął swój ślad”, często widoczny do dnia dzisiejszego to czas przemian ustrojowych przełomu lat dziewięćdziesiątych. Poza szczególnie widocznymi zmianami społecznymi - bezrobocie, pojawienie się widocznego ubóstwa, był to również okres, w który nastąpiła zmiana struktury własności - pojawienie się na dużą skalę prywatnej własności, osiedli w zabudowie jednorodzinnej oraz przemian gospodarczych - zniesienie monopolu państwowego w wielu dziedzinach, rozwój prywatnej przedsiębiorczości. Dzięki pojawieniu się organów samorządu terytorialnego (powiaty, wybierane rady, burmistrz) zmianie uległ również schemat “zarządzania” miastem i współzależności pomiędzy poszczególnymi organami “władzy”.

Grajewo – specyfika miasta i urzędu

Miasto Grajewo położone jest w północno-wschodniej części Polski, w północno-zachodniej części województwa podlaskiego. Jest usytuowane nad doliną rzeki Ełk, na pograniczu Mazur, Podlasia i Kurpiowszczyzny.

W Grajewie znajdują się siedziby władz miasta Grajewa, gminy Grajewo oraz powiatu grajewskiego. Grajewo jest małym miastem z liczbą mieszkańców wynoszącą 21 900, z czego 51,6% stanowią kobiety, a 48,4% mężczyźni. W latach 2002-2019 liczba mieszkańców zmalała o 4,1%. Średni wiek mieszkańców wynosi 41,2 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa podlaskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

W Grajewie na 1000 mieszkańców pracuje 236 osób. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa podlaskiego oraz nieznacznie mniej od wartości dla Polski.

Bezrobocie rejestrowane w Grajewie wynosiło w 2019 roku 13,2% (14,7% wśród kobiet i 11,9% wśród mężczyzn). Jest to znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa podlaskiego oraz znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski .

Powierzchnia miasta Grajewo wynosi 19 km2, co stanowi 2% powierzchni powiatu grajewskiego i 0,09% powierzchni województwa podlaskiego.

Obecnie w mieście działalność gospodarczą prowadzi około 1110 firm handlowych, usługowych i produkcyjnych. Wśród nich dominującą rolę odgrywa handel.

Do największych zakładów produkcyjnych zlokalizowanych na terenie miasta należą:

- Pfleiderer S.A.
- Spółdzielnia Mleczarska Mlekpol
- Zakrem Sp. Z o.o.

Przez miasto przebiegają drogowe szlaki komunikacyjne Warszawa – Augustów (61) oraz Gołdap – Bobrowniki (65).

Okolice Grajewa dzięki walorom środowiska przyrodniczego i kulturowego są obszarem atrakcyjnym turystycznie, zaś samo miasto ma interesującą historię sięgającą XV wieku, mimo że do obecnych czasów nie zachowało się zbyt wiele zabytków. Turystyka ma szansę stać się

dodatkową gałęzią gospodarki miasta mającą charakter uzupełniający. Grajewo może pełnić funkcję bazy wypadowo-zaopatrzeniowej. Warunkami do jej rozwoju są jednak zwiększone nakłady na ochronę środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, budowa i modernizacja bazy turystycznej oraz infrastruktury technicznej.

Animatorem życia kulturalnego w miesicie jest Grajewskie Centrum Kultury. Głównym celem działalności GCK jest przygotowanie społeczności lokalnej do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz współtworzenia jej wartości.

Miasto Grajewo jest członkiem Związku Komunalnego Biebrza z siedzibą w Dolistowie Starym, a także Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Biebrzański Dar Natury z siedzibą w Wojewodzinie.

Miasta Grajewo przystąpiło do Stowarzyszenia Łomżyńskie Forum Samorządowe. Stowarzyszenie Łomżyńskie Forum Samorządowe realizuje cele m.in. poprzez: reprezentowanie interesów samorządów na forum wojewódzkim, ogólnopaństwowym i międzynarodowym; podejmowanie inicjatyw, promowanie oraz aktywne popieranie wszelkich działań mających na celu rozwój przedsiębiorczości samorządów w oparciu o środki pomocowe Unii Europejskiej oraz innych krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych; inspirowanie i podejmowanie wspólnych inicjatyw służących społeczno-gospodarczemu rozwojowi gmin i powiatów; nawiązywanie kontaktów zagranicznych na poziomie Euroregionu; prowadzenie pracy informacyjnej, konsultacyjnej i programowej mającej na celu wspólne rozwiazywanie problemów w zakresie poszczególnych dziedzin działalności samorządu terytorialnego.

Urząd Miasta Grajewo realizuje szereg zadań przypisanych samorządowi gminnemu. Wdrażanie procesu rewitalizacji jest jednym z tych zadań. Zgodnie z zapisami GPR - Zarządzeniem nr 6/15 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 22.12.2015 r. powołany został Zespół ds. realizacji projektu „Rewitalizacja centrum Grajewa” w związku z uczestnictwem Miasta Grajewo w konkursie organizowanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Departament Programów Pomocowych pod nazwą „Modelowa Rewitalizacja Miast" oraz przystąpieniem do prac nad sporządzeniem Gminnego Programu Rewitalizacji Grajewa. W skład Zespołu wszedł Burmistrz Miasta, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Dyrektor Zakładu Administracji Domów Mieszkalnych, Dyrektor Grajewskiego Centrum Kultury, przedstawiciele Wydziału Nieruchomości i Planowania Przestrzennego, przedstawiciele Referatu Pozyskiwania Środków oraz Referatu Inwestycji, przedstawiciel przedsiębiorców oraz przedstawiciel mieszkańców. Zespół powołany został na czas nieokreślony, ale wraz z uchwaleniem Gminnego Programu Rewitalizacji powołany zostanie Zespół ds. zarządzania projektem (Zespół ds. rewitalizacji) w ramach urzędu.

Podstawę tego zespołu stanowić będzie poprzedni zespół, za przewodnictwem Koordynatora ds. rewitalizacji (np. Pełnomocnik ds. rewitalizacji), przy czym nowy zespół skupiać będzie szersze grono osób reprezentujących instytucje podległe Burmistrzowi. W posiedzeniach zespołu mogą – w zależności od tematyki – uczestniczyć członkowie Władz Miasta (Burmistrz, Zastępca Burmistrza, Sekretarz, Skarbnik), a także przedstawiciele Rady Miasta Grajewo. Przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi wykonywanymi przez wydziały urzędu i inne jednostki

podległe kieruje Zastępca Burmistrza za pośrednictwem i z pomocą Zespołu ds. rewitalizacji. W skład Zespołu ds. rewitalizacji Burmistrz Miasta powołuje kierowników ze wszystkich jednostek wykonujących zadania rewitalizacyjne zgodnie ze standardowym zakresem ich kompetencji służbowych (przyjmując możliwość wskazania osoby wiodącej oraz osób wspomagających). Pracami powołanego zespołu będzie kierował Koordynator ds. rewitalizacji. Rolą Koordynatora będzie nie tylko koordynacja realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zapisanych w GPR, ale także tworzenie warunków dla działań i projektów podmiotów zewnętrznych lub projektów wspólnych oraz zachęcanie interesariuszy do ich podejmowania. Koordynator oprócz organizacji prac Zespołu będzie odpowiedzialny za zebranie i zredagowanie informacji składających się na plan działań GPR i jego aktualizacje. Natomiast poszczególne działania w ramach wdrażania programu oraz przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostaną przypisane – na zasadzie bezpośredniej odpowiedzialności – poszczególnym członkom Zespołu ds. Rewitalizacji.
Zgodnie z założeniami modelu – Koordynatorem/Pełnomocnikiem ds. rewitalizacji został powołany Zastępca Burmistrza, Zespół ds. rewitalizacji nie został jeszcze powołany.
Zakresy obowiązków poszczególnych wydziałów i referatów określa Regulamin Organizacyjny Urzędu Miasta Grajewo (Zarządzenie Nr 165/19 z dnia 2019-12-24 w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Urzędowi Miasta Grajewo).

Schemat struktury organizacyjnej Urzędu Miasta Grajewo zamieszczony poniżej.

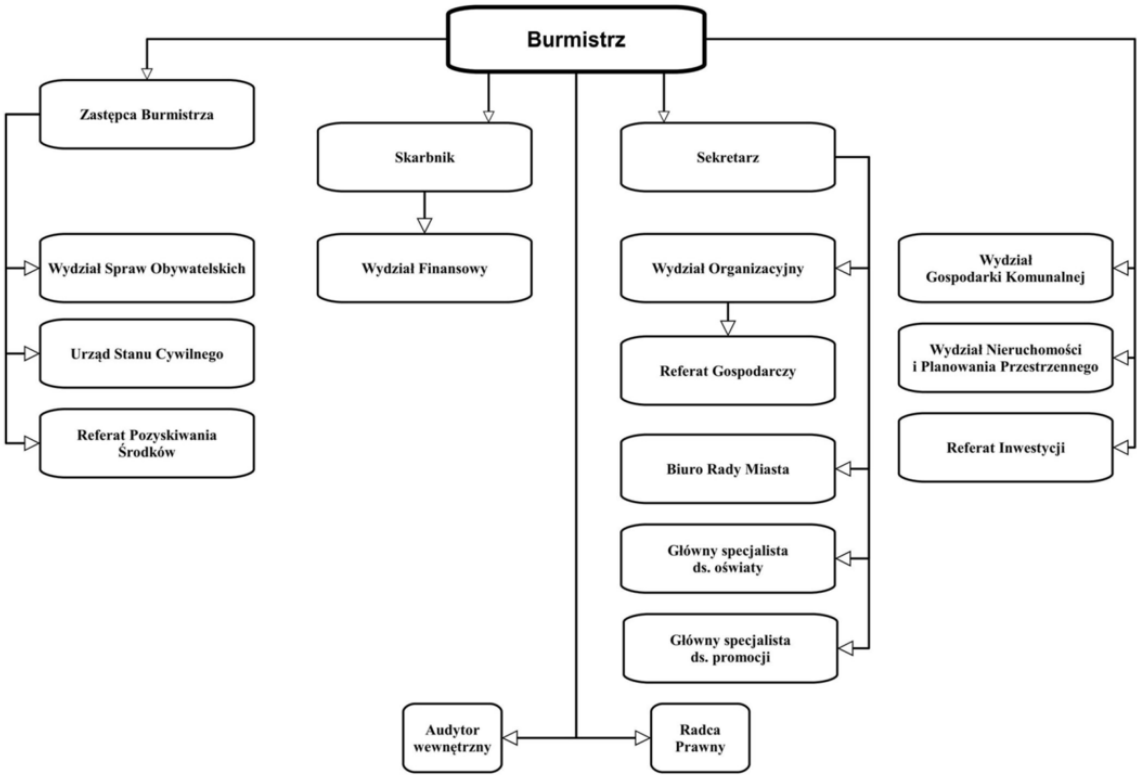

Jednostki organizacyjne miasta

1. **Środowiskowy Dom Samopomocy w Grajewie „Pomocna Dłoń”** znajduje się na ul. Konstytucji 3 Maja 2B. Celem działalności ŚDS jest podtrzymywanie i rozwijanie u osób przewlekle psychicznie chorych, niepełnosprawnych intelektualnie oraz wykazującymi przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia i funkcjonowania w społeczności lokalnej. ŚDS świadczy usługi w postaci indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.
2. **Centrum Integracji Społecznej w Grajewie** znajduje się na os. Południe 36. Przedmiotem działania CIS jest organizowanie reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez aktywizację społeczną i zawodową osób nieaktywnych zawodowo oraz organizacje wszelkiego rodzaju spotkań, konferencji, imprez kulturalnych. Centrum Integracji Społecznej zajmuję się sprzątaniem i utrzymywaniem czystości, pielęgnacją terenów zielonych oraz pracami remontowymi.
3. **Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Grajewie** znajduje się na ul. Sienkiewicza 34. Zakład jest odpowiedzialny za zaopatrzenie mieszkańców w wodę oraz odprowadzenie ścieków. Zakład zajmuję się również budową, modernizacją oraz eksploatacją urządzeń służących do produkcji i przesyłu wody.

4. **Miejska Biblioteka Publiczna w Grajewie** znajduje się na ul. Wojska Polskiego 20 (w Grajewskim Centrum Kultury). Została założona w celu rozwoju i zaspokajania potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz w dążeniu do upowszechnienia wiedzy i rozwoju kultury Biblioteka gromadzi, opracowuje, przechowuje i chroni materiały biblioteczne.
5. **Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Grajewie** ma swoją siedzibę na ul. Konstytucji 3 Maja 27. Przedmiotem działalności spółki jest budowanie domów mieszkalnych i ich eksploatacja na zasadach najmu. Spółka może również nabywać budynki mieszkalne, przeprowadzać remonty i modernizację obiektów przeznaczonych na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych na zasadach najmu.
6. **Zakład Administracji Domów Mieszkalnych w Grajewie** znajduje się na ul. Strażackiej 6. Zakład jest odpowiedzialny za gospodarowanie komunalnymi lokalami mieszkalnymi i użytkowymi, planowanie i wykonywanie remontów bieżących, kapitalnych, modernizację oraz świadczenie usług lokatorskich.
7. **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie** znajduje się na ul. Strażackiej 6. Zasadniczym celem pracy MOPS-u jest podejmowanie działań na polu pomocy społecznej tak, aby zapewnić osobom i rodzinom wsparcie w przezwyciężeniu trudnej sytuacji, jakiej nie są w stanie samodzielnie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości oraz umożliwić im życie w godnych warunkach.
8. **Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o. o. w Grajewie** znajduje się na ul. Targowej 19. Podstawowym celem działalności Spółki jest odpłatne wykonywanie zadań gminy miejskiej Grajewo, w zakresie gospodarki komunalnej, m.in.: utrzymanie czystości, odśnieżanie i zwalczanie gołoledzi na drogach i placach gminnych oraz terenach użyteczności publicznej, pielęgnowanie, odnawianie i utrzymanie we właściwym stanie zieleni miejskiej, administrowanie Cmentarzem Komunalnym w Grajewie oraz utrzymywanie we właściwym stanie technicznym publicznych i wewnętrznych dróg gminnych oraz obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej poprzez wykonywanie remontów i konserwacji.
9. **Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej Sp. z o. o.** ma swoją siedzibę na ul. Targowej 22. Firma realizuje szereg prac na terenie miasta. Wykonuje prace budowlane, instalacyjne, hydrauliczne, ciepłownicze oraz ziemne. Prace modernizacyjne w przedsiębiorstwie ukierunkowane są na ekologię.
10. **Żłobek Miejski w Grajewie** znajduje się na ul. Krasickiego 2**.** Opiekę nad dziećmi sprawują wykwalifikowane i doświadczone opiekunki oraz pielęgniarka. Zapewniony jest dzieciom pobyt w warunkach zbliżonych do warunków domowych, dbałość o harmonijny rozwój dzieci poprzez prowadzenie zajęć opiekuńczo- wychowawczych i edukacyjnych z dostosowaniem metod zgodnych z potrzebami i możliwościami rozwojowymi dzieci. Żłobek gwarantuje swoim wychowankom poczucie

bezpieczeństwa i daje możliwość obcowania z rówieśnikami, co zapewnia właściwy rozwój emocjonalny. W żłobku znajdują się 3 oddziały z łączną liczbą 72 dzieci.

11. **Przedszkole Miejskie nr 1 w Grajewie** znajduje się na ul. 11-ego Listopada 12. Jest placówką 4 oddziałową do której uczęszcza 79 dzieci.
12. **Przedszkole Miejskie nr 2 w Grajewie** znajduje się na ul. Krasickiego 2. Jest placówką 4-oddziałową do której uczęszcza 87 dzieci**.**
13. **Przedszkole Miejskie nr 4 w Grajewie** znajduje się w centrum miasta na ul. Ełckiej 31. Jest placówką 5-oddziałową do której uczęszcza 125 dzieci.
14. **Przedszkole Miejskie nr 6 w Grajewie** znajduje się na os. Południe 34. Jest placówką 5-oddziałową do której uczęszcza 124 dzieci.
15. **Szkoła Podstawowa nr 1 w Grajewie** znajduje się na ul. Szkolnej 12. Szkoła prowadzi oddziały integracyjne. Do szkoły uczęszcza 513 uczniów w tym 96 dzieci w wieku przedszkolnym (szkoła posiada 4 oddziały przedszkolne)
16. **Szkoła Podstawowa nr 2 w Grajewie** znajduje się na ul. Mickiewicza 1.Do szkoły uczęszcza 744 uczniów w tym 130 dzieci w wieku przedszkolnym (szkoła posiada 6 oddziałów przedszkolnych)
17. **Szkoła Podstawowa nr 4 w Grajewie** znajduje się na ul. Konstytucji 3 Maja 23. Do szkoły uczęszcza 841 uczniów w tym 89 dzieci w wieku przedszkolnym (szkoła posiada 4 oddziały przedszkolne z podziałem na 2 grupy 5-godzinne oraz 2 grupy 10-godzinne).
18. **Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji** ma swoją siedzibę na ul. Strażackiej 2**.** MOSiR zarządza i opiekuję się wieloma obiektami w tym:

    - Pływalnią Miejską
    - Halą Sportową
    - Stadionem Miejskim
    - Stadionem Hades
    - Boiskiem Orlik
    - Lodowiskiem (okres zimowy)
    - Miasteczkiem Ruchu Drogowego
    - Siłownią zewnętrzną

19. **Grajewskie Centrum Kultury** ma siedzibę na ul. Wojska Polskiego 20. Grajewskie Centrum Kultury jest funkcjonującą od stycznia 2016 roku samorządową instytucją kultury, powstałą z połączenia Miejskiego Domu Kultury i Grajewskiej Izby Historycznej. Prowadzi wielokierunkową działalność w dziedzinie rozwoju, upowszechniania, promowania kultury a także gromadzenia i ochrony dóbr kulturalno-historycznych dziedzictwa miasta i regionu. MIsją placówki jest wychodzenie do mieszkańców z taką ofertą programową, która będzie inspirowała do aktywności,

pobudzała kreatywność, zaszczepiała ciekawość sztuki, zachęcała do poznawania historii regionu. Do podstawowych zadań działalności należy:

- edukacja kulturalna oraz kształtowanie wartości poznawczych i estetycznych odbiorców kultury,
- tworzenie mieszkańcom Grajewa warunków do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- rozpoznawanie, rozwijanie i zaspokajanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych
  i intelektualnych mieszkańców Grajewa oraz tworzenie warunków do ich rozwoju,
- tworzenie warunków do podtrzymywania postaw patriotycznych i kultywowania tradycji, w tym tradycji folklorystycznych,
- gromadzenie, trwała ochrona i udostępnianie dóbr kulturalno-historycznego dziedzictwa o charakterze materialnym i niematerialnym mieszkańcom miasta i regionu,
- integrowanie społeczności miasta i wspieranie lokalnych inicjatyw kulturalnych,
- inspirowanie mieszkańców miasta do rozwijania zainteresowań przeszłością oraz umacnianie ich związku z własnym regionem;
- promocja miasta Grajewo.

Oddziały Grajewskiego Centrum Kultury:

- **Grajewska Izba Historyczna** powstała w roku 2009 na fundamencie Izby Pamięci Ziemi Grajewskiej utworzonej, dzięki staraniom członków Klubu Byłych Żołnierzy 9 PSK AK. Celem jej funkcjonowania jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr kulturalno-historycznych dziedzictwa mieszkańców miasta i regionu o charakterze materialnym i niematerialnym. Na jej terenie odbywają się wystawy stałe i czasowe, spotkania, konferencje, uroczystości rocznicowe i patriotyczne. Ponadto GIH prowadzi badania terenowe i kwerendy archiwalne.
- **Centrum Tradycji Mleczarstwa - Muzeum Mleka** powstało w roku 2016, dzięki wsparciu funduszy europejskich, z myślą o promocji miasta i regionu Podlasia. CTMMM jest ciekawą atrakcją turystyczną, bowiem obiekt wyposażony jest w multimedia, które edukują i bawią, zarówno dzieci jak i dorosłych. Obiekt podzielony jest na strefy, każda z nich opowiada o tradycji przetwórstwa mleka, dzięki wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Najmłodsi mają okazję uczestnictwa w interaktywnych grach i zabawach zręcznościowych. Muzeum Mleka oferuje również szereg innych możliwości, bowiem na jego terenie odbywają się uwielbiane przez dzieci warsztaty, cykliczne spotkania z Krówką Matyldą, konkursy plastyczne i literackie. Jest to miejsce, w którym odwiedzający kreatywnie wykorzystują wolny czas. Obiekt jest także miejscem organizacji wydarzeń kulturalnych, szkoleń, konferencji, targów, spotkań informacyjnych.

Analiza zasobów instytucjonalnych

Na obszarze rewitalizacji oraz w jego bliskim sąsiedztwie zlokalizowanych jest wiele instytucji działających zarówno w sferze publicznej, jak i prywatnej w wielu ważnych dziedzinach. Znajdują się tu placówki edukacyjne, instytucje kultury oraz liczne punkty usługowe i handlowe. Swoją siedzibę ma wiele urzędów w tym m.in. Urząd Miasta Grajewo, Urząd Gminy Grajewo, Starostwo Powiatowe w Grajewie. Wśród publicznych zasobów instytucjonalnych mających duże znaczenie dla mieszkańców warto wymienić Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej czy Centrum Integracji Społecznej w Grajewie.
Wśród zasobów instytucjonalnych na szczególną uwagę zasługują lokalne organizacje pozarządowe. Ich działania wykraczają często poza obszar rewitalizacji i są kierowane do mieszkańców całego miasta.

1. Związek Strzelecki „Strzelec" Organizacja Społeczno-Wychowawcza Jednostki Strzeleckiej 1011 Grajewo.

Misją Związku Strzeleckiego, ogólnopolskiego patriotycznego stowarzyszenia jest działanie na rzecz niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej i jej umacniania; wychowanie obywatelskie członków, oparte na ideologii państwowotwórczej i dyscyplinie społecznej wg wskazań Założyciela i Pierwszego Komendanta Głównego Związku Strzeleckiego Józefa Piłsudskiego, ujętych w Prawie i Przyrzeczeniu Strzeleckim; przygotowywanie młodzieży do służby wojskowej i obrony cywilnej; wychowywanie członków Związku w duchu patriotycznym wokół takich wartości jak: Bóg, Honor, Ojczyzna; podnoszenie poziomu sprawności fizycznej oraz uczenie zdyscyplinowanego życia w zespole.

2. Stowarzyszenie „Szkoła Naszą Szansą"

Grajewskie Stowarzyszenie stawia sobie za cel włączenie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w życie publiczne, społeczne, zawodowe, kulturalne oraz artystyczne, odpowiednio do ich zainteresowań i potrzeb. Stowarzyszenie cyklicznie organizuje:

- Dzień Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną;
- Festiwal Gorących Serc - Przegląd Twórczości Artystycznej Dzieci i Młodzieży.

Imprezy organizowane przez Stowarzyszenie adresowane są do mieszkańców Grajewa, osób z niepełnosprawnościami, ich rodzin i bliskich.

3. Stowarzyszenie Kultura Niezależna

Stowarzyszenie działa na rzecz uzdolnionych grajewskich dzieci i młodzieży oraz prowadzi działalność popularyzującą kulturę. Stowarzyszenie jest współorganizatorem Grajewskiej Biesiady Literackiej, której ideą jest zapoznanie mieszkańców miasta z twórczością poetycką lokalnych twórców, przedstawienie przez nich swojego dorobku literackiego, zaprezentowanie twórczości poprzez prezentacje własnej poezji i zachęcanie do czytania wierszy. Ponadto Stowarzyszenie jest organizatorem Konkursu Pieśni Patriotycznych - imprezy skierowanej do dzieci, młodzieży i dorosłych.

4. Stowarzyszenie „Jazda Historyczna”

Grajewskie Stowarzyszenie upowszechnia wśród mieszkańców wiedzę na temat historii kraju poprzez organizację atrakcyjnych imprez przedstawiających wydarzenia historyczne. Imprezą cykliczną organizowaną przez organizację jest Grajewski Piknik XVII w Parku Wolności.

5. Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku

UTW działa aktywnie w Grajewie od 7 lat, z sukcesem aktywizując seniorów poprzez organizację codziennych zajęć: warsztaty językowe, warsztaty psychologiczne, wykłady z dietetyki, zajęcia z rękodzieła. Uniwersytet prowadzi również regularne zajęcia ruchowo-rekreacyjne, treningi funkcjonalne, ćwiczenia na basenie, warsztaty taneczne. Studenci UTW uczestniczą również w projekcie „Cyfrowy Senior”- realizowanym w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Słuchacze Uniwersytetu są informowani i zachęcani do uczestnictwa w imprezach organizowanych przez inne jednostki. Biorą dzięki temu czynny udział w imprezach, działaniach i konkursach organizowanych przez Grajewskie Centrum Kultury i Bibliotekę Miejską.

Ponadto w ramach Uniwersytetu organizowane są spotkania z ciekawymi ludźmi oraz spotkania integracyjne, na których studenci prezentują własne prace wykonane na zajęciach z rękodzieła prowadzonych w ramach UTW. Uniwersytet Trzeciego Wieku często współpracuje z Klubem Seniora. Organizuje też wspólne wyjazdy i warsztaty z rękodzieła.

6. Klub Sportowy Maratonka

Działalność Klubu koncentruje się wokół aktywizacji sportowej mieszkańców miasta. Klub organizuje szereg cyklicznych wydarzeń. Sztandarową imprezą Klubu organizowaną od wielu lat pod patronatem Burmistrza Miasta Grajewo jest Międzynarodowy Uliczny Bieg Wilka. Impreza adresowana jest do dzieci, młodzieży i dorosłych uczestników. W ramach corocznych Dni Grajewa odbywa się Bieg Rodzinny – adresowany do całych rodzin. Kolejną imprezą realizowaną cyklicznie jest Bieg Powstania Warszawskiego organizowany na początku sierpnia oraz Bieg Rolnika współorganizowany z Gminą Grajewo odbywający się co roku, za każdym razem w innej miejscowości w okolicy (Ruda, Popowo, Sojczyn Borowy i inne). Ponadto co roku cyklicznie w ostatnią sobotę roku organizowany jest Bieg Sylwestrowy.

7. Klub Sportowy Warmia Grajewo

Klub Sportowy Warmia działa od prawie stu lat (został założony w 1924 r.) Działalność Klubu koncentruje się na krzewieniu i propagowaniu kultury fizycznej, a w szczególności na popularyzacji piłki nożnej. Kalendarz na najbliższe lata przewiduje rozgrywki ligowe zgodne z terminarzem zatwierdzonym przez Podlaski Związek Piłki Nożnej w Białymstoku.

8. Stowarzyszenie „Alternatywa”

Stowarzyszenie zarejestrowane w Ełku prowadzące działania min. w Grajewie.

Stowarzyszenie stawia sobie za cel dotarcie do dzieci i młodzieży zagrożonej patologiami i niedostosowaniem społecznym, wywodzących się z najuboższych środowisk. W ostatnich

latach w Grajewie Stowarzyszenie organizowało m .in. „Festyny na podwórkach”, rozmowy z dziećmi, ich rodzicami i dziadkami, imprezy z atrakcjami typu: malowanie twarzy, trampoliny, dmuchane zjeżdżalnie, bańki mydlane, gry planszowe, quizy wiedzy na temat miasta, zabawy sportowe i zręcznościowe, konkursy. Stowarzyszenie ma doświadczenie w pracy przy projektach dotyczących rewitalizacji.

9. Stowarzyszenie na Rzecz Rodzin WESTA

Stowarzyszenie zarejestrowane w Szczuczynie prowadzące działania min. w Grajewie. Stowarzyszenie skupia się na działaniach integracyjnych, aktywizacyjnych i edukacyjnych kierowanych do rodzin oraz na różnych formach opieki i edukacji rodziców np. warsztaty z chustami.

10. Stowarzyszenie „Lepsze Grajewo”

Celem głównym Stowarzyszenia jest reprezentacja i obrona interesów mieszkańców miasta Grajewa wobec organów samorządowych w sprawach obejmujących co najmniej jeden z pozostałych celów stowarzyszenia: budowę alternatywnego planu rozwoju miasta – promowanie postaw obywatelskich mieszkańców Grajewa, poszerzenie świadomości i wiedzy mieszkańców Grajewa na temat mechanizmów działania władz samorządowych, upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, kształtowanie właściwych postaw i wysokiego poziomu etycznego władz samorządowych oraz reagowania w razie rażącego niedopełniania przez nie obowiązków ustawowych, wspieranie inicjatyw i organizowanie akcji mających na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców Grajewa, integrację członków stowarzyszenia i mieszkańców Grajewa oraz upowszechnianie wiedzy o Grajewie oraz promocję miasta Grajewa w ogólnodostępnych mediach.

11. Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych na Rzecz Osób Niepełnosprawnych.

Stowarzyszenie działa na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez warsztaty terapii zajęciowej, imprezy integracyjne. Stowarzyszenie prowadzi na co dzień warsztaty, organizuje imprezy integracyjne dla osób niepełnosprawnych z terenu miasta, województwa podlaskiego i warmińsko-mazurskiego.

12. Towarzystwo Przyjaciół 9 Pułku Strzelców Konnych.

Głównym celem działalności Stowarzyszenia jest kultywowanie, popularyzowanie i utrwalanie w pamięci społecznej barw, tradycji i dziejów walk 9 PSK i PSK AK, jak również ochrona i promocja dziedzictwa kulturowo-historycznego ziem powiatu grajewskiego.

13. Klub Sportowy Ookami – Shinkyokushin Grajewo

Klub sportowy Ookami działa na rzecz dzieci, młodzieży i dorosłych. Karate daje wiele korzyści, pozytywnie wpływa na rozwój fizyczny, rozładowuje emocje i daje upust energii – to wszystko poprzez ćwiczenia sprawnościowe, gry i zabawy połączone z treningiem Karate.

14. Stowarzyszenie Współpraca dla Grajewa

Działa na rzecz wspierania rozwoju lokalnego, obrony interesów ogólnych i jednostkowych obywateli, a także reprezentuje mieszkańców wobec organów samorządowych i instytucji. Stowarzyszenie jest organizatorem:

- Pikniku Piłki Nożnej „Łoś" na boisku Klubu Hades (rozgrywki w piłkę nożną między drużynami, dmuchawce dla dzieci, lody, malowanie twarzy, jazda konna);
- „Kawy z Burmistrzem" - spotkania z mieszkańcami w Parku z czołgami w letnie niedziele
- „Grajewskiego Zlotu Samochodów Ciężarowych - Truck Show";
- „Gwiazdki z WDG" - paczki żywnościowe dla osób starszych (w grudniu).

15. Lokalna Grupa Działania „Biebrzański Dar Natury"

Działa w kierunku podniesienia jakości kształcenia dzieci i młodzieży na terenie LGD oraz wzmocnienia edukacji zaangażowania mieszkańców na rzecz wspierania rozwoju lokalnego LGD.W ramach inicjatywy informacyjno - promocyjnej sprzyjającej zwiększeniu aktywności mieszkańców LGD oraz promocji działalności LGD, dla członków LGD organizowane są co roku imprezy plenerowe.

16. Hufiec ZHP im. 9 Pułku Strzelców Konnych w Grajewie

Misją ZHP jest wychowanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań. Hufiec ZHP w Grajewie stwarza dzieciom i młodzieży warunki rozwoju, kształtując w nich potrzeby służby Bogu, Ojczyźnie i drugiemu człowiekowi. Działania swe opiera na Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim, wykorzystując metodę harcerską oraz bogactwo tradycji regionu.

17. Morsy Grajewo

Cele Stowarzyszenia to:

- popieranie, promocja idei całorocznych kąpieli i turystyki ekologicznej jako sposobu spędzania wolnego czasu;
- zwiększenie tolerancji przystosowania organizmu człowieka do niskich temperatur wody;
- promocja miasta Grajewo;
- promocja aktywnego trybu życia.

Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez:

- organizowanie całorocznych kąpieli (m.in. Walentynki z morsami, przywitanie wiosny) oraz innych form aktywnej turystyki ekologicznej (m.in. wspólny rajd rowerowy szlakiem obchodów nadania praw miejskich ; spływ kajakowy mający na celu promocję miasta na szlakach kajakowych np. Rospuda Biebrza itd.);
- utrzymywanie kontaktów oraz współpracy ze wszystkimi organizacjami, które pragną wziąć udział w realizacji celów stowarzyszenia;
- udział w kąpielach (wspólne morsowanie) z zaprzyjaźnionymi klubami, uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych zlotach morsów.

Analiza zaangażowania Podmiotów Ekonomii Społecznej działających na terenie Grajewa

Na terenie Grajewa aktywnie działa kilkanaście organizacji pozarządowych. Niektóre z nich realizują zadania publiczne startując w otwartych konkursach ofert, część organizacji realizuje działania bazując na środkach prywatnych oraz aktywnym zaangażowaniu wolontariuszy.

Analizie poddano zarówno realizację zadań publicznych, jak też zaangażowanie organizacji w tworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2017 – 2027.

O ile realizacja zadań publicznych leży w polu zainteresowania organizacji, o tyle uczestnictwo w polityce rewitalizacji na etapie tworzenia GPR nie należy do ich priorytetów. Przedstawiciele organizacji pozarządowych nie włączyli się w tworzenie GPR, nie uczestniczyły w konsultach społecznych oraz nie przygotowali fiszek projektowych.

REKOMENDACJA:

Konieczne jest włączenie organizacji pozarządowych w realizację Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2017 – 2027 jako partnerów społecznych. Współzarządzanie procesem rewitalizacji z udziałem sektora społecznego jest kluczowym założeniem modelu.

Poniższa tabela pokazuje zaangażowanie lokalnych organizacji w realizację zadań publicznych.

Nazwa organizacji	Podmiot realizował zadanie publiczne w 2019 roku	Jeśli tak to jakie?	Podmiot realizował zadanie publiczne w 2018 roku	Jeśli tak to jakie?	Podmiot realizował zadanie publiczne w 2017 roku	Jeśli tak to jakie?
Związek Strzelecki "Strzelec" Organizacja Społeczno-Wychowawcza Jednostka Strzelecka 1011 Grajewo	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Strzelecka orientacja Rodzaj zadania: Porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Warsztaty strzeleckie	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Strzelecka orientacja Rodzaj zadania: Porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Warsztaty strzeleckie dla kobiet
Stowarzyszenie Lepsze Grajewo	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Zadanie: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie działalności na rzecz rodziny

				świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej- Grajewski piknik dla niepodległej Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie działalności na rzecz rodziny w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: VIII Piknik Familijny		w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: VII Piknik Familijny
Stowarzyszenie Szkoła Naszą Szansą	TAK	Rodzaj zadania: Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: Obchody X Powiatowego Dnia Godności z Niepełnosprawnością Intelektualną	TAK	Rodzaj zadania: Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Obchody IX Powiatowego Dnia Godności z Niepełnosprawnością Intelektualną	TAK	Rodzaj zadania: Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Obchody VIII Powiatowego dnia Godności z Niepełnosprawnością Intelektualną
Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Rodzaj zadania: Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Żyjmy Razem - Grajewo 2018	TAK	Rodzaj zadania: Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Żyjmy Razem - Grajewo 2017
Kultura Niezależna	TAK	Rodzaj zadania: Kultura w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: III Konkurs Pieśni Patriotycznych	TAK	Rodzaj zadania: Kultura w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: II Konkurs Pieśni Patriotycznych	TAK	Rodzaj zadania: Kultura w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Konkurs Pieśni Patriotycznej
Uniwersytet Trzeciego Wieku	TAK	Rodzaj zadania: Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: Uniwersytet Trzeciego Wieku	TAK	Rodzaj zadania: Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Uniwersytet Trzeciego Wieku	TAK	Rodzaj zadania: Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Uniwersytet Trzeciego Wieku
Stowarzyszenie Współpraca dla Grajewa	TAK	Rodzaj zadania publicznego: Wspieranie i upowszechnianie kultury	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w mieście Grajewo w 2018 r.	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w mieście Grajewo w 2017 r.

		fizycznej w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: Piknik Piłki Nożnej ŁOŚ.		Nazwa zadania: Grajewo Game Festival		Nazwa zadania: Grajewo Game Festival
Towarzystwo Przyjaciół 9 Pułku Strzelców Konnych,	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: Wielki test wiedzy o historii Grajewa	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Wielki test wiedzy o historii Grajewa	NIE	NIE DOTYCZY
Stowarzyszenie Jazda Historyczna,	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: II Grajewski Piknik XVII wieczny	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Piknik XVII wieczny – Obchody 100 lecia odzyskania niepodległości przez Polskę	NIE	NIE DOTYCZY
Klub Sportowy Warmia Grajewo,	TAK	Nazwa celu publicznego: Rozwój dyscypliny sportowej – piłki nożnej poprzez wsparcie klubów sportowych reprezentujących miasto Grajewo w rozgrywkach ligowych piłki nożnej w pierwszym i w drugim półroczu 2019 r	TAK	Nazwa celu publicznego: Rozwój dyscypliny sportowej – piłki nożnej poprzez wsparcie klubów sportowych reprezentujących miasto Grajewo w rozgrywkach ligowych piłki nożnej w pierwszym i w drugim półroczu 2018 r.	TAK	Nazwa celu publicznego: Rozwój dyscypliny sportowej – piłki nożnej poprzez wsparcie klubów sportowych reprezentujących miasto Grajewo w rozgrywkach ligowych piłki nożnej w pierwszym i w drugim półroczu 2017 r.
Uczniowski Klub Karate	NIE	NIE DOTYCZY	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: XI Mikołajkowy Turniej Karate

Ełckie Towarzystwo Muzyczne	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Nazwa zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Koncert Chóru Kontrapunkt na 11 listopada 2018 r. – 100-lecie Niepodległości.	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Koncerty na cztery pory roku
Fundacja Self Active Planet Akademia Rozwoju Osobistego,	NIE	NIE DOTYCZY	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Spotkania z fitness i jogą
Stowarzyszenie na Rzecz Rodziny WESTA,	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Rodzaj zadania: Wspieranie i upowszechnianie działalności na rzecz rodziny w mieście Grajewo w 2018 r. Nazwa zadania: Grajewo przyjazne mamom	NIE	NIE DOTYCZY
Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras,	NIE	NIE DOTYCZY	NIE	NIE DOTYCZY	TAK	Rodzaj zadania: Organizacja wypoczynku letniego z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży, w tym z rodzin dysfunkcyjnych w ramach realizacji zadania publicznego z zakresu porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym w mieście Grajewo w 2017 r. Nazwa zadania: Wypoczynek letni dzieci i młodzieży z programem profilaktycznym.
Stowarzyszenie Przyjaciół Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika	TAK	Rodzaj zadania: Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej	NIE	NIE DOTYCZY	NIE	NIE DOTYCZY

w Grajewie,		w mieście Grajewo w 2019 r. Nazwa zadania: Album „100 lat Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Grajewie 1919-2019”				

Rewitalizacja w Grajewie

Obszar rewitalizacji

Obszar rewitalizacji obejmuje centralną część miasta wraz ze skrzyżowaniem dróg krajowych nr 61 i 65 (Plac Niepodległości) i rozchodzącymi się od tego placu na północ, południe, wschód i zachód ciągami komunikacyjnymi w obrębie zabudowy wielorodzinnej. Obejmuje najstarszą część miasta (duży udział zabudowy sprzed 1945 roku). Granicę obszaru wyznacza na południu skrzyżowanie ulicy Wojska Polskiego z ulicą Cmentarną i Konstytucji 3 Maja, na północy ulica Strażacka, na zachodzie ulica Kolejowa, wraz z terenem dworca PKP, na wschodzie skrzyżowanie ulicy Kopernika z ulicą Zieloną. Obszar zdominowany jest przez zabudowę wielorodzinną, w tym najstarszą część zabudowy mieszkalnej miasta (kamienice z XIX i XX wieku), jak również nowszą zabudowę, m.in. bloki z lat 70- tych XX wieku w obrębie Osiedla Centrum, kamienice z lat 90-tych XX wieku w obrębie ulicy Ełckiej. Na obszarze położone są liczne obiekty publiczne, w tym obiekt dworca PKP, dworzec PKS, obiekty administracji publicznej, szkoły. Centrum miasta posiada funkcję handlowo-usługową. W tej części miasta położony jest największy teren zieleni miejskiej (Park Solidarności).

Misją rewitalizacji w Grajewie jest:

Ożywić Centrum Grajewa

Założenia rewitalizacji

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.
Interesariuszami procesu rewitalizacji są w szczególności:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości
  i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;

- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- podmioty, inne niż wymienione, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Oznacza to, że sam proces rewitalizacji powinien być tak zaplanowany, aby umożliwić czynny udział wybranych grup społecznych i tzw. aktorów rozwoju lokalnego. Udział interesariuszy powinien zostać zaplanowany zarówno na etapie tworzenia programu rewitalizacji, jak również na etapie jego realizacji, w tym ewaluacji. Na etapie tworzenia programu rewitalizacji wskazany jest udział interesariuszy zarówno na etapie diagnozy, jak również planowania poszczególnych celów i działań rewitalizacyjnych.
Podsumowując wyniki analiz i diagnozy obszaru rewitalizacji zawartej w GPR oraz potencjały obszaru rewitalizacji można wyciągnąć następujące kluczowe wnioski:

1. W sferze społecznej:
Obszar rewitalizacji dotknięty jest znaczną skalą bezrobocia oraz ubóstwa, które są ze sobą powiązane. Na obszarze rewitalizacji widoczne są również zjawiska przemocy w rodzinie, alkoholizmu oraz przestępczości. Przyczyny kumulacji tych zjawisk na obszarze rewitalizacji związane są z dominującą funkcją mieszkaniową, w której duży odsetek stanowi zabudowa komunalna i społeczna o niskim standardzie technicznym. Przyczyną pogłębiania się koncentracji ww. zjawisk społecznych są negatywne zmiany demograficzne, w tym znaczny ubytek mieszkańców obszaru rewitalizacji. Przyczyną bezrobocia nie jest tylko brak miejsc pracy, lecz przede wszystkim niska aktywność na rynku pracy (ponad 50% bezrobotnych z obszaru rewitalizacji to osoby bez kwalifikacji zawodowych).
Na obszarze rewitalizacji zachodzą niekorzystne zjawiska demograficzne, związane z jednej strony z ubytkiem mieszkańców oraz starzeniem się społeczeństwa. Wraz ze starzeniem się społeczeństwa pogłębiają się zjawiska związane z niepełnosprawnością oraz długotrwałą i ciężką chorobą. Znaczna skala odpływu ludności dotyczy przestrzeni zabudowy wielorodzinnej, blokowej, co należy uznać w dużym stopniu za naturalny proces. Niemniej jednak zjawisko to wpływa na zmniejszenie potencjału kapitału społecznego na obszarze rewitalizacji.
Obszar rewitalizacji charakteryzuje się dużo niższym potencjałem kapitału społecznego w stosunku do całego miasta. Mieszkańców obszaru rewitalizacji charakteryzuje bierność w sprawach społecznych i obywatelskich, przeważa niechęć w aktywne angażowanie się w sprawy publiczne, życie kulturalne, społeczne.

2. W sferze gospodarczej:

Aktywność gospodarczą na obszarze rewitalizacji należy traktować jako jeden z ważniejszych potencjałów, na bazie którego możliwe jest zbudowanie pomysłu na rewitalizacji. Przestrzeń obszaru rewitalizacji to najbardziej pożądane miejsce prowadzenia działalności gospodarczej związanej z handlem i usługami na rzecz ludności. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji może przyczynić się do zmniejszenia skali ubóstwa i bezrobocia.

Atrakcyjność prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji może wzrosnąć, jeśli wzrośnie atrakcyjność przestrzeni. Obecnie przestrzeń śródmiejska Grajewa nie tworzy miejsc atrakcyjnych do przebywania przez mieszkańców i przyjezdnych.

W Grajewie brakuje reprezentacyjnej przestrzeni śródmiejskiej, która skupiałaby usługi na rzecz ludności i zachęcała do przebywania. Istotny potencjał do kształtowania funkcji reprezentacyjnej w Grajewie może mieć kwartał zabudowy w obrębie ulic: Traugutta, Kilińskiego, Popiełuszki. Niestety przestrzeń tych ulic charakteryzuje się obecnie znacznym stopniem degradacji obiektów mieszkalnych oraz niską estetyką, powodowaną m. in. zdewastowanymi obiektami gospodarczymi.

Grajewskie przedsiębiorstwa mogą mieć istotny wkład w zmniejszanie zjawiska bezrobocia. Wskazane jest zaangażowanie przedsiębiorstw działających w Grajewie do realizacji działań mających na celu aktywizację zawodową, zdobywanie nowych umiejętności i kształcenie zawodowe, dedykowane potrzebom lokalnych przedsiębiorstw.

3. W sferze środowiskowej:

Istotny wpływ na jakość środowiska obszaru rewitalizacji ma funkcja komunikacyjna. Układ komunikacyjny na obszarze rewitalizacji jest mocno obciążony ruchem pojazdów, w tym wysokotonażowych. Powoduje to przekroczenie norm hałasu komunikacyjnego. Poprawa płynności komunikacyjnej w obrębie miasta i obszaru rewitalizacji może nastąpić w przypadku oddania do użytku drogi ekspresowej.

Na obszarze rewitalizacji problem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, powodowany przez duży ruchu komunikacyjny, może być pogłębiany poprzez zanieczyszczenia z ogrzewania mieszkań. Na obszarze rewitalizacji są przestrzenie, które pozbawione są dostępu do sieci ciepłowniczej.

Do problemów środowiskowych obszaru rewitalizacji należy zaliczyć kwestie związane z gospodarką kanalizacyjną. Problem złego stanu infrastruktury kanalizacyjnej dotyczy 13,81% mieszkańców obszaru rewitalizacji.

4. W sferze przestrzenno – funkcjonalnej:

Na obszarze rewitalizacji konieczna jest przeprowadzenie kompleksowej rewaloryzacji śródmieścia, podporządkowanej celowości przywrócenia walorów ukształtowanych historycznie, z zachowaniem rozplanowania ulic i kwartałów zabudowy. Istotny problem obszaru rewitalizacji to niska jakość przestrzeni. Widoczna jest dysharmonia zabudowy. Obok obiektów wielorodzinnych występują obiekty jednorodzinne. Przestrzeń mieszkaniową wypełniają kwartały zabudowy gospodarczej. Widoczna jest niska estetyka zabudowy

mieszkalnej oraz przestrzeni pomiędzy budynkami. Duża liczba obiektów mieszkalnych oraz gospodarczych jest w bardzo złym stanie technicznym.
Centrum miasta postrzegane jest jako mało atrakcyjne i niebezpieczne, co nie sprzyja wydarzeniom kulturalnym. Na obszarze rewitalizacji brakuje miejsca (np. sceny plenerowej, placu) umożliwiającego organizację imprez masowych – integrujących lokalną społeczność. Ponadto brakuje oferty spędzania czasu wolnego dla osób w wieku senioralnym a także oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży. Zwraca się również uwagę na fakt występowania problemów edukacyjnych – problemy z nauką i brak motywacji do nauki u dzieci z rodzin z problemami.
Obszar rewitalizacji pełni ponadlokalną funkcję. W tej części miasta zlokalizowanych jest szereg usług publicznych, w tym Urząd Miejski, Urząd Gminy, Starostwo Powiatowe, Dom Kultury, szkoły, kościół i parafia, dworzec autobusowy i kolejowy. Ponadto obszar rewitalizacji to przestrzeń mieszkaniowa oraz przestrzeń prowadzenia działalności gospodarczej.
Na obszarze rewitalizacji można wskazać wiele obiektów i terenów, które po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych, mogą pełnić funkcje rekreacyjno-sportowo-wypoczynkowe oraz integrujące mieszkańców.

5. W sferze technicznej:
Największą skalę degradacji przestrzennej i technicznej charakteryzuje się kwartał ulicy Traugutta, Kilińskiego oraz Popiełuszki. Kwartał ten mógłby wypełnić lukę związaną z brakiem w centrum miasta przestrzeni reprezentatywnej. Wymaga jednak podjęcia wysiłku związanego z usunięciem zdegradowanej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej.
Na obszarze rewitalizacji widoczna jest znaczna skala degradacji obiektów budowalnych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym. Na obszarze rewitalizacji położona jest większość mieszkaniowego zasobu Miasta Grajewo. Z 50 szt. budynków komunalnych będących własnością gminy i administrowanych przez Zakład Administracji Domów Mieszkalnych, aż 80% (40 szt.) zlokalizowanych jest na obszarze rewitalizacji. Na obszarze rewitalizacji Grajewa pilnego (w okresie 2-3 lata) zainwestowania wymaga łącznie 48% mieszkaniowego zasobu komunalnego. Tylko jeden budynek posiada pełne wyposażenie w media, tj. dostęp do zimnej i ciepłej wody, centralne ogrzewanie oraz podłączenie do kanalizacji, a jeden nie posiada go w ogóle. Dodatkowo, aż 34 budynki nie posiadają ciepłej wody i centralnego ogrzewania.

Misją rewitalizacji w Grajewie jest: „Ożywić Centrum Grajewa". „Ożywienie Centrum Grajewa" rozumiane będzie następująco:

- Zbudować społeczeństwo obywatelskie, w którym mieszkańcy aktywnie działają na rzecz lokalnej społeczności, integrują się w stworzonych do tego przestrzeniach.
- Zapewnić spójność społeczną.
- Wspierać rozwój przedsiębiorczości mieszkańców, którzy w nowych przestrzeniach rozwijają własny biznes.
- Stworzyć atrakcyjne i dopasowane do różnych grup użytkowników przestrzenie publiczne, które są przedmiotem dumy mieszkańców.

- Zlikwidować bariery architektoniczne i funkcjonalne i sprawić, że będzie to estetyczny, funkcjonalny i inspirujący obszar miasta.
- Zaktywizować do współdziałania instytucje i ludzi.
- Zapewnić dobre warunki do mieszkania i życia.

Wizja obszaru rewitalizacji

W 2027 roku obszar rewitalizacji Grajewa rozwija się w sposób zrównoważony, stanowiąc dobry przykład dla innych miast w regionie w prowadzeniu rewitalizacji. Każdy grajewianin wie, na czym polega rewitalizacja. Dzięki prowadzonej rewitalizacji miasto jest im bliskie, chcą tu zostać i aktywnie uczestniczą w jego rozwoju. Ożywiony Plac Niepodległości wraz z nowo powstałym deptakiem (ul. Traugutta, Kilińskiego, Popiełuszki) oraz przyległymi ulicami stanowią oś życia miejskiego, są miejscem, w którym mieszkańcy chcą spotykać się, spędzać wolny czas, robić zakupy. Każdy mieszkaniec ma tu teraz swoje ulubione miejsce, w którym chętnie przebywa. Poprawiony układ komunikacyjny wyzwolił obszar zrewitalizowany spod dominacji ruchu kołowego. Centrum Grajewa stało się przyjazne dla pieszych i rowerzystów. Centrum Grajewa ma nowy wizerunek. Wypiękniało zarówno w obszarze tkanki mieszkaniowej, jak i atrakcyjnych przestrzeni publicznych, w tym kwartałów ulic i podwórek, z dużą ilością zieleni. W efekcie prowadzonych działań obszar rewitalizacji jest miejscem atrakcyjnym pod względem zamieszkania jak i inwestowania. Udaje się znacząco ograniczyć zjawisko wykluczenia społecznego. Zadbano o najważniejsze potrzeby mieszkańców. Zrewitalizowane centrum Grajewa stało się miejscem przyjaznym dla mieszkańców. W pobliżu znajduję się Centrum Aktywności Lokalnej, którego działalność skupia się na aktywizowaniu mieszkańców, budzeniu ich kreatywności, postaw przedsiębiorczych, budowaniu tożsamości lokalnej. Mieszkańcy aktywnie uczestniczą w działaniach na rzecz społeczności lokalnej, integrują się w nowo stworzonych przestrzeniach, włączają się w procesy decyzyjne i wspólnie z włodarzami angażują w tworzenie bliskiego im Grajewa.

Aktualne działania rewitalizacyjne

Istotnym problemem obszaru rewitalizacji jest niska jakość przestrzeni. Miasto Grajewo stawia na poprawienie estetyki miejsc i przestrzeni publicznych oraz tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży oraz osób starszych. Inwestycje w Parku Solidarności pozwoliły zwiększyć powierzchnie zagospodarowanych terenów zieleni dostępnych dla mieszkańców na obszarze rewitalizacji oraz edukację ekologiczną mieszkańców.

Park Solidarności przed rewitalizacją (widok z lotu ptaka)

Park Solidarności po rewitalizacji (widok z lotu ptaka)

Miasto poprawiło estetykę oraz funkcjonalność Parku znajdującego się w centrum miasta poprzez urządzenie zieleni, nowe nasadzenia oraz pielęgnację i regulację istniejącej zieleni, remont istniejących i budowę nowych ścieżek parkowych, montaż małej architektury: ławek, koszy na śmieci, stołów biesiadnych, remont linii brzegowej istniejących stawów, remont dojazdów oraz rozbudowę systemu kanalizacji deszczowej.

Główna aleja w Parku Solidarności (Po lewej: przed rewitalizacją, Po prawej: po rewitalizacji)

Zagospodarowanie Parku Solidarności (Po lewej: przed rewitalizacją, Po prawej: po rewitalizacji)

W ramach zwiększenia powierzchni zagospodarowanej zieleni Miasto Grajewo kontynuuję pracę poprzez utworzenie terenów zielonych przy ul. Łaziennej, ul Zielonej i Koszarowej oraz zagospodarowanie skarpy przy os. Broniewskiego.

Utworzenie terenu zielonego przy ul. Zielonej i Koszarowej

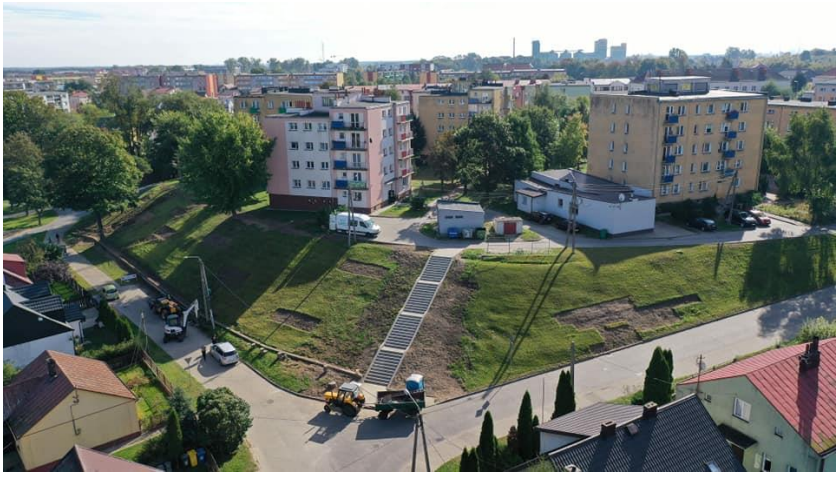

Utworzenie terenów zielonych na skarpach przy os. Broniewskiego i ul. Łaziennej

Celem działań miasta jest przede wszystkim poprawienie jakości infrastruktury terenów rekreacyjnych ale także przygotowanie miejsc użyteczności publicznej i zwiększenie ich funkcjonalności. Kolejnymi inwestycjami na terenie Parku Solidarności są: Budowa placu zabaw oraz strefy rodzinnej, budowa pumptracku, dostawa i montaż toalety samoczyszczącej czy dostawa i montaż fontanny pływającej.

Budowa pumptracku na terenie Parku Solidarności w Grajewie

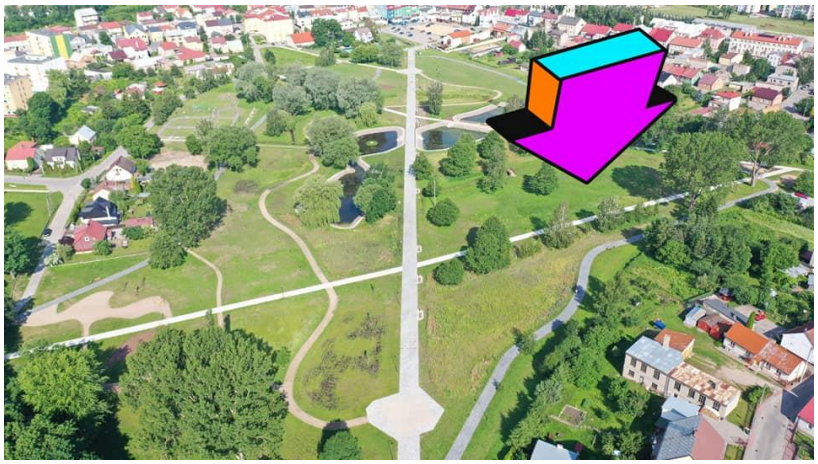

Miejsce budowy placu zabaw oraz strefy rodzinnej na terenie Parku Solidarności

Miejsce montażu fontanny pływającej w Parku Solidarności w Grajewie

Kolejnym celem inwestycji rewitalizacyjnymi w mieście Grajewo jest tworzenie przestrzeni publicznych wzmacniających konkurencyjność i atrakcyjność prowadzenia działalności gospodarczej oraz zwiększenie bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji. Jednym z kluczowych zadań inwestycyjnych jest poprawa jakości przestrzeni publicznej w obrębie ul. Popiełuszki w ramach rewitalizacji centrum Grajewa. W ramach zagospodarowania ul. Popiełuszki powstaną nowe miejsca parkingowe (w tym dwa miejsca dla niepełnosprawnych), nowy chodnik, zatoka postojowa „TAXI" oraz zatoka autobusowa.

Zagospodarowanie terenu położonego przy ul. ks. J. Popiełuszki w ramach rewitalizacji centrum Grajewa

Aktualnie Miasto Grajewo prowadzi szereg inwestycji na obszarze rewitalizacji, ale także poza nim (działania mają znaczenie dla mieszkańców obszaru rewitalizacji).

Odrestaurowanie czołgu w parku znajdującym się przy ul. Wojska Polskiego

Remont Klubu „Hades” (wymiana stolarki okiennej, prace remontowe)

Rozwiązania z Turynu

Miasto Turyn (ok. 890 tys. mieszkańców, stolica regionu Piemont) od wielu lat współpracuje z licznymi podmiotami ekonomii społecznej w obszarze rewitalizacji miejskiej. Jest jednym z najbardziej innowacyjnych społecznie włoskich miast w tym zakresie.

Obszarem zainteresowań projektu było:

- model zarządzania rewitalizacją w Turynie
- działalność w poszczególnych dzielnicach w ramach **Case del Quartiere (domów dzielnicy, domów sąsiedzkich)**

Turyn to włoskie miasto chwalone za dobrze przemyślaną i konsekwentną rewitalizację. Amerykański tygodnik "Time" określił Turyn modelowym przykładem tego, jak miasto powinno przeobrażać się po upadku przemysłu, który przez lata decydował o jego kształcie. Dziś Turyn to prawie milion mieszkańców i szóste miasto w Europie pod względem organizacji imprez sportowych. Ale w latach 80-tych nikt nie myślał o przyszłości miasta tak optymistycznie. Turyn był wówczas miastem jednej firmy. To tu Giovanni Agnelli w 1899 r. założył Fiata, a rok później otworzył jego pierwszą fabrykę. Z biegiem lat w Turynie mieściła się już nie tylko główna siedziba firmy, ale także jej najważniejsze zakłady produkcyjne, które zatrudniały prawie 160 tys. osób. W latach 70. ubiegłego wieku sytuacja finansowa Fiata zaczęła się pogarszać, a pracownicy coraz częściej strajkowali. W 1980 r. firma ogłosiła program restrukturyzacji, który oznaczał zwolnienie 23 tys. ludzi. Zamknięta została fabryka w Lingotto, prawdziwy symbol Fiata w Turynie, 5000 m kw. przestrzeni, na której samochody powstawały od najmniejszych elementów aż do efektu końcowego.
Zamknięcie fabryki Fiata oznaczało koniec pewnego etapu. Turyn zaczął być postrzegany jako poprzemysłowe brzydkie miasto bez perspektyw na przyszłość.
Pierwszym impulsem do zmian stała się decyzja rodziny Agnellich, właścicieli Fiata, by zrobić coś z budynkami fabryki w Lingotto. Dwa lata po jej zamknięciu ogłoszono konkurs na pomysł zagospodarowania tej przestrzeni. Wygrał go włoski architekt Renzo Piano. Dzięki pieniądzom Agnellich i miasta według jego planów powstały tam galeria handlowa, kino, kawiarnie, hotel, budynki uniwersyteckie, studencki hostel i centrum konferencyjne z audytorium. Dawna fabryka ożyła na nowo i dała miejsca pracy.
Najistotniejsze w przeobrażeniu Turynu z miasta poprzemysłowego w miejscowość atrakcyjną turystycznie było bardzo rozsądne planowanie, poprzedzone licznymi konsultacjami społecznymi, w których władze miasta ustalały z mieszkańcami wspólną wizję jego przyszłości. W 1995 r. Turyn uchwalił Piano Regolatore Generale, czyli ogólny plan zagospodarowania przestrzennego miasta. Dokument określił, w jaki sposób Turyn powinien poradzić sobie z poprzemysłowym dziedzictwem.

Plan zadecydował m.in. o przekształceniu głównej linii kolejowej biegnącej przez miasto. Ponieważ Turyn był miastem silnie zindustrializowanym, wiele fabryk mieściło się w centrum miasta wzdłuż linii kolejowej, którą dostarczano i odbierano z nich towar. Ciągnące się przez 12 km tory rozcinały miasto na pół. Od lat 90. linia przenoszona jest pod ziemię, a na powierzchni powstają bulwary. Zagospodarowywane są także stojące przy dawnej linii fabryczne budynki. Połowa odzyskanego terenu została przeznaczona na mieszkania, reszta na tereny rekreacyjne i parki. W ten sposób powstała (i nadal powstaje, bo przekształcanie jeszcze trwa) Spina Centrale, co w wolnym tłumaczeniu oznacza główny kręgosłup miasta.

Lokalne władze powołały także agencję Invest In Turin and Piedmont, której zadaniem jest ściąganie inwestorów do tego regionu, oraz Turismo Torino, która zachęca do odwiedzin miasta w celach turystycznych. Z czasem powstały inne dotowane agencje, które zajęły się organizacją różnego rodzaju imprez służących do promocji.

W tym samym czasie w Turynie zaczęły się też prace nad drugim ważnym dokumentem - planem strategicznym. O ile plan zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowy dla wszystkich gmin, o tyle żaden włoski samorząd nie jest zobowiązany do przygotowania strategii swojego rozwoju. Władze Turynu w 1998 r. zaczęły jednak cykl spotkań z przedstawicielami środowiska akademickiego, biznesu, organizacji pozarządowych i mieszkańcami, by wspólnie z nimi opracować plan strategiczny, który miał być dla Turynu pomocnym narzędziem w polityce miasta. Dokument zawierał m.in. dziesięcioletnią "mapę drogową" dla miasta, która określała kierunek jego rozwoju i kładła nacisk na te sfery, które mogą przynieść Turynowi największe zyski. Plan wyznaczał także długoterminowe cele dla miasta, co miało zapobiegać podejmowaniu oportunistycznych decyzji przez ewentualnie zmieniające się lokalne władze.

Jednocześnie miasto szukało pomysłów na to, jak stać się atrakcyjnym. Stąd m.in. organizacja festiwalu Luci d'Artista, podczas którego artyści podświetlają różnego rodzaju instalacje i budynki, tworząc barwne widowisko. Przełomowym momentem dla miasta stała się jednak organizacja igrzysk olimpijskich, która oznaczała olbrzymie inwestycje i miliony ludzi, którzy zainteresują się Turynem.

Rewitalizacja wiąże się też z negatywnymi aspektami. Jak w przypadku wielu innych miast, także Turyn doświadczył tzw. gentryfikacji. To gwałtowna zmiana charakteru pewnej części miasta, która do niedawna zamieszkiwana przez ludzi o różnym statusie społecznym nagle staje się dzielnicą luksusu. Na pierwszy rzut oka zmiana wydaje się pozytywna. W gruncie rzeczy jednak ta część miasta staje się bardzo droga, zmuszając dawnych mieszkańców, którzy niejednokrotnie żyli tam od pokoleń, do jej opuszczenia, bo nie stać ich na życie w odnowionej zamożnej dzielnicy z horrendalnymi cenami mieszkań i czynszów.

Turyn pokazuje też, że w planowaniu trzeba być bardzo ostrożnym. W ramach inwestycji związanych z organizacją igrzysk olimpijskich w górskich dolinach w pobliżu miasta powstały liczne hotele i ośrodki sportów zimowych. Problem w tym, że zbyt liczne. Dziś część z nich stoi niemal nieodwiedzana albo jest zamykana.

Po 2000 roku Turyn należy do tych europejskich miast, które inwestują w rozwój nowych metod zarządzania dobrami publicznymi, np. poprzez wypracowanie rozporządzenia

dotyczącego dóbr publicznych (Regolamento Beni Comuni Urbani zatwierdzonej w zeszłym roku) oraz poprzez wdrażanie różnego rodzaju innowacji społecznych np. poprzez tzw. Torino Social Innovation Initiative (TSI). Celem jest zachęcenie do rozpoczęcia i podtrzymania nowych, opartych na wzajemnej współpracy form dialogu społecznego w kontekście zarządzania dobrami i usługami publicznymi i ich dostarczaniem. Inicjatywa TSI jest wieloletnim programem, w ramach którego proponuje się użytkownikom otwartą platformę wspierającą oddolne procesy miejskiej/społecznej innowacji. Zaangażowanie Turynu w poszukiwanie innowacyjnych metod możliwych do zastosowania w praktyce miejskiej oraz wymiana związanych z tym doświadczeń na poziomie europejskim przełożyły się na zaangażowanie w projekty europejskie poświęcone tematyce planowania i zarządzania miastem. Zaangażowanie miasta rozpoczęło się wraz z programem URBAN, a obecnie wiąże się z uczestnictwem w dwóch programach europejskich poświęconych tematyce miejskiej: URBACT i UIA. W Turynie URBACT i UIA mają silne powiązania tematyczne i metodologiczne. Dobra publiczne, współpraca, innowacje społeczne - to główne tematy projektów, w które zaangażowany jest Turyn w ramach dwóch wymienionych wyżej programów europejskich. Przyglądając się bliżej projektom Boostinno (URBACT) oraz CO-CITY (UIA), wyraźnie widać istniejące między nimi związki tematyczne. Istnieją również wyraźne powiązania metodologiczne między dwoma programami i serią innych projektów, w które zaangażowane jest miasto. Turyn i URBACT: długotrwałe zaangażowanie we współtworzenie i innowacje społeczne.

Miasto Turyn posiada duże doświadczenie w programie URBACT poprzez realizacje projektów (obecnie już zakończonych) Urbact Markets oraz My Generation at Work, koncentrujących się na promocji zatrudniania i zwiększenia możliwości zatrudniania młodych ludzi. Projekt My Generation at Work wykorzystywał i rozwijał innowacyjne metody zachęcające młodych ludzi do podjęcia pracy i w takim kontekście urząd miasta rozwijał pracę w zakresie innowacji społecznych. Miasto zdecydowało o wypracowaniu nowej polityki rozwiązywania problemu bezrobocia u osób młodych i rozwijania innowacji społecznej. Realizowany obecnie w ramach URBACT projekt Boostinno opiera się na wiedzy eksperckiej i doświadczeniach zebranych w ramach projektu My Generation at Work. W ramach tego projektu Turyn zamierza przeprojektować wspomniane wyżej TSI, aby umożliwić nowemu pokoleniu innowacyjnych przedsiębiorców pozytywne oddziaływanie na obszary zdegradowane.

Projekt Boostinno jest skoncentrowany na umożliwieniu administracji publicznej odgrywania nowej roli jako publicznego "przyspieszacza" i inspiratora innowacyjnych społecznie działań, projektów i polityk poprzez wprowadzenie innowacji także w sektorze publicznym.

Turyn należy także do jednej z sieci wdrażania - URB-INCLUSION (liderem jest Barcelona) – poświęconej problematyce włączenia społecznego. W ramach tego projektu Turyn jest bardziej skoncentrowany na temacie partycypacji społecznej w celu wytworzenia nowych innowacyjnych społecznie modeli dostarczania nowych usług dla mieszkańców.

Turyn został wybrany spośród 378 europejskich miast, do testowania Innowacyjnych Działań Miejskich (Urban Innovative Actions) na rzecz wspólnoty i innowacji społecznej. Projekt o nazwie CO-CITY koncentruje się na współzarządzaniu wspólnotami miejskimi w celu

przeciwdziałania biedzie i polaryzacji społecznej. W ramach tego projektu Turyn pragnie zaangażować społeczności lokalne we współtworzenie usług publicznych i współzarządzanie nimi.
CO-CITY jest projektem realizowanym w ramach UIA przez miasto Turyn, który jest skoncentrowany na współzarządzaniu wspólnotami i dobrami miejskimi w celu przeciwdziałania biedzie i polaryzacji społecznej. Projekt realizowany jest przez Miasto Turyn, Uniwersytet w Turynie oraz Fondazione Cascina Roccafranca i ANCI, the National Association Urban Authorities. Oczekiwanymi wynikami projektu jest rewitalizacja porzuconych, niewykorzystywanych przestrzeni w różnych częściach miasta, która będzie sprzyjać tworzeniu nowych miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej. Nowe przedsiębiorstwa będą powstawały wraz ze wzrostem zaangażowania mieszkańców, przy wsparciu samego miasta i sieci domów sąsiedzkich Case del Quartiere (domów dzielnicy).
Proponowanie metody partycypacyjnej i nowych form relacji między urzędem a mieszkańcami również stanowi sedno realizowanego przez Turyn projektu UIA CO-CITY. W ramach tego projektu zakłada się, że poprzez zdefiniowanie i wdrożenie różnych form współpracy, uda się korzystnie wpłynąć na partycypację mieszkańców różnych części miasta i wzmocnić ich zaangażowanie w uczynienie miasta bardziej spójnym i włączającym.

Case del Quartiere (domy dzielnicy) to sieć 8 zrewitalizowanych budynków, współzarządzanych przez miasto i mieszkańców. W zależności od „Domu" liczba zaangażowanych PES-ów jest różna. Strategia uruchomionego w 2007 r. planu działań była taka, żeby w danej dzielnicy zapewnić większą liczbę podmiotów, odpowiadających swym działaniem na różne potrzeby mieszkańców, zamiast wiązać się z jednym PES-em. W Case del Quartiere zaangażowane są osoby w różnym wieku, zarówno jako usługodawcy, jak i usługobiorcy. Koncepcja „Case del Quartiere" zaczęła być wdrażana pod koniec lat 90., także dzięki wsparciu funduszy unijnych, w ramach realizacji międzysektorowej polityki społecznej: w danej przestrzeni miejskiej stopniowo rewitalizowanej, realizowano cele społeczne, edukacyjne, integracyjne, związane z bezpieczeństwem czy z kulturą. Aktualnie środki finansowe zapewniane są przez działalność gospodarczą prowadzoną przez PES-y i przez *fundraising*. Dobrym przykładem Case del Quartiere jest **Barrito** zarządzane przez dwie spółdzielnie socjalne: **Cooperativa Lancillotto** i **Cooperativa Sociale Solidarietà,** które w tej samej przestrzeni świadczą usługi hotelarskie w formie hostelu (4 pokoje), gastronomiczne, animacyjne dla dzieci i seniorów, organizację eventów, doradztwo zawodowe, domową opiekę dla osób starszych, wsparcie psychologiczne.

Open Incet to zrewitalizowany (w 2009) obszar byłych zakładów produkcyjnych, które pod koniec XIX wieku zaczęły działać początkowo w produkcji kabli, a następnie samochodów. W 1968 r. budynki zostały opuszczone. Zainaugurowana w 2015 r. Open Incet jest platformą łączącą popyt i podaż innowacji, rozwój przedsiębiorczości, projektowanie i realizację nowych technologii, centrum badań i doświadczeń technologicznych i społecznych.

Bagni Pubblici (Łaźnie Publiczne) są prowadzone przez Konsorcjum Spółdzielni Socjalnych Kairos we współpracy ze spółdzielniami Ecosol, Educamondo i Liberitutti. Działają tam także firmy prywatne, szkoły i ok. 20 wolontariuszy. Świadczone usługi to: pośrednictwo pracy, usługi krawieckie (warsztat, praca, sprzedaż), wystawy artystyczne, sztuka (teatr i muzyka). W Bagni pubblici tak jak i w innych *Casa del Quartiere* osoby starsze mogę spędzić czas w formie aktywnej. Działania integracyjne zapewnione przez te przedsięwzięcia okazały się odpowiadać na dobrze zdiagnozowane potrzeby starszych mieszkańców, często żyjących samotnie. Po zamknięciu fabryk Fiata, czy dużych zakładów współpracujących z Włoska Fabryka Samochodów w Turynie, mieszkańcy w wieku produkcyjnych wyemigrowali i w krótkim czasie znacznie wzrosła liczba mieszkańców w podeszłym wieku. Case del Quartiere to odpowiedź na ich potrzeby: poczucia przynależności – seniorzy są częścią procesu jako usługodawcy i odbiorcy usług – rozwoju osobistego i zdrowia.

Jeden z działających w Turynie Case del Quartiere

Głównie w dzielnicy Mirafiori działały zakłady produkcyjne samochodów FIAT. Jest to dobry przykład planowania przestrzennego obszaru objętego programem rewitalizacyjnym. W ramach programu rewitalizacyjnego zainwestowano ok 140 milionów euro. Powstał m.in. **„Casa nel Parco”** (Dom w Parku). Nieruchomości zrewitalizowane w 2011 r. dzieli się na dwie części: pierwsza przeznaczona jest na działalność gastronomiczną, zapewniającą uboższym mieszkańcom tanie posiłki, druga zarządzana przez **Fundację Wspólnoty Mirafiori**, zapewnia miejsca na biura organizacji pozarządowych i przestrzeń „*coworking*” dla młodych osób.

Organizowane są tam szkolenia i zajęcia aktywizujące, także dla seniorów. Fundacja Mirafiori, korzystając ze środków publicznych i prywatnych, dąży do rozwoju jakości życia w dzielnicy, podejmując i wspierając projekty innowacji społecznych.

Cascina Roccafranca (gospodarstwo) to pierwszy obiekt zrewitalizowany w ramach sieci Case nel Quartiere. Miejsce jest dostępne dla wszystkich, którzy chcą spędzić w Cascina czas wolny, realizować własne pomysły w obszarze kultury, sztuki, działalności zawodowej, dołączyć do innych projektów realizowanych oddolnie przez działaczy. Miejsce to odwiedza ok. 3.500 osób tygodniowo, jest więc znaczące z punktu widzenia budowania kapitału społecznego. W Cascina działa ok. 80 stowarzyszeń i pracuje ok. 40 wolontariuszy. Rocznie realizuje się ok. 140 różnych zajęć dla dzieci i młodzieży, dorosłych i osób starszych oraz około 160 eventów.

Grupa Inicjatywna w jednym z pomieszczeń domu dzielnicowego „Cascina Rocafranca" (sala, w której odbywa się karaoke dla seniorów)

Główne założenia rozwiązania z Turynu

Do głównych założeń rozwiązania włoskiego należy zaliczyć:

- skupienie funkcji koordynacyjnej w administracji publicznej
- szerokie włączenie podmiotów ekonomii społecznej (PES) w działalność „domów dzielnicy"
- łączenie funkcji w ramach jednego „domu dzielnicy"
- animacyjna funkcja samorządu w procesie rewitalizacji

- dokumentowanie przebiegu procesu rewitalizacji w postaci interaktywnej wystawy w Urban Lab – plany rewitalizacji Miasta Turyn
- konsultowanie poszczególnych rozwiązań z mieszkańcami
- dbałość o jakość projektów wytwarzanych w podmiotach ekonomii społecznej

Rekomendacje do pracy w Grajewie

Najważniejsze i niezbędne uwarunkowania, aby obserwowane rozwiązania mogły być zastosowane w Grajewie:

- zdiagnozowanie problemów społecznych i tych związanych z aktywnością zawodową mieszkańców na obszarze rewitalizowanym; diagnoza powinna być kompleksowa i realizowana przez szereg instytucji, np.: samorząd, przedstawiciele NGO, środowiska naukowe; stworzenie planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych,
- działania dla danego obszaru powinny wynikać z programu rewitalizacji, uwzględniając potrzeby danego obszaru w różnych aspektach życia społecznego i gospodarczego, odnosząc się do zasadniczych celów rewitalizacji danego obszaru, najlepiej wypracowanych ze współudziałem przedstawicieli NGO,
- szerokie spektrum aktywnych NGO, szczególnie takich, które działają bezpośrednio na obszarach planowanych działań rewitalizacyjnych; zogniskowane wsparcie PES,
- wsparcie Miasta dla realizacji misji NGO w postaci zapewnienia środków finansowych w budżecie (w zależności od przyjętego rozwiązania wsparcie to może mieć charakter finansowania lub jedynie dofinansowania wykonywania zadań publicznych przez NGO), ewentualnie niezbędnej infrastruktury i wyposażenia, koordynacji procesu planowania i realizacji działań rewitalizacyjnych,
- niezależnie od modelu „wsparcia", wypracowanie modelu partnerstwa, w którym organizacje, wspólnoty mieszkaniowe i inne podmioty prawne mogą tworzyć i realizować wraz z Miastem projekty wieloletnie; dla ich powodzenia istotne jest uznanie równorzędności wkładów materialnych Miasta i wartości niematerialnych (doświadczenie, umiejętności, wizerunek) oraz materialnych (kadry, efektywność, itp.) wnoszonych przez organizację,
- podjęcie odpowiednich działań informacyjnych i promocyjnych w celu włączenia NGO w procesy rewitalizacji oraz wykreowania NGO, jako realizatora projektów,
- wskazanie konkretnych lokalizacji, w których wdrażane będą rozwiązania.

Międzysektorowa współpraca – rola Grupy Inicjatywnej

Sposób powołania Grupy Inicjatywnej

Do udziału w projekcie oraz pracy nad modelem zaproszono szereg lokalnych przedstawicieli jednostek miejskich, instytucji i organizacji związanych z planowaniem i wdrażaniem procesu rewitalizacji w Grajewie, którzy stworzyli Grupę Inicjatywną w projekcie. Grupa została powołana Zarządzeniem nr 24/19 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 10 stycznia 2019 (Zarządzenie stanowi Załącznik nr 1). W skład Grupy weszli przedstawiciele instytucji miejskich oraz przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych.
Nabór członków wywodzących się z organizacji partnerów społecznych był naborem otwartym, jednakże przy rekrutacji członków grupy brane były pod uwagę następujące kryteria:

- dotychczasowe zaangażowanie w rozwiązywanie problemów społecznych oraz
- realizacja zadań publicznych na terenie miasta Grajewa.

Przedstawicieli instytucji samorządowych wskazywał Burmistrz z uwzględnieniem następujących kryteriów:

- bezpośrednie zaangażowanie w tworzenie GPR 2 pkt (np. udział w spotkaniach konsultacyjnych na podstawie list obecności, złożenie uwag do Programu Rewitalizacji)
- bezpośrednie zaangażowanie w zlecanie zadań publicznych 2 pkt (np. udział w konsultacjach, realizacja zadania publicznego)
- praca z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym 1 pkt (na podstawie sprawozdań organizacji)
- doświadczenie w prowadzeniu konsultacji społecznych 1 pkt. (na podstawie sprawozdań organizacji).

Skład Grupy Inicjatywnej powołanej Zarządzeniem Nr 24/19 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 10 stycznia 2019 opracowującej Model:

- Maciej Bednarko – Urząd Miasta Grajewo
- Krzysztof Prostko – Urząd Miasta Grajewo
- Iwona Poniatowska – Urząd Miasta Grajewo
- Marta Borkowska– Urząd Miasta Grajewo
- Iwona Poniatowska – Urząd Miasta Grajewo
- Barbara Pieńkowska – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie
- Barbara Ciszewska – Szkoła Podstawowa nr 2 im. Adama Mickiewicza w Grajewie
- Marianna Haraś – Zakład Administracji Domów Mieszkalnych w Grajewie
- Ewelina Kruszewska – Grajewskie Centrum Kultury

- Katarzyna Kowalczuk – Stowarzyszenie Współpraca dla Grajewa
- Tomasz Dudziński – Towarzystwo Przyjaciół 9 Pułku Strzelców Konnych w Grajewie
- Izabela Randzio – Centrum Integracji Społecznej w Grajewie
- Grzegorz Gardocki – Związek Strzelecki „Strzelec" Organizacja Społeczno-Wychowawcza Jednostki Strzeleckiej 1011 Grajewo
- Ryszard Chiliński – Stowarzyszenie Lepsze Grajewo
- Witold Kossakowski – ZHP Chorągiew Białostocka, Hufiec „Biebrzański" ZHP im. 9 Pułku Strzelców Konnych w Grajewie
- Elżbieta Ostalska – Konopka – Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku

Rola Grupy inicjatywnej

Celem powołania Grupy jest wypracowanie i wdrożenie nowego rozwiązania w formie opracowania i wdrożenia modelu współzarządzania procesem rewitalizacji (wzorowanym na rozwiązaniach stosowanych w Turynie) oraz inicjatywami realizowanymi w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji. Planowany model będzie miał konstrukcję multisektorową, w której funkcja koordynacyjna należeć będzie (wzorem Turynu) do sektora publicznego, natomiast organizacje pozarządowe oraz mieszkańcy będą włączani w proces rewitalizacji i inicjatywy realizowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Grajewo na lata 2017 - 2027. Grupa Inicjatywna działa na podstawie przyjętego Regulaminu Pracy Grupy Inicjatywnej.

Grupa inicjatywna spotyka się średnio raz w miesiącu a do jej zadań należało/należy:

- prace diagnostyczno – analityczne dotyczące wdrażania GPR i procesu rewitalizacji
- udział w wizycie studyjnej w Turynie oraz poznanie rozwiązań włoskich
- opracowanie Planu angażowania mieszkańców i liderów społecznych na lata 2020 – 2022
- wdrażanie i monitorowanie Planu angażowania mieszkańców i liderów społecznych na lata 2020 – 2022
- konsultacje elementów modelu
- udział w audycie koordynacyjnej funkcji urzędu oraz opracowanie rekomendacji
- przygotowanie i udział w konsultacjach społecznych elementów modelu
- przygotowanie wizyty studyjnej gości z Włoch w Grajewie
- działania edukacyjne dotyczące tematyki rewitalizacji np. zagadnienia dotyczące aktywnych społeczności, metody wspierania sektora społecznego, wykorzystywanie instrumentu społecznej odpowiedzialności biznesu w procesie rewitalizacji.

Faza testowania – elementy modelu

Współzarządzanie procesem rewitalizacji z uwzględnieniem sektora społecznego

W ramach etapu testowania rozwiązania komponentu modelu współzarządzanie procesem rewitalizacji z uwzględnieniem sektora społecznego – wykonano następujące działania:

- Audyt Koordynacyjnej funkcji urzędu
- Opis koordynacyjnej funkcji urzędu
- Analizę koordynacyjnej funkcji urzędu

Audyt Koordynacyjnej funkcji urzędu – został zlecony firmie zewnętrznej, która przeanalizowała dokumenty i procedury dotyczące realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Grajewo na lata 2017 – 2027 oraz przeprowadziła spotkanie z głównymi interesariuszami rewitalizacji a także przeanalizowała sposób wdrażania, monitorowania oraz komunikowania procesu rewitalizacji w Grajewie.

Raport z audytu stanowi załącznik nr 2.

Poniżej zawarte zostały główne rekomendacje w poszczególnych obszarach:

Zarządzanie rozwojem miasta w Grajewie

REKOMENDACJA 1

Przygotowanie dokumentów strategicznych, planistycznych czy programowych powinno uwzględniać realną sytuację, możliwości i sposób zarządzania rozwojem w Mieście Grajewo. Umieszczanie w nich nierealnych zapisów o zarządzaniu procesami rozwojowymi, oderwanych od rzeczywistego sposobu pracy czy struktury urzędu, nie spowoduje realnej zmiany. Zasadne i konieczne jest natomiast wypracowywanie każdorazowo struktury zarządzania danym programem czy strategią w ten sposób, aby: po pierwsze – realnie następowało to zarządzanie przez cały okres obowiązywania dokumentu; po drugie – aby przynosiło realne korzyści dla danego procesu; po trzecie – aby jednoznacznie określone były zadania poszczególnych osób/jednostek i towarzyszyły temu odpowiednie procedury.

Opracowane procedury należy wdrażać i ulepszać w razie konieczności. Nie mogą one stanowić tylko pustych zapisów w dokumentach, muszą być realizowane, tj. przenoszone na prace konkretnych ludzi w nich wskazanych.

Potrzeby w zakresie zarządzania rewitalizacją w mieście

REKOMENDACJA 2

Aby rewitalizacja w Grajewie nie była tylko jednorazową akcją, a konsekwentną wieloletnią polityką rozwojową, system zarządzania rewitalizacją w Grajewie powinien bazować na:

- ludziach – tj. osobach o odpowiednich kwalifikacjach oraz umieszczonych w strukturze Urzędu w taki sposób, aby mieli realne możliwości zarządzania rewitalizacją,
- procedurach włączenia partnerów społecznych i gospodarczych w realizację GPR. Jako podstawową zasadę działania należy przyjąć zasadę partnerstwa, czyli współpracę poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, czyli prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji,
- potencjale sieciowania się Grajewa z innymi gminami w województwie, gminami w Polsce prowadzącymi działania rewitalizacyjne o podobnej skali i charakterze oraz miastami modelowymi i pilotażowymi, z którymi Grajewo miało możliwość współpracować w ramach konkursu Modelowa Rewitalizacja Miast,
- procedurach sterowania i koordynacji procesem rewitalizacji umożliwiających osiąganie celu strategicznego oraz celów szczególnych GPR – dla ich skuteczności może być potrzebne dostosowanie regulaminu organizacyjnego Urzędu,
- sprawnym, nieprzeskalowanym systemie monitorowania i oceny realizacji GPR; po pierwsze – działającym, po drugie – pozwalającym na posiadanie aktualnej wiedzy na temat postępów wdrażania programu i na możliwość wczesnego reagowania na problemy w tym wdrażaniu,
- informowaniu o bieżących działaniach rewitalizacyjnych, pokazujących zaangażowanie gminy w działania i inicjowanie współpracy oraz pokazywanie korzyści z działania. Budowa wzajemnego zaufania ma pomóc w poszukiwaniu partnerów zewnętrznych (biznesowych i instytucjonalnych) do realizacji celów GPR.

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji rekomenduje się:

1. powołanie Zespołu ds. Rewitalizacji, a w jego ramach Zespołu zadaniowego odpowiedzialnego za monitorowanie GPR – zgodnie z zapisami GPR,
2. ciągłe podnoszenie wiedzy w zakresie rewitalizacji pracowników Urzędu Miasta Grajewo, w tym zwłaszcza Zespołu ds. Rewitalizacji i Komitetu Rewitalizacji,
3. upublicznianie wyników prowadzonego monitoringu realizacji GPR, w tym poprzez włączenie jego elementów do Raportu o stanie Miasta Grajewo,
4. zapewnienie spójnego i pełnego przekazu dotyczącego prowadzonych działań rewitalizacyjnych poprzez jeden dobrze przygotowany i prowadzony kanał informacyjny, którym ma szansę być strona http://rewitalizacja.grajewo.pl. W tym celu zaleca się także dodanie na głównej stronie miasta www.grajewo.pl odwołania do strony o rewitalizacji, czy dodanie kategorii projektów rewitalizacyjnych na Mapie Inwestycji w Grajewie. Samą stronę http://rewitalizacja.grajewo.pl warto uzupełnić o informacje dotyczące Komitetu Rewitalizacji czy realizowanych projektach, konsultacjach związanych z rewitalizacją oraz o postępie wdrażania GPR.

Pełnomocnik i Zespół ds. rewitalizacji w Urzędzie Miasta

REKOMENDACJA 3

Dla skutecznego zarządzania rewitalizacją w Grajewie na obszarze rewitalizacji obejmującego centralną i najstarszą część miasta o powierzchni ok. 4%, ale zamieszkałego przez 17,85% mieszkańców miasta, rekomenduje się wcielenie w życie zapisów GPR, tj.:

1. powołanie Zespołu ds. rewitalizacji (podległego Pełnomocnikowi) złożonego z przedstawicieli komórek odpowiedzialnych za strategię gminy, planowanie przestrzenne, sprawy społeczne, edukację, kulturę, gospodarkę mieszkaniową, rozwój gospodarczy i ochronę środowiska,
2. powołanie Pełnomocnika ds. rewitalizacji/Przewodniczącego Zespołu i powierzenie tej funkcji Zastępcy Burmistrza (ewentualnie powierzenie tej funkcji jednemu z pracowników Urzędu),
3. takie dostosowanie struktury Urzędu, aby Pełnomocnik ds. rewitalizacji/ Przewodniczący Zespołu miał realne możliwości koordynowania działań ww. komórek na obszarze rewitalizacji,
4. unikanie sytuacji, w której rewitalizacja będzie dla Pełnomocnika ds. rewitalizacji/Przewodniczącego Zespołu jednym z szeregu równorzędnych zadań (rodzi to ryzyko, że inne „pilne" zadania nie pozwolą odpowiednio realizować tego „ważnego" ciągłego zadania jakim jest rewitalizacja),
5. przygotowanie Planu Działań GPR lub podjęcie świadomej decyzji o jego nieprzygotowywaniu.

Specjalne stanowisko urzędnicze – manager („łącznik") rewitalizacji, miejsca aktywności lokalnej

REKOMENDACJA 4

1. Rekomenduje się kontynuować i rozwijać działania Centrum Społecznościowego „Nowa Droga".

2. Rekomenduje się utworzenie nowej funkcji w urzędzie miasta dedykowanej do roboczej koordynacji części działań „sektorowych" realizowanych na obszarze rewitalizacji, np.: społecznych z mieszkaniowymi, kulturalnymi i edukacyjnymi z młodzieżą, współpracy z przedsiębiorcami.

Osoby takie w idealnej sytuacji powinny odznaczać się:

- dobrą orientacją we wszystkich działaniach gminy,
- nastawieniem na rozwiązywanie problemów,
- doskonałymi umiejętnościami interpersonalnymi,
- pomysłowością i elastycznością,
- bardzo dobrą orientacją w życiu społecznym i gospodarczym miasta,

- znajomością istoty rewitalizacji oraz chęcią rozwijania wiedzy o dobrych praktykach rewitalizacyjnych.

Osoby takie powinny pracować nie tylko w godzinach „urzędowych", ale ze względu na charakter działań rewitalizacyjnych i społecznych, powinny akceptować elastyczny czas pracy - praca popołudniami, w weekendy, święta itd., kiedy najlepiej organizować różne wydarzenia dla mieszkańców.

Współpraca z interesariuszami rewitalizacji – partnerami społecznymi i gospodarczymi

REKOMENDACJA 5

1. Konieczne jest zaangażowanie partnerów społecznych i gospodarczych działających na obszarze rewitalizacji, a także innych, działających na rzecz obszaru rewitalizacji nie tylko na etapie przygotowania, ale przede wszystkim wdrażania programu rewitalizacji.
2. Bardzo istotne jest ciągłe identyfikowanie lokalnych nieformalnych liderów mieszkańców i autorytetów – może to pomóc w animacji działań oraz w dotarciu z informacją do tych mieszkańców, którzy są wykluczeni i nie uczestniczą w życiu społecznym.
3. Konieczne jest monitorowanie i ocena efektów prowadzonych działań partycypacyjnych i angażujących mieszkańców, przede wszystkim GPR, Programu aktywizacji społecznej, Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych.
4. Do uspójnienia przekazu o podejmowanych działaniach służących rewitalizacji Grajewo rekomenduje się skanalizowanie przekazu poprzez funkcjonującą stronę internetową poświęcona rewitalizacji http://rewitalizacja.grajewo.pl.

Komitet Rewitalizacji

REKOMENDACJA 6

Biorąc pod uwagę dostępne informacje o działaniu Komitetu Rewitalizacji w celu zwiększenia skuteczności jego działania i podkreślenia jego roli, rekomenduje się:

1. Zaakcentowanie podejścia władz miasta do Komitetu nie tylko jako do wymaganego ustawą ciała opiniodawczo-doradczego, ale do traktowania go jako żywego i konstruktywnego forum aktywnie uczestniczącego we wdrażaniu GPR i nieograniczającego aktywności do obowiązków stricte wynikających z ustawy, m.in. poprzez aktywne włączanie członków Komitetu w prowadzone działania, czego dobrym przykładem jest udział w warsztacie dot. koordynacyjnej funkcji Urzędu Miasta Grajewo w rewitalizacji.
2. Zapewnienie reprezentatywności kluczowych grup interesariuszy: mieszkańcy, organizacje społeczne, przedstawiciele przedsiębiorców, przedstawiciele wrażliwych grup wiekowych mieszkańców (seniorzy, młodzież) – tym samym przeprowadzenie naboru dodatkowego w celu uzupełnienia składu Komitetu.

3. Komitet stanowić powinien kanał komunikacji i pole współpracy między organami gminy a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji. Należy zadbać o widoczność działań Komitetu, tj. utworzenie na stronie miasta poświęconej rewitalizacji dedykowanej zakładki poświęconej działalności Komitetu Rewitalizacji (obejmujące takie informacje jak: uchwała i zarządzenie, nabory, skład, kontakt, opinie Komitetu, protokoły ze spotkań).
4. Zapewnienie możliwości podnoszenia kompetencji członków Komitetu oraz wymiany wiedzy i dobrych praktyk.

Relacje między systemem zarządzania rozwojem całego miasta a zarządzaniem rewitalizacją

REKOMENDACJA 7

Ze względu na znacznie rewitalizacji dla rozwoju Miasta Grajewo oraz złożoność jej wdrażania, rekomenduje się:

1. wykorzystanie potencjału wykorzystanego przy opracowaniu i wdrażaniu GPR do przygotowywania kolejnych dokumentów o charakterze strategicznym, planistycznym w mieście, także po to, aby zachować spójność działań i nadać priorytet procesowi rewitalizacji (np. w ramach powstającego Planu Rozwoju Lokalnego),
2. uczynienie Pełnomocnikiem rewitalizacji osoby odpowiedzialnej za całość strategicznego zarządzania Grajewem,
3. rozważenie umieszczenia Zespołu ds. rewitalizacji w komórce odpowiedzialnej za strategię i rozwój,
4. uwzględnienie istniejącej struktury zarządzania rewitalizacją oraz rekomendacji zawartych w niniejszym opracowaniu podczas budowania planów wzmacniania kompetencji zarządczych miasta, dialogu społecznego oraz współpracy z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego i pozostałymi partnerami m.in. w ramach powstającego Planie Rozwoju Instytucjonalnego,
5. zwiększanie potencjału analitycznego Urzędu Miejskiego, tak aby możliwe było realne i skuteczne monitorowanie procesów rozwojowych w gminie, ocena realizacji działań i programów, zarówno cyklicznie, jak i ad-hoc.

Opis koordynacyjnej funkcji urzędu - został opracowany przez specjalistów ds. modelu i polegał z jednej strony na ujęciu teoretycznym, z drugiej zaś strony na praktycznej analizie procesu rewitalizacji w Grajewie z podziałem zadań wśród kluczowych interesariuszy procesu.

Opis koordynacyjnej funkcji urzędu stanowi załącznik nr 3. Poniżej zostały przedstawione główne elementy:

Zarządzeniem nr 6/15 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 22.12.2015 r. powołany został Zespół ds. rewitalizacji w związku z uczestnictwem Miasta Grajewo w konkursie pod nazwą

„Modelowa Rewitalizacja Miast” oraz przystąpieniem do prac nad sporządzeniem Gminnego Programu Rewitalizacji Grajewa.
W skład Zespołu wszedł Burmistrz Miasta, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Dyrektor Zakładu Administracji Domów Mieszkalnych, Dyrektor Grajewskiego Centrum Kultury, przedstawiciel Wydziału Nieruchomości i Planowania Przestrzennego, przedstawiciele Referatu Pozyskiwania Środków i Referatu Inwestycji, przedstawiciel przedsiębiorców oraz przedstawiciel mieszkańców. Zespół powołany został na czas nieokreślony, ale wraz z uchwaleniem Gminnego Programu Rewitalizacji powołany zostanie Zespół ds. zarządzania projektem (Zespół ds. rewitalizacji) w ramach urzędu.

Podstawę tego zespołu stanowić będzie poprzedni zespół, za przewodnictwem Koordynatora ds. rewitalizacji (np. Pełnomocnik ds. rewitalizacji), przy czym nowy zespół skupiać będzie szersze grono osób reprezentujących instytucje podległe Burmistrzowi.
W posiedzeniach zespołu mogą – w zależności od tematyki – uczestniczyć członkowie Władz Miasta (Burmistrz, Zastępca Burmistrza, Sekretarz, Skarbnik), a także przedstawiciele Rady Miasta Grajewo. Przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi wykonywanymi przez wydziały urzędu i inne jednostki podległe kieruje Zastępca Burmistrza za pośrednictwem i z pomocą Zespołu ds. rewitalizacji. W skład Zespołu ds. rewitalizacji Burmistrz Miasta powołuje kierowników ze wszystkich jednostek wykonujących zadania rewitalizacyjne zgodnie ze standardowym zakresem ich kompetencji służbowych (przyjmując możliwość wskazania osoby wiodącej oraz osób wspomagających).

Pracami powołanego zespołu kieruje Koordynator ds. rewitalizacji. Rolą Koordynatora jest nie tylko koordynacja realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zapisanych w GPR, ale także tworzenie warunków dla działań i projektów podmiotów zewnętrznych lub projektów wspólnych oraz zachęcanie interesariuszy do ich podejmowania. Koordynator oprócz organizacji prac Zespołu odpowiada za zebranie i zredagowanie informacji składających się na plan działań GPR i jego aktualizację. Natomiast poszczególne działania w ramach wdrażania programu oraz przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą przypisywane – na zasadzie bezpośredniej odpowiedzialności – poszczególnym członkom Zespołu ds. Rewitalizacji.
Szczegółowy skład Zespołu, zakres obowiązków, tryb jego pracy, a także wspomniane wcześniej uregulowania dotyczące Planu Działań GPR będą zawarte w Zarządzeniu Burmistrza.

Poniżej przedstawiono schemat struktury wdrażania programu rewitalizacji, w ramach którego podejmowane są decyzje dotyczące działań rewitalizacyjnych.

SCHEMAT STRUKTURY WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE URZĘDU MIASTA GRAJEWO

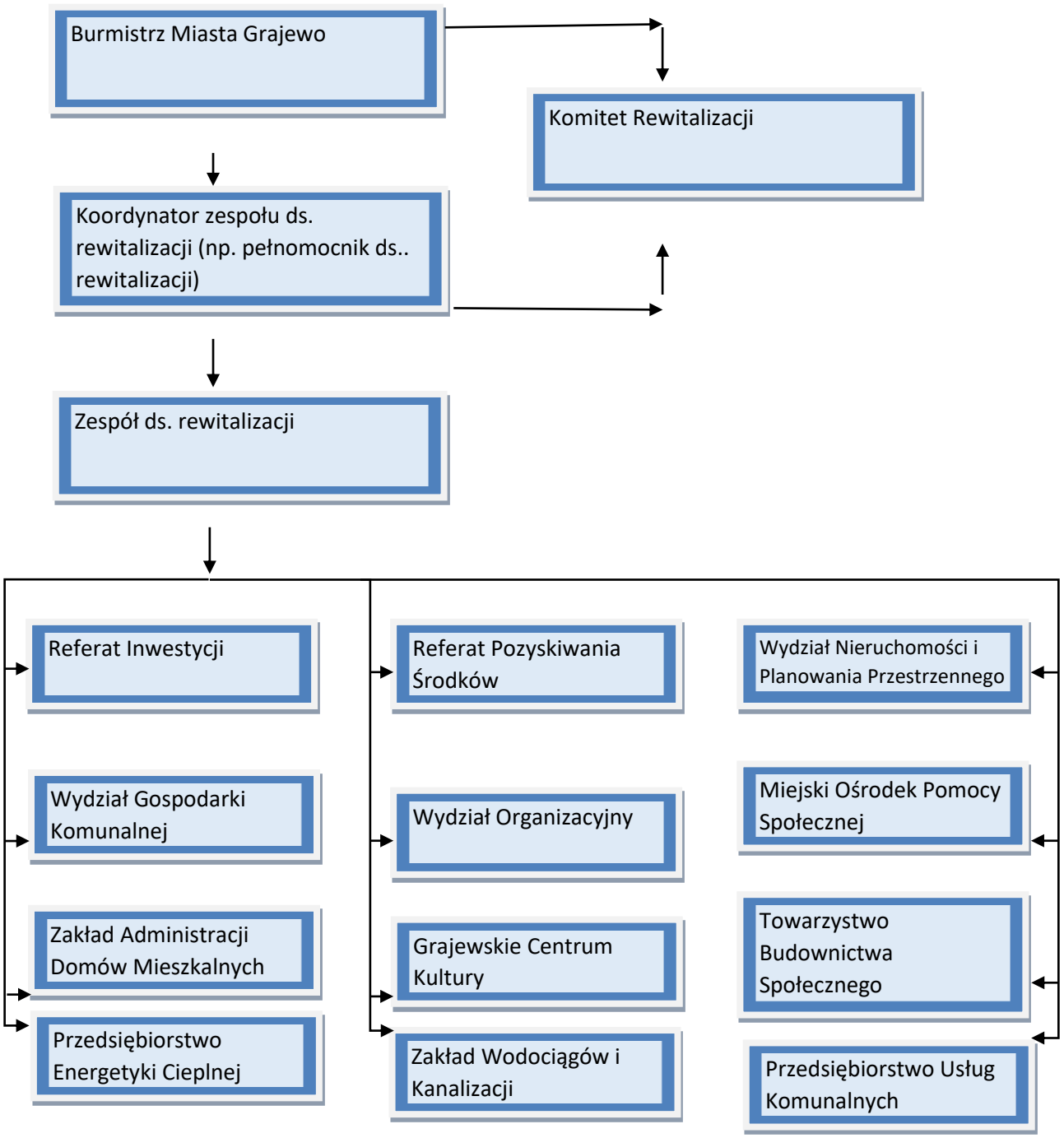

Role Wydziałów/Referatów oraz jednostek organizacyjnych miasta Grajewo

Referat inwestycji:

- zlecenie i nadzór nad opracowaniem dokumentacji projektowych planowanych inwestycji zgodnie z przepisami prawa, w tym ustawy prawo zamówień publicznych;
- wdrażanie projektów rewitalizacyjnych
- bieżąca koordynacja prac rewitalizacyjnych;
- współpraca z inwestorami w zakresie realizacji inwestycji;
- identyfikowanie problemów i wskazywanie możliwości eliminowania przeszkód w realizacji projektów rewitalizacyjnych;

Referat pozyskiwania środków:

- poszukiwanie możliwości finansowania zaplanowanych działań, w tym aplikowanie o środki;
- gromadzenie, dostarczanie i analizowanie danych niezbędnych do opracowania, wdrażania i monitorowania Gminnego programu rewitalizacji;
- inspirowanie i zgłaszanie projektów rewitalizacyjnych;
- przekazywanie informacji oraz sprawozdań z realizacji projektów rewitalizacyjnych;
- weryfikacja zgodności realizowanych projektów z wyznaczonymi celami w GPR;
- opiniowanie i rekomendowanie propozycji w zakresie poszczególnych elementów GPR bądź ich zmian.

Wydział Nieruchomości i Planowania Przestrzennego:

- wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów związanych z rewitalizacją;
- prowadzenie spraw dotyczących nieruchomości związanych z rewitalizacją: sprzedaży nieruchomości gruntowych, zamian, oddawania gruntów w użytkowanie wieczyste, trwały zarząd, najem, dzierżawę, użyczenie, użytkowanie
- prowadzenie procedury opracowywania projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian z godnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;
- ustalanie zgodności prowadzonych inwestycji rewitalizacyjnych z dokumentami strategicznymi i planistycznymi miasta.

Wydział Organizacyjny:

- bieżąca i stała komunikacja z mieszkańcami miasta nt. założeń rewitalizacji, postępów w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz efektów;

- zbieranie i analizowanie zgłaszanych przez społeczność miasta uwag, opinii, wniosków;
- działania komunikacyjne realizowane za pośrednictwem narzędzi komunikacyjnych miasta, lokalnych mediów;
- współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze rewitalizacji.

Wydział Gospodarki Komunalnej:

- prowadzenie remontów obiektów budowlanych znajdujących się na obszarze rewitalizacji;
- planowanie infrastruktury komunalnej na obszarze rewitalizacji;
- prowadzenie spraw związanych z gospodarką lokalami użytkowymi znajdującymi się na obszarze rewitalizacji;
- poprawa estetyki miejsc i przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji.

Zakład Administracji Domami Mieszkalnymi:

- utrzymania należytego stanu technicznego i sanitarnego administrowanych obiektów znajdujących się na obszarze rewitalizacji;

Przedsiębiorstwo Energetyki Cieplnej:

- rozwój sieci ciepłowniczej;
- poprawa standardu mieszkań i przyciągania nowych mieszkańców do obszaru rewitalizacji.

Zakład Wodociągów i Kanalizacji:

- rozwój i modernizacja urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych znajdujących się na obszarze rewitalizacji;

Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych:

- utrzymanie czystości, odśnieżanie i zwalczanie gołoledzi na drogach i placach gminnych oraz terenach użyteczności publicznej znajdujących się na obszarze rewitalizacji;
- pielęgnowanie, odnawianie i utrzymanie we właściwym stanie zieleni miejskiej znajdującej się na obszarze rewitalizacji;
- utrzymywanie we właściwym stanie technicznym publicznych i wewnętrznych dróg gminnych oraz obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej znajdujących się na obszarze rewitalizacji poprzez wykonywanie remontów i konserwacji.

Towarzystwo Budownictwa Społecznego:

- przeprowadzanie remontów i modernizacji obiektów znajdujących się na obszarze rewitalizacji przeznaczonych na zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych na zasadach najmu;

Grajewskie Centrum Kultury:

- tworzenie lub modernizacja infrastruktury społecznej;
- aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji;
- tworzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji;
- kształtowanie i rozwój oferty kulturalnej oraz rozrywkowej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej:

- wspieranie materialne rodzin z obszaru rewitalizacji z systemu pomocy społecznej, fundusz alimentacyjnego, świadczeń rodzinnych i świadczeń wychowawczych;
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- organizacja i finansowanie dożywienia w szkołach dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich z obszaru rewitalizacji;
- aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych;
- pomoc społeczna na rzec osób dotkniętych lub zagrożonych alkoholizmem;
- aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji;
- wspieranie działalności organizacji pozarządowych jako istotnego partnera przemian społecznych, poprzez wspieranie i rozwój wolontariatu.

Rola Komitetu rewitalizacji:

- funkcja opiniodawczo-doradcza burmistrza miasta Grajewo;
- reprezentowanie interesariuszy obszaru rewitalizacji;
- wyrażanie opinii oraz inicjowanie rozwiązań dotyczących obszaru rewitalizacji;
- zapoznawanie się z postępami prac w zakresie realizacji GPR;
- uczestnictwo w opiniowaniu oraz przygotowaniu projektów uchwał i zarządzeń związanych z obszarem rewitalizacji.

Realizacja programu rewitalizacji

Budowa i realizacja programu rewitalizacji jest zabiegiem złożonym. Wymaga przeprowadzenia wielu działań o charakterze diagnostycznym, konsultacyjnym, negocjacyjnym, planistycznym, prawnym, wdrożeniowym i monitoringowym – korygowania projektów i działań w trakcie ich realizacji oraz kompleksowej oceny po zakończeniu.

Skuteczne, terminowe i efektywne wdrażanie programu rewitalizacji wymaga utworzenia lub wyznaczenia przez podmiot rewitalizacji organu, któremu czynność ta zostanie powierzona.

Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji – wskazuje, że jednym z najważniejszych narzędzi realizacji programu rewitalizacji – zapewniających jego uspołecznienie oraz komplementarność jest **Komitet rewitalizacji**:
Komitet rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą burmistrza.

Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania komitetu rewitalizacji ustala się uwzględniając jego funkcję oraz zapewniając wyłanianie przez interesariuszy ich przedstawicieli. Zasady określa, w drodze uchwały, rada gminy przed uchwaleniem programu rewitalizacji albo w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia jego uchwalenia. Podjęcie uchwały powinno być poprzedzone konsultacjami społecznymi. Burmistrz niezwłocznie po podjęciu przez Radę Miasta uchwały powołuje Komitet rewitalizacji. Obsługę organizacyjną komitetu rewitalizacji zapewnia urząd obsługujący Burmistrza. W przypadku, gdy Komitet rewitalizacji zajmuje stanowisko w drodze głosowania, przedstawiciele gminy, gminnych jednostek organizacyjnych, w tym gminnych osób prawnych, nie biorą udziału w głosowaniu, jeżeli dotyczy ono projektów dokumentów, których opracowanie jest zadaniem Burmistrza.

Ustawa o rewitalizacji, jak również analiza zakresu projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, **wskazuje, że największy ciężar organizacyjny, zarządczy i finansowy związany z realizacją GPR – będzie udziałem samorządu lokalnego i jego jednostek podległych.**

Dla zapewnienia „dobrego zarządzania" procesem rewitalizacji, a tym samym „czuwania" nad komplementarnością realizowanych działań – istotne będzie stworzenie lub dostosowanie istniejących struktur administracyjno-zarządczych do specyfiki i potrzeb realizacji programu rewitalizacji – także w kontekście właściwego funkcjonowania komitetu rewitalizacji (obsługę organizacyjną komitetu rewitalizacji zapewnia urząd obsługujący Burmistrza).

Biorąc powyższe pod uwagę należy stwierdzić, że ciałem doradczym Burmistrza Miasta w sprawach rewitalizacji będzie Komitet Rewitalizacji złożony z przedstawicieli Urzędu Miasta Grajewo, miejskich jednostek organizacyjnych, spółek miejskich wskazanych przez Burmistrza Miasta Grajewo, mieszkańców obszaru rewitalizacji wyznaczonego uchwałą Rady Miasta Grajewo, przedstawicieli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarze miasta, przedstawicieli podmiotów prowadzących na obszarze miasta działalność społeczną, w tym organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedstawicieli właścicieli/użytkowników wieczystych nieruchomości/podmiotów zarządzających nieruchomościami znajdującymi się na obszarze rewitalizacji, w tym wspólnot mieszkaniowych

oraz innych mieszkańców miasta Grajewo chcących uczestniczyć w procesie rewitalizacji Grajewa. Komitet Rewitalizacji został powołany Zarządzeniem Nr 17/18 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 18.12.2018 r.

Proces tworzenia oraz realizacji programu rewitalizacji można podzielić na kilka istotnych etapów:

1. Przygotowanie do sporządzania programu rewitalizacji.
2. Sporządzenie projektu programu rewitalizacji.
3. Konsultacje społecznego programu rewitalizacji.
4. Opiniowanie projektu programu rewitalizacji.
5. Wprowadzenie zmian wynikających z przeprowadzonych konsultacji społecznych i uzyskanych opinii oraz uchwalenie programu rewitalizacji.
6. Realizacja programu rewitalizacji.

Zarządzanie realizacją programu rewitalizacji jest przede wszystkim zadaniem spoczywającym na Urzędzie Miasta Grajewo.

W związku z tym odpowiednie wydziały/referaty i jednostki organizacyjne miasta odpowiedzialne za zarządzanie i realizację poszczególnych części programu rewitalizacji stosować się będą do zasad organizacji i funkcjonowania kontroli zarządczej w Urzędzie Miasta Grajewo i jednostkach organizacyjnych Miasta Grajewo, które określone zostały Zarządzeniem Nr 219/15 z dnia 2015-12-24 w sprawie organizacji i funkcjonowania kontroli zarządczej w Urzędzie Miasta Grajewo i jednostkach organizacyjnych Miasta Grajewo.

System zarządzania procesem rewitalizacji i wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2017 – 2027 jest oparty o istniejący system zarządzania miastem Grajewo.

Analiza koordynacyjnej funkcji urzędu – wykonana została przez specjalistę ds. analizy testowanego rozwiązania. Analiza została wykonana przy współudziale głównych interesariuszy procesu rewitalizacji. Całość opracowania stanowi załącznik nr 4. Poniżej zostały przedstawione główne wnioski z analizy:

- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Grajewa na lata 2017 – 2027 stanowi narzędzie zintegrowanego zarządzania procesem rewitalizacji na zdegradowanych obszarach miasta Grajewa;
- wdrażany Program Rewitalizacji nie doprowadził jeszcze do likwidacji niekorzystnych zjawisk;
- widoczna jest zmiana podejścia do gminnych programów rewitalizacji, jako narzędzia zarządzania i zintegrowania działań wielu podmiotów, dzięki realizacji projektu „Nasze Grajewo – model wspólnotowego zarządzania rewitalizacją z wykorzystaniem doświadczeń Turynu”;

- widoczna jest synergia projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Urząd zapewnia wzajemne powiązanie, tak aby zapewnić realizację kompleksowego wsparcia obszaru rewitalizowanego;
- Urząd zapewnia realizację projektów rewitalizacyjnych planując inwestycje z wykorzystaniem różnorodnych funduszy strukturalnych (EFS, EFRR) oraz środków własnych
- Urząd w zasadzie identyfikuje wspólnie z mieszkańcami ich potrzeby i ich hierarchizację oraz zapewnia możliwość zgłoszenia poszczególnych potrzeb i pomysłów do PR. Jednak proces ten wydaje się dość powierzchowny (dotyczy raczej opiniowania zaproponowanych już rozwiązań) i dostosowany jest głównie do potrzeb urzędników (miejsce i godziny konsultacji). W procesie tym częściej uczestniczą organizacje pozarządowe. Jest zbyt mało bezpośredniego kontaktu ze zwykłymi mieszkańcami w miejscach, w których mieszkają i funkcjonują;
- realizowana jest zasada komplementarności problemowej procesu rewitalizacji, która ma przeciwdziałać fragmentacji działań rewitalizacyjnych;
- został stworzony system zarządzania programem rewitalizacji, ale w rzeczywistości nawet osoby zaangażowane bezpośrednio w proces rewitalizacji nie wiedzą, jak powinno to wyglądać, jaki system rozwiązań został teoretycznie przyjęty;
- zauważono brak wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi komórkami w ramach Urzędu. Część uczestników badania stwierdziła, że na tym etapie realizacji procesu rewitalizacji nie posiadają oni wiedzy jakie są podejmowane działania mające na celu regulowanie współpracy między wydziałami – referatami – Zakładami - Jednostkami organizacyjnymi Miasta w ramach programu rewitalizacji;
- nie przeniesiono jakichkolwiek kompetencji decyzyjnych na niższy poziom, więc o wszystkim decyduje Burmistrz;
- Burmistrz Miasta Grajewo posiada kluczową rolę w zarządzaniu procesem rewitalizacji;
- Urząd uzupełnia przedsięwzięcia już zrealizowane w ramach polityki spójności (np.: o charakterze infrastrukturalnym) projektami komplementarnymi (np. o charakterze społecznym);
- Urząd realizuje program rewitalizacji opierając się na współpracy z grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru rewitalizacji i organizacjami pozarządowymi, ale w niezbyt szerokim zakresie wykorzystuje formy zaawansowanych narzędzi partycypacji, takich jak współdecydowanie, aktywne uczestnictwo w projektach;
- wykorzystywany jest potencjał i możliwości lokalnych społeczności w planowaniu i realizacji działań prowadzonych na obszarach objętych rewitalizacją, ale język i stosowane metody partycypacyjne powinny być dostosowane do zwykłych mieszkańców.

Zogniskowane wsparcie podmiotów ekonomii społecznej

W ramach elementu modelu zogniskowane wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w fazie testowania zrealizowano następujące działania:

1. Grupa Inicjatywna przygotowała Plan angażowania mieszkańców i liderów społecznych miasta Grajewo na lata 2020 – 2020
2. Animatorzy prowadzili działania animacyjne polegające na:
    - realizacji warsztatów przyszłościowych – kierowanych do społeczności lokalnej
    - realizacji warsztatów planistycznych z wykorzystaniem map
    - tworzeniu społecznych koncepcji zagospodarowania budynków w obszarze rewitalizowanym z przeznaczeniem na cele społeczne
    - poradnictwie kierowanym do liderów społecznych i członków lokalnych podmiotów ekonomii społecznej
    - angażowaniu mieszkańców do realizacji inicjatyw i wydarzeń
3. Specjalista ds. analizy testowanego rozwiązania przygotował analizę działań animacyjnych.

Plan angażowania mieszkańców i liderów społecznych na lata 2020 – 2022 stanowi załącznik nr 5. Poniżej zaprezentowano najważniejsze elementy planu:

Sposób tworzenia planu

Plan był tworzony przez członków Grupy Inicjatywnej w okresie od lutego do grudnia 2019 roku w ramach comiesięcznych spotkań. Wsparty był także wizytą studyjną Grupy Inicjatywnej w Turynie w lutym 2019 i wizytą partnera włoskiego – przedstawicieli Turynu w Grajewie w listopadzie 2019 roku oraz poprzez organizację warsztatów z wykorzystaniem map (w budynku po aptece przy Placu Niepodległości oraz w budynku w Parku przy ul. Wojska Polskiego) i warsztatów przyszłościowych (z udziałem przedstawicieli sektora pozarządowego oraz instytucji miejskich, młodzieży oraz seniorów a także mieszkańców).
Intencją stworzenia dokumentu było wsparcie aktywizacji mieszkańców miasta Grajewo ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji. Widzimy potrzebę zwiększenia zaangażowania mieszkańców miasta w poszczególne inicjatywy nie tylko w charakterze uczestników, ale także aktywnych realizatorów działań.
Prace nad planem były realizowane w trakcie comiesięcznych spotkań Grupy Inicjatywnej oraz poprzez pracę za pomocą wspólnego dokumentu pomiędzy spotkaniami. Źródłem pozyskiwania danych były również badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców miasta oraz analiza danych zastanych. Plan podlegał również otwartym konsultacjom społecznym.

Rola Planu angażowania mieszkańców i liderów społecznych w uspołecznieniu procesu rewitalizacji

Potrzeba stworzenia Planu wynikała z refleksji nad procesami rewitalizacji zachodzącymi w Grajewie oraz z analizy współpracy partnerów lokalnych i ponadlokalnych. W pracach nad Planem uwzględniono także niski poziom aktywności i integracji mieszkańców.

Misja Planu

Aktywność mieszkańców i ich poczucie odpowiedzialności za miasto – ważnym elementem rozwojowym miasta.

Plan angażowania mieszkańców i partnerów społecznych jest formą deklaracji władz, instytucji i organizacji, które będą prowadzić aktywne działania na rzecz wzmocnienia aktywności społeczności lokalnej miasta. Plan jest sposobem poszukiwania podejść i metod aktywizowania mieszkańców

Priorytety Planu

Poszczególne inicjatywy planowane do realizacji w ramach Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych zostały opisane w ramach trzech priorytetów kluczowych wynikających z potrzeb opisanych w diagnozie planu:

I. INTEGRACJA
II. AKTYWIZACJA
III. EDUKACJA

Definicyjne rozumienie priorytetów zostało ujęte poniżej:

Integracja społeczna to zespolenie i zharmonizowanie elementów zbiorowości społecznej, rozumiane jako intensywność i częstotliwość kontaktów między członkami danej zbiorowości oraz jako akceptacja w jej obrębie wspólnych systemów wartości, norm, ocen.

Aktywizacja to świadome włączanie się odbiorców usług społecznych, najczęściej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w działania służb społecznych, organizacji i inicjatyw (np. pomocy społecznej) z zamiarem przezwyciężenia ich trudnej sytuacji życiowej.

Edukacja to ogół procesów i oddziaływań, których celem jest zmienianie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży, stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych.

Działania animacyjne

W ramach fazy testowania działania animacyjne realizowane były przez dwóch animatorów – jednego zatrudnionego przez Urząd Miasta Grajewo oraz jednego z ramienia Lidera projektu – Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych z Białegostoku.

Opis działań animacyjnych

- warsztaty planistyczne z wykorzystywaniem map oraz warsztaty przyszłościowe

W okresie od maja do listopada 2019 roku w ramach działań animacyjnych odbyło się 6 warsztatów wykorzystujących techniki partycypacyjne tj.: 3 warsztaty planistyczne z wykorzystywaniem map oraz 3 warsztaty przyszłościowe. Głównym atutem tego przedsięwzięcia było to, że warsztaty miały charakter otwarty i każdy z mieszkańców mógł wziąć w nim udział.

Zainteresowanie i zaangażowanie warsztatami planistycznymi było ogromne i zdecydowanie był to dobry wybór animowania otwartości, dyskusji, wymiany poglądów oraz wzajemnego poznania się. Z opinii uczestników wynikało, że jest to dla nich nowa forma aktywności i zdecydowanie lepsza niż bierne metody. W spotkaniach uczestniczył również burmistrz Grajewa, co na pewno dla wielu uczestników było dobrą okazją do bezpośredniej rozmowy.

Informacja i promocja spotkań była szeroka: od informacji na plakatach, w internecie, portalach społecznościowych, wystosowanych zaproszeń do radnych Rady Miasta Grajewo, co na pewno przyczyniło się do większego zainteresowania. Promocja i dotarcie do jak największej ilości osób powinno być ważną kwestią przy organizowaniu w przyszłości jakichkolwiek spotkań czy konsultacji bezpośrednich. Dobrą praktyką do zachęcenia w udziale w warsztatach były atrakcje w momencie rozpoczęcia spotkania: zapraszanie przechodniów przez maskotkę Wilka, bezpośrednie zaproszenia przez młodzież ubraną w mundury ze Związku Strzelec, zabawy dla dzieci – Bańki mydlane, malowanie twarzy. Ważne jest, aby wyjść do ludzi, zachęcać aktywnie do partycypowania w kształtowanie przestrzeni.

Były to spotkania, które też miały na celu przybliżenie pojęcia rewitalizacji i ich roli w planowaniu zagospodarowania terenu.

Warsztaty planistyczne z wykorzystaniem map dotyczyły:

- budynku po dawnej aptece przy Placu Niepodległości 10 (9.05.2019),
- parku przy ul. Wojska Polskiego, zwanej przez mieszkańców „Parkiem z czołgami" (16.06.2019),
- w Klubie Seniora w Grajewie skierowane szczególnie do seniorów (12.11.2019).

Warsztaty odbyły się w tych konkretnych miejscach, co przybliżyło atmosferę i klimat miejsca.

Celem głównym warsztatów planistycznych z wykorzystaniem map było określenie wspólnej koncepcji zagospodarowania wybranego terenu: rozpoczęcie debaty, poznanie opinii na temat przestrzeni, wypracowanie nowej koncepcji. Całość tego narzędzia partycypacyjnego planowania przestrzeni składało się z trzech faz: diagnozy, projektowania w postaci moderowanych spotkań projektowych oraz wypracowania ostatecznych rozwiązań.

Warsztat „Animacja społeczna”

Podczas warsztatów uczestnicy zaproponowali bardzo dużą ilość pomysłów na wykorzystanie tych miejsc, gdzie wiodącymi były: organizacja świetlicy, klubu, miejsca spotkań. Mieszkańcy Grajewa i ci młodsi i starsi, potrzebują wspólnych miejsc spotkań, tego brakuje w mieście. Planowane są dalsze konsultacje ze środowiskiem organizacji pozarządowych oraz miejskimi instytucjami co do dokładnych funkcji i pomysłów na zagospodarowanie i kierowanie tą przestrzenią.

Warsztaty planistyczne w Parku z Czołgami

Warsztaty planistyczne skierowane do konkretnej grupy – seniorów pokazały, że grupa ta jest niezwykle zaangażowana, przedstawiła dużą ilość propozycji dotyczących działań Klubu Seniora na kolejne lata. Efektem warsztatów było złożenie projektu w konkursie na organizację Klubów Seniora organizowanym przez Lokalną Grupę Działania – Biebrzański Dar Natury.

W ramach działań animacyjnych przeprowadzono 3 warsztaty przyszłościowe. Jest to metoda prowadzenia dyskusji podczas spotkania. Polega na dialogu między zróżnicowanymi grupami (mieszkańcami, lokalnymi władzami, przedsiębiorcami itd.) w celu stworzenia wspólnej wizji danego problemu, tematyki, obszaru. Zakłada 4 podstawowe fazy: przygotowania, krytyki, utopii i realizacji, czyli wymyślania konkretnych rozwiązań.

W Grajewie w ramach projektu odbyły się warsztaty:

- „Wydarzenia społecznościowe i włączanie w nie mieszkańców" (15-16.10. 2019),
- „Animacja społeczna w Grajewie" (4-5.11. 2019),
- „Moje Grajewo za 10 lat" (12-13.11.2019).

Dwa pierwsze - „Wydarzenia społecznościowe i włączanie w nie mieszkańców" i „Animacja społeczna w Grajewie" - były warsztatami mającymi zwiększenie kompetencji uczestników w zakresie angażowania ludzi do działania oraz integrującymi środowisko zaangażowanych mieszkańców Grajewa. Odbiorcami warsztatów byli przedstawiciele i przedstawicielki instytucji i organizacji z Grajewa. Warsztaty pobudziły myślenie o planowaniu i realizacji imprez i wydarzeń społecznościowych budujących poczucie lokalnej tożsamości i wspólnoty, ale co najważniejsze przybliżyły narzędzia pozwalające zwiększyć zaangażowanie i partycypację mieszkańców. Warsztat przyszłościowy „Animacja społeczna" prowadzono na podstawie modelu ERA (E – edukacja poprzez wspólnotowe wytwarzanie wiedzy; R – refleksja nad praktyką życia społecznego w mieście; A – Animacja planowana i realizowana w przyszłości przez uczestników). W programie przedstawiono uczestnikom różne interesujące moduły edukacyjne wykorzystywane w praktyce w Polsce:

- Animacja aspołeczna według metodologii CAL
- Analiza trzyletniego procesu animacji społecznej na podstawie wybranych praktyk z Lublina
- Instytucje społecznościowe i ich tworzenie na bazie współpracy międzysektorowej
- Animator społeczny jako katalizator zmiany społecznej
- Opór wobec zmiany
- Praca metodą projektu

Warsztat przyszłościowy „Animacja społeczna" pobudził szanse uczestników na wspólne zaplanowanie działań w Grajewie wraz z potencjalnymi partnerami do projektów społecznych realizowanych przez instytucje i organizacje z terenu miasta.

Zdecydowanie zauważono potrzebę rozszerzenia wiedzy na temat metod i narzędzi partycypacyjnej diagnozy aktywizującej, edukację na temat procesów grupowych, ról grupowych oraz psychologiczne aspekty zmiany społecznej. Jednak ważnymi i niezbędnymi kwestiami, które szczególnie uczestnicy chcą w przyszłości rozszerzać są organizacyjne

i procesowe aspekty organizowania lokalnej współpracy międzysektorowej wokół wyzwań społecznych.

Warsztaty przyszłościowe były inspirującym i dającym praktyczne przygotowanie uczestnikom do tworzenia propozycji inicjatyw społecznych w ramach "Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych".

Warsztat przyszłościowy „Moje Grajewo za 10 lat" skierowany był do młodzieży uczącej się w Zespole Szkół nr 2 w Grajewie. Tematem było zaplanowanie działań zwiększających uczestnictwo mieszkańców, w tym szczególnie młodych, w planowaniu i realizowaniu imprez i wydarzeń społecznościowych budujących poczucie lokalnej wspólnoty. Warsztaty pobudziły kreatywność młodych ludzi. Analiza niedoborów sprawiła, że młodzi bardzo chętnie w formie „zabawy" i bez zwracania uwagi na ograniczenia (np. finansowe) zaproponowali różne rozwiązania (faza utopii – fantazji). Ciekawym i ważnym etapem warsztatów była próba urzeczywistnienia i doprecyzowania najlepszych propozycji fazy fantazji, szukania partnerów do zawierania sojuszów. Ustalenie konkretnych kroków dalszych działań dała młodym uczestnikom warsztatów przygotowanie do praktycznych działań inicjatyw społecznych.

- spotkania z przedstawicielami Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Grajewie

W listopadzie i grudniu 2019 roku w ramach działań animacyjnych projektu odbyły się inspirujące spotkania z najbardziej aktywną grupą mieszkańców Grajewa – seniorami (26.11.2019; 28.11.2019; 3.12.2019; 4.12.2019). W ramach tych spotkań zostały wypracowane i spisane wydarzenia aktywizujące mieszkańców miasta, a przede wszystkim włączone do Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych miasta Grajewo na lata 2020-2022.

- konsultacje społeczne inicjatyw społecznych planowanych w ramach "Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych"

W dniach 12. oraz 18. lutego 2020 roku w Grajewskim Centrum Kultury odbyły się konsultacje społeczne inicjatyw społecznych planowanych w ramach "Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych". Celem konsultacji było zebranie uwag, wniosków, opinii, rekomendacji od zainteresowanych osób do projektu „Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych Miasta Grajewo na lata 2020-2022" wypracowanego w ramach projektu „Nasze Grajewo – model wspólnotowego zarządzania rewitalizacją z wykorzystywaniem doświadczeń Turynu".

W sumie w konsultacjach brało udział 55 osób (17 osób – I spotkanie; 38 osób – II spotkanie). Dwukrotnie większa ilość osób podczas drugiego spotkania świadczy, że forma trafiła do uczestników spotkania i przekazano informacje innym mieszkańcom o inicjatywie. Wiek uczestników był zróżnicowany: od młodych nastoletnich osób do osób w wieku senioralnym. Konsultacje odbywały się w otwartej sali Grajewskiego Centrum Kultury, która jest umiejscowiona niedaleko frontowego wejścia. Miejsce zachęcało do uczestnictwa w konsultacjach również osoby, które przychodziły na zajęcia do GCK.

Organizatorzy przygotowali 24 duże plansze z opisem wszystkich poszczególnych propozycji inicjatyw społecznych planowanych w ramach "Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych" w Grajewie. Plansze postawiono na sztalugach, tak, aby były one dostępne i czytelne dla wszystkich uczestników. Pomysł zorganizowania przestrzeni "open space" był pomysłem bardzo dobrym, ponieważ sprzyjał dyskusjom i wymianie informacji.

Po zapoznaniu się z propozycjami inicjatyw w ramach trzech priorytetów, każdy z uczestników indywidualnie zapisywał swoje uwagi i pomysły na kartkach (post-it) i przylepiał do poszczególnych inicjatyw. Metoda ta zdecydowanie sprzyjała osobistym refleksjom, bez ewentualnej tendencji "wpływu myślenia grupowego". Sprzyjało to również ważnemu celowi konsultacji, aby wytworzyć atmosferę - "każdy głos jest ważny". Metoda ta również sprawiła, że uczestnicy mogli zapoznać się z innymi uwagami uczestników, które sprzyjały kreatywnemu myśleniu. Uczestnicy dołączyli swoje uwagi do każdej z inicjatyw. Spotkania konsultacyjne w Grajewie w formie bezpośredniej i angażującej bardzo podobały się uczestnikom i na pewno taka forma aktywizacji godna jest powielenia w przyszłości.

- spotkania animacyjne z przedstawicielami organizacji pozarządowych

W ramach działań animacyjnych w lutym 2020 (4.02.2020; 18.02.2020) projektu odbyły się również spotkania w zakresie obsługi systemu WITKAC na realizację zadań publicznych zlecanych przez miasto Grajewo organizacjom pozarządowym oraz definiowania produktów i rezultatów w konkursach ogłaszanych przez Miasto.

Analiza działań animacyjnych

Analiza działań animacyjnych została wykonana na podstawie dokumentów projektu oraz rozmów z uczestnikami. Całość analizy stanowi załącznik nr 6. Poniżej przedstawiono najważniejsze rekomendacje w poszczególnych obszarach:

WSPÓŁPRACA:

- Partnerstwo (współpraca) można rozpatrywać w wielu aspektach: zarówno w formalnym, gospodarczym, relacji międzyludzkich, jak i społecznym. Partnerstwo, a zwłaszcza partnerstwo międzysektorowe to forma współdziałania organizacji reprezentujących rożne sektory życia społecznego, na rzecz wspólnego celu czy rozwiązania pojawiającego się problemu społecznego, w której wszyscy uczestnicy działają na równych prawach, korzystają ze wspólnych zasobów oraz wspólnie ponoszą odpowiedzialność. Organizacje pozarządowe często nie mają rozeznania, czego mogą oczekiwać od takich partnerów, jak firma. Należy zerwać z takim stereotypem i przyjrzeć się uważnie, jakie zadania mają poszczególne sektory, jakimi cechami się charakteryzują i jakie posiadają zasoby. Zrozumienie tych elementów może znacznie przyczynić się do osiągnięcia celu, dla którego współpraca została zawiązana. Analiza modelu współpracy międzysektorowej

w formie warsztatowej dyskusji, to kluczowy i niezbędny temat na przyszłe działania animacyjne.

- Rozszerzenie dialogu między zróżnicowanymi grupami tj. mieszkańcami, lokalnymi władzami, przedsiębiorcami w celu stworzenia wspólnej wizji danego problemu, tematyki, obszaru. Aktywne włączenie przedsiębiorców w proces planowania wizji zmian w mieście (współpraca i partnerstwo z biznesem).
- Stworzenie modelu współpracy sieciowej, a nie hierarchicznej, gdzie partnerstwo jest relacyjne i sprawcze (powołując sprawcze zespoły robocze – partnerskie) mające na celu tworzenie dobra publicznego. Współczesne społeczności zaczęły podlegać nowemu rodzajowi logiki – „logiki sieciowej". Administracje publiczne muszą więc też mieć świadomość tej siły, która tworzy wraz z innymi interesariuszami swoistą triadę: administracja – instytucje – obywatele. Stwarza ona nawet pojedynczemu obywatelowi, umiejącemu tę logikę wykorzystać, ogromną siłę.

PARTYCYPACJA

- Jest zdecydowana potrzeba rozszerzenia wiedzy na temat metod i narzędzi partycypacyjnej diagnozy aktywizującej, edukację na temat procesów grupowych, ról grupowych oraz psychologiczne aspekty zmiany społecznej. Warsztaty animacyjne dotyczące tych tematów byłyby niezbędne w najbliższym czasie.
- Realne zwiększenie partycypacji poprzez uszanowanie decyzji i potrzeb mieszkańców – zwiększenie wysiłku obu stron: władzy i mieszkańców.
- Zwiększenie inicjatyw społecznych poprzez eksperymenty społeczne – np. uwłaszczanie się publiczne. Często rozumienie „dobra publicznego" znaczy, że nie jest „nasze", a często „niczyje", a powinno być „wspólne". Przykładowy eksperyment społeczny – zagospodarowanie przez młodzież np. miejsc zaniedbanych, skwerków, „plomb", które poprzez planowanie społecznościowe uczą kreatywności, sprawstwa i odpowiedzialności.
- Promocja i dotarcie do jak największej ilości osób powinno być ważną kwestią przy organizowaniu w przyszłości jakichkolwiek spotkań animacyjnych czy konsultacji bezpośrednich. Ważne jest, aby wyjść do ludzi, zachęcać aktywnie do partycypowania w inicjatywach społecznych.
- Warsztaty planistyczne skierowane do seniorów w ramach działań animacyjnych pokazały, że grupa ta jest niezwykle zaangażowana. Swoją kreatywnością seniorzy mogliby podzielić się z młodymi mieszkańcami Grajewa w trakcie warsztatów międzypokoleniowych (partycypacja międzypokoleniowa). Mogłoby to przyczynić się również do podzielenia
  i zrozumienia potrzeb różnych pokoleń (współpraca międzypokoleniowa). Podczas spotkań można wykorzystać np. technikę PlayDecide – karcianą grę dyskusyjną, która polega

na stworzeniu przestrzeni i podstawy do rozmowy o skomplikowanych, a nieraz kontrowersyjnych sprawach.

PERMANENTNA EDUKACJA

- Edukacja komunikacji dwustronnej – równej, polegająca na pozbyciu się hierarchicznego przekazu (zdecentralizowanie komunikacji). Komunikacja ze wszystkimi partnerami społecznymi, tak aby dotrzeć do najniższych szczebli, nie wykluczając nikogo.
- Edukacja rozumienia „dobra publicznego", ponieważ przestrzeń publiczna powinna integrować grupy społeczne z szacunkiem dla ich rożnych potrzeb i systemów wartości. Współczesne społeczności zaczęły podlegać nowemu rodzajowi logiki – „logiki sieciowej". Budowanie sieci społecznych tworzy również zaufanie do partnerów interakcji, co jest bardzo istotne w szerszym kontekście – budowania kapitału społecznego. W tym kontekście wszystkie organizacje publiczne powinny stać się bardziej współpracujące, zacierając granice administracyjne.
- Edukacja powinna być realizowana w przestrzeni publicznej, na podwórkach, przy szkołach, pomiędzy domami (wyjście do mieszkańców).

Model usług społecznych świadczony przez PES

Zagadnienia definicyjne

Usługa społeczna

Usługa społeczna – usługa, która składa się na całość usług publicznych. Pozostałymi składowymi są usługi komunalne oraz administracyjne. Ich świadczenie musi spełnić określony cel, którym jest zaspokojenie potrzeb społeczeństwa. Ponadto definicja wskazuje na niematerialny charakter ich wykonywania, co oznacza brak personifikacji dóbr, czerpania korzyści z ich wytworzenia oraz brak możliwości posiadania ich. Ponadto ich realizacja wpływa na odbiorców pośrednio lub bezpośrednio. Istotnym czynnikiem przy definiowaniu usług społecznych jest fakt, że jest to proces, który świadczony jest przez jednostkę na rzecz innego podmiotu.

Podział usług społecznych

- edukacja i wychowanie
- kultura
- socjalne budownictwo mieszkaniowe
- resocjalizacja
- ochrona zdrowia
- rekreacja i wypoczynek
- pomoc społeczna

Podmiot ekonomii społecznej – zagadnienia definicyjne

Definicja podmiotów ekonomii społecznej nie jest uregulowana prawnie. Dla celów modelu zostanie przyjęta definicja opracowana w ramach dokumentu Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.

Podmiot ekonomii społecznej to:

a) przedsiębiorstwo społeczne, w tym spółdzielnia socjalna, o której mowa w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. poz. 651, z późn. zm.);

b) podmiot reintegracyjny, realizujący usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym:
   - CIS i KIS;
   - ZAZ i WTZ, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

c) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 239, z późn. zm.);

d) podmiot sfery gospodarczej utworzony w związku z realizacją celu społecznego bądź dla którego leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej.

Grupę tę można podzielić na następujące podgrupy:

- organizacje pozarządowe, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prowadzące działalność gospodarczą,
  z której zyski wspierają realizację celów statutowych;
- spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie tj. spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych, działające w oparciu o ustawę z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2016 r. poz.21, z późn. zm.);
- spółki non-profit, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, o ile udział sektora publicznego w spółce wynosi nie więcej niż 50%.

Usługi społeczne

W fazie testowania przygotowano i przeanalizowano następujące usługi oraz formy wsparcia mieszkańców wpisujące się w kompleksowe działania rewitalizacyjne:

- Centrum Organizacji Pozarządowych
- Inicjatywa lokalna
- Działania aktywizujące – GCK w ramach programu DK +

Centrum Organizacji Pozarządowych

Centrum Organizacji Pozarządowych to tylko nazwa umowna na określenie instytucji, którą może powołać organ administracji publicznej, po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi (art. 5 ust. 6). Instytucja ta ma za zadanie prowadzenie działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3. Inaczej mówiąc chodzi o instytucję, która będzie wspierała organizacje i pomagała im w ich codziennych działaniach poprzez np. udostępnianie miejsc na spotkania, szkolenia, porady prawne lub księgowe, pomoc w zdobywaniu środków finansowych itp.

Centra mogą być prowadzone:

- w całości przez samorząd – takie Centra Organizacji Pozarządowych działają np. w Gdyni - http://www.gdynia.pl/dla/mieszkancow/GCOP/300_29904.html
- tylko przez organizacje pozarządowe, np. w Warszawie - Stołeczne Centrum Współpracy Obywatelskiej - http://www.centrumwspolpracy.org.pl/
- wspólnie przez samorząd i organizacje pozarządowe, np. powstające centrum w Ostrołęce.

W Grajewie dotychczas nie funkcjonowało Centrum Organizacji Pozarządowych jest to zatem nowa usługa skierowana do mieszkańców miasta i działających organizacji. Zaplanowano powołanie COP w formie zlecenia zadania publicznego organizacji pozarządowej. W fazie testowania opracowano dokumentację konkursową uwzględniającą podstawowe standardy funkcjonowania centrum na podstawie zebranych przez animatorów potrzeb organizacji pozarządowych. Dokumentacja konkursowa stanowi załącznik nr 7.

Celem COP jest wspieranie organizacji pozarządowych poprzez:

1. stwarzanie warunków do aktywnej działalności organizacji pozarządowych w tym:

- udostępnianie pomieszczenia i sprzętu na prowadzenie działań organizacji (sala szkoleniowa, sala do spotkań, komputery, kserokopiarka, drukarka, fax)
- promocja działań organizacji
- tworzenie i aktualizacja bazy danych o organizacjach pozarządowych

2. podnoszenie profesjonalizmu organizacji pozarządowych i ich członków, pracowników, wolontariuszy poprzez działania edukacyjne i poradnictwo:

- szkolenia i seminaria nt. związany z działalnością organizacji pozarządowych
- szkolenia i warsztaty dla liderów i wolontariuszy
- spotkania informacyjne nt. dostępnych źródeł finansowych
- doradztwo, w tym prawne i księgowe, w zakresie przygotowywania projektów

3. podnoszenie skuteczności organizacji pozarządowych w zdobywaniu funduszy:

- doradztwo nt. pozyskiwania środków ze źródeł publicznych i prywatnych
- szkolenia i seminaria specjalistyczne
- gromadzenie informacji i informowanie o możliwościach pozyskiwania funduszy
- pomoc w znalezieniu partnerów

4. integrację sektora pozarządowego:

- stworzenie i prowadzenie strony/podstrony internetowej COP lub funpage w mediach społecznościowych
- prowadzenie sekretariatu COP w tym dystrybucja informacji do organizacji pozarządowych - współorganizacja spotkań integracyjnych
- przygotowanie dorocznego „Święta organizacji pozarządowych”

5. promocję sektora pozarządowego i jego działalności:

- Usługi w tym prowadzenie poradnictwa dla osób zainteresowanych założeniem organizacji pozarządowej lub działalnością w istniejącej organizacji

6. budowanie współpracy i komunikacji między sektorami: administracją samorządową, biznesem i sektorem pozarządowym oraz organizacjami pozarządowymi z kraju i regionu

- konsultacja ofert lokalnych organizacji na realizację zadań publicznych
- przekazywanie informacji - przekazywanie aktualizowanej bazy danych o organizacjach pozarządowych

ZAKRES ZADANIA

1. Zakres podmiotowy

Odbiorcami usługi będą:

- organizacje pozarządowe z terenu Miasta Grajewo
- osoby zainteresowane działalnością III sektora,
- osoby współpracujące z organizacjami pozarządowymi.

2. Zakres rzeczowy

COP powierzone zadanie realizowane będzie poprzez:

- udostępnianie pomieszczeń i sprzętu;
- działania edukacyjne i poradnictwo
- organizację spotkania integracyjnego NGO – święta organizacji

3. Szczegółowy standard usługi COP

a) Lokalizacja

- Centrum Organizacji Pozarządowych powinno być zlokalizowane w centrum miasta tak, aby był do niego łatwy dojazd środkami komunikacji publicznej

b) Dostępność dla osób niepełnosprawnych

- przynajmniej część usług dla osób niepełnosprawnych (jeżeli punkt COP będzie w budynku niedostosowanym to np. świadczenie poradnictwa poza siedzibą COP)

c) Godziny pracy – dostosowane do potrzeb organizacji po wcześniejszym zgłoszeniu

W fazie testowania przeprowadzono także konkurs na realizację zadania publicznego oraz wyłoniono wykonawcę. W kolejnej fazie realizacji projektu – fazie wdrażania będzie realizowana ta usługa.

Inicjatywa lokalna

Inicjatywa Lokalna jest formą współpracy grajewskiego magistratu z mieszkańcami, w celu realizowania zadań publicznych, na rzecz społeczności miasta. Umocowanie prawne ma w uchwale nr L/381/18 Rady Miasta Grajewo w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Podstawa prawna inicjatywy lokalnej:

Uchwała Rady Miasta Grajewo na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. oraz art. 19c ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 poz. 450).

Założenia inicjatywy lokalnej:

- Wnioskodawcą o wykonanie inicjatywy lokalnej mogą być mieszkańcy Grajewa bezpośrednio, bądź za pośrednictwem organizacji pozarządowych, lub podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, mających siedzibę na terenie miasta Grajewo.
- Uprawniony Wnioskodawca składa do Burmistrza Miasta Grajewo wniosek o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
- Wnioski rozpatrywane są przez Burmistrza z wykorzystaniem szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego.
- Po rozpatrzeniu wniosku Burmistrz informuje wnioskodawcę o rozstrzygnięciu z uzasadnieniem.
- W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku Burmistrz zawiera na czas określony umowę z wnioskodawcą na wykonanie inicjatywy lokalnej.

Szczegółowe kryteria oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej mieszkańców Grajewa:

I. Celowość realizacji inicjatywy lokalnej z punktu widzenia potrzeb społeczności lokalnej
II. Udział mieszkańców (wnioskodawcy) w realizację zadania
    1.Udział finansowy
    2.Udział własny w postaci pracy społecznej
    3.Udział rzeczowy
III. Procent zaangażowania środków budżetowych Miasta w całkowitych kosztach Inicjatywy
IV. Stopień przygotowania realizacji zadania
V. Sposób i koszt utrzymania efektów inicjatywy lokalnej
VI. Trwałość rezultatów
VII. Spójność inicjatywy lokalnej z dokumentami strategicznymi Miasta Grajewo.
VIII. Doświadczenie Wnioskodawcy w realizacji zadań objętych wnioskiem
IX. Realizacja inicjatywy lokalnej na obszarze rewitalizowanym

Od kilku lat inicjatywę lokalną realizują mieszkańcy zasobów mieszkaniowych miasta administrowanych przez Zakład Administracji Domów Mieszkalnych. Inicjatywa lokalna

została wpisana w priorytety Planu angażowania mieszkańców i liderów społecznych na 2020 - 2022

W ramach fazy wdrażania nastąpi kontynuacja wdrażania inicjatywy lokalnej.

Działania aktywizacyjne GCK

W związku z prowadzonymi działaniami rewitalizacyjnymi oraz założeniami Planu Angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020 – 2022 Grajewskie Centrum Kultury wystąpiło do Narodowego Centrum Kultury z wnioskiem o dotację w ramach programu Dom Kultury +. Uzyskane dofinansowanie pozwoliło na przygotowanie szczegółowej diagnozy potrzeb kulturalnych i społecznych mieszkańców Grajewa, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin zamieszkujących rewitalizowane centrum oraz ogłoszenie konkursu na oddolne inicjatywy mieszkańców miasta.
W I etapie projektu (od marca do czerwca 2020) przeprowadzone zostały dwa internetowe badania ankietowe – jedno skierowane do ogółu mieszkańców, drugie - do specyficznej grupy, jaką jest młodzież. Odbyły się również badania focusowe z osobami starszymi, młodzieżą i rodzicami małych dzieci.
Cele badania:

- zebranie oczekiwań i potrzeb, braków w zakresie oferty kulturalnej oferowanej przez Grajewskie Centrum Kultury wybranych grup mieszkańców miasta
- analiza czynników wpływających na partycypację mieszkańców w działaniach kulturalnych – analiza potencjału kulturotwórczego
- odkrywanie zasobów i inicjowanie samodzielnych inicjatyw mieszkańców w danej społeczności lokalnej.

W związku z ograniczeniami związanymi z Covid-19 diagnoza została przeprowadzona w sposób zdalny, za pomocą elektronicznych środków przekazu.

Badanie wykazało, że prowadzone działania rewitalizacyjne – Parku Solidarności czy też Klubu Hades, plany rewitalizacji placu miejskiego to duży potencjał kulturotwórczy miasta. Są to miejsca, które mogą być wykorzystane zarówno przez instytucje kultury jak również przez mieszkańców i ich organizacje oraz grupy nieformalne. Nowe i „ulepszone" miejsca mają potencjał generowania nowych pomysłów i aktywności. Warto także decyzje o estetyce tych miejsc „uspołecznić" – włączyć mieszkańców w decyzje o szczegółowym zagospodarowaniu przestrzeni.
Wypracowane podczas diagnozy rekomendacje wskazują, między innymi, na kilka istotnych aspektów:

- Wartością jest przestrzeń miasta i można tę przestrzeń miejską wykorzystywać tak, aby jego mieszkańcy czuli się jej gospodarzami. Działania kulturalne mogą odbywać się w rewitalizowanych parkach – Parku Solidarności, Parku z Czołgami, na terenie wokół

zabytkowego Dworca PKP, na głównym skrzyżowaniu. Możliwa jest realizacja wystaw w tym ulicznych, spektakli plenerowych.

- Dziedzictwo historyczne miasta - Grajewo inwestuje w murale upamiętniające bogatą historię – to ważny trend, ale warto także uatrakcyjniać przestrzeń poprzez instalacje i obiekty „małej architektury" inspirowanej sztuką współczesną i użytkową. Wydaje się to być zasadne np. w kontekście rewitalizacji Parku Solidarności. Do współpracy można zapraszać artystów i studentów szkół artystycznych i np. stworzyć niewielki lokalny ogród sztuki.
- Ciekawym i inspirującym rozwiązaniem jest tworzenie społecznych ogrodów zwane także jako urban gardening. Polega to na tworzeniu przez mieszkańców miasta, dzielnicy społecznych ogrodów – warzywnych lub kwiatowych oraz wspólne dbanie o tę przestrzeń.
- Mechanizmem aktywizującym może być Budżet Obywatelski.
- Warto aktywizować grupę zainteresowaną historią i tradycją Grajewa – wspierać i inspirować np. poprzez spacery historyczne, działania rekonstrukcyjne, wystawy, tworzenie społecznych zbiorów i kolekcji w tym multimedialnych.
- W działaniach kierowanych do szerokiej grupy odbiorców warto pamiętać, aby wszystkie wydarzenia kulturalne udostępniać szerokiej grupie osób o szczególnych potrzebach: osób z niepełnosprawnościami wzroku i słuchu, ze spektrum autyzmu, osób z dysfunkcjami ruchu zgodnie z programem Dostępność Plus oraz Ustawą z dnia 19 lipca 2019 o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
- W pracy z młodzieżą ważne jest, aby podążać za jej zainteresowaniami i podejmowanymi przez nią aktywnościami. Warto utrzymywać kontakt ze starszymi dziećmi, które uczestniczą w zajęciach i wspólnie z nimi planować przyszłe aktywności w kolejnych latach.
- Rodziny z dziećmi to grupa, którą warto zagospodarować w weekendy. Kulturalna oferta weekendowa, familijna, otwarta i w otwartej przestrzeni to szansa na zaspokojenie potrzeb kulturalnych tej grupy: festyny, kiermasze, plenerowe niewielkie koncerty i spektakle to może być ciekawa oferta spędzenia czasu z kulturą.
- Rodziny z małymi dziećmi deklarują, że potrzebne im są działania integrujące np. w przestrzeni parków, seanse kinowe kierowane do małych dzieci, zajęcia edukacyjne np. plastyczne dla najmłodszych, warsztaty edukacyjne np. w Muzeum mleka, zabawy na placach zabaw.
- Warto wykorzystać potencjał, energię i przywiązanie do lokalnej historii i tradycji seniorów, zaoferować lub rozszerzyć działania rozwijające zainteresowania w tym taneczne, zespoły śpiewające, teatralne.
- Warto zaanimować działania międzypokoleniowe - włączyć seniorów, przez wykorzystanie ich wiedzy i chęci do działania, do projektów łączących pokolenia, przede wszystkim seniorów z młodzieżą.

Na podstawie diagnozy ogłoszono konkurs na inicjatywy mieszkańców, przy czym regulamin preferował działania angażujące mieszkańców i skierowane do grup najmniej korzystających ze standardowej oferty Grajewskiego Centrum Kultury.
W odpowiedzi na konkurs zgłoszono 6 inicjatyw, na kwotę wyższą niż założona w budżecie. Ponieważ jednak wszystkie pomysły uzyskały pozytywna ocenę komisji konkursowej postanowiono brakującą kwotę dołożyć ze środków własnych.

II etap projektu obejmuje realizację inicjatyw mieszkańców (w okresie od 1 września do 22 listopada 2020) oraz podsumowanie i ewaluację działań.

Realizowane inicjatywy:

1. „Zatańczmy razem" – warsztaty tańca latynoamerykańskiego dla seniorów, zakończone potańcówką miejską dla wszystkich chętnych mieszkańców.
2. „Urodzimy Grajewa w jesiennej odsłonie" – działania aktywizacyjno – kulturowe z przekazaniem wiedzy o materialnym i niematerialnym dziedzictwie kulturowym regionu.
3. „Z aparatem na rowerze – malownicze zakątki regionu" – wystawa zdjęć z prelekcją mająca na celu pokazanie walorów przyrodniczych i historycznych najbliższych okolic Grajewa.
4. „Cyknij fotkę" – warsztaty fotograficzne dla młodzieży w wieku od 14 do 20 roku życia.
5. „Historie z dna szuflady" – warsztaty archiwistyczne, podczas których uczestnicy poznają zasady opisywania, zabezpieczania i digitalizacji starych zdjęć i dokumentów.
6. „Grajewskie pory roku" – warsztaty fotograficzne dla wszystkich mieszkańców miasta powyżej 10 roku życia.

Po zakończeniu realizacji inicjatyw zostanie dokonane podsumowanie i ewaluacja podjętych działań, na podstawie której poszerzona będzie oferta GCK w kolejnym roku.

Faza wdrażania – główne założenia modelu

Aby opracować rekomendacje do modelu w fazie wdrażania należy, poza analizą testowania w ramach naszego projektu, sięgnąć do analiz i badań efektów procesów rewitalizacji prowadzonych w Polsce[1]. Raporty wskazują szereg przyczyn nieosiągnięcia zakładanych celów. W naszym modelu chcemy się ustrzec błędów i jak najskuteczniej przeciwdziałać pojawiającym się zagrożeniom. Działania podejmowane w Grajewie są odpowiedzią na wnioski zawarte w tych opracowaniach i uwzględniają rozwiązania wskazywane przez badaczy.

Główne przyczyny nieudanych procesów rewitalizacji	**Założenia realizacji modelu w Grajewie**
rewitalizacja nie jest w wystarczającym stopniu instrumentem polityki miejskiej	wykorzystanie Pełnomocnika ds. rewitalizacji, Komitetu ds. rewitalizacji, Grupy Inicjatywnej oraz zespołu ds.

[1] Rewitalizacja. Raport o stanie polskich miast. Redakcja Wojciech Jarczewski i Aleksandra Kułaczkowska. Obserwatorium Polityki Miejskiej, IRMiR, Warszawa, Kraków 2019.
Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast. Informacja o wynikach kontroli. Departament Infrastruktury NIK, Warszawa 2016.

	rewitalizacji do współtworzenia polityki lokalnej
niezrozumienie istoty rewitalizacji przez decydentów samorządowych, podejście wybiórcze, nastawione na szybki wynik	wnikliwy opis procedur rewitalizacji, analiza istniejących rozwiązań oraz kompetencji poszczególnych interesariuszy procesu rewitalizacji
brak wnikliwych badań, postawienie na błędne cele i rozwiązania	pogłębiona diagnoza potrzeb i stosowanych procedur
brak trafnej diagnozy	wykorzystanie wielu metod badawczych i analitycznych służących diagnozie
instrumentalne traktowanie środków na rewitalizację	koncentracja środków z różnych źródeł i różnych usług społecznych na obszarze rewitalizacji
niewystarczająca wiedza, niechęć do korzystania z pomocy ekspertów	włączenie pomocy ekspertów w proces rewitalizacji – zewnętrzny audyt i analizy wdrażania modelu
niewystarczający dialog z interesariuszami	włączanie interesariuszy do współdecydowania na kolejnych etapach procesu rewitalizacji
zbyt mało działań edukacyjnych dla mieszkańców	działania edukacyjne i animacyjne wspierające proces rewitalizacji
brak podejścia partnerskiego w rewitalizacji - niewystarczające zaangażowanie mieszkańców, lokalnych liderów i organizacji pozarządowych	działania zmierzające do angażowania mieszkańców, liderów społecznych i organizacji pozarządowych w proces rewitalizacji

Współzarządzanie rewitalizacją z uwzględnieniem współzarządzania sektora społecznego

Ujęcie teoretyczne

Wielosektorowa lokalna polityka społeczna – multilevel governance – wielopoziomowy system zarządzania.

Tłumaczenie terminu „governance" jako „zarządzanie" lub „zarządzanie publiczne" wydaje się być jak najbardziej trafne dla tworzenia koncepcji modelu. Governance odróżnia się od stosowanego w naukach ekonomicznych pojęcia management. Wprawdzie w polskim piśmiennictwie stosowane są także inne próby tłumaczenia terminu governance, w tym m.in. jako: rządzenie, urządzanie , czy sprawowanie rządów, jednak warto pozostać przy

„zarządzaniu", gdyż zarządzać można nie tylko przedsiębiorstwem ale także np. ochroną środowiska naturalnego, regionami, instytucjami, kryzysami, procesami w tym procesem rewitalizacji, itd.

James Rosenau w swojej koncepcji „governance" podkreśla **niezbędność konsensusu w mechanizmie zarządzania oraz walor koordynacji decyzji**. Governance wręcz determinuje współdziałanie aktorów państwowych (state actors) oraz niepaństwowych (non-state actors). Governance cechuje się „innowacyjnym ujęciem politycznego procesu decyzyjnego. (…) [Tego] terminu (…) używa się przeważnie do określenia nowej metody rządzenia, różniącej się od starego (westfalskiego), zhierarchizowanego modelu, w którym władze państwowe sprawują suwerenną kontrolę nad ludźmi i grupami tworzącymi społeczeństwo obywatelskie[2].

Konstytutywne „cechy governance" [3] :

1. kooperacyjny sposób podejmowania decyzji
2. brak ścisłego centrum decyzyjnego - rozproszenie procesu decyzyjnego
3. niedysponowanie aparatem siły (przymusu)
4. dopuszczanie do procesu podejmowania decyzji aktorów pozapaństwowych
5. niezależność od wyborców (apolityczność)
6. determinowanie współdziałania aktorów państwowych i niepaństwowych
7. posiadanie cech bardziej regulacyjnych i redystrybucyjnych niż stabilizacyjnych
8. obejmowanie mechanizmów formalnych oraz mechanizmów nieformalnych

J. Torfing, B. G. Peters, J. Pierre I E. Sorensen wprowadzili kategorię interactive governance, którą odnoszą do zarządzania interaktywnymi arenami (np. politycznymi, społecznymi), z które uznają różnego rodzaju sieci oraz partnerstwa (np. partnerstwa prywatno-publiczne). Tego typu zarządzanie jest kompleksowym procesem cechującym się dużym pluralizmem aktorów społecznych i politycznych, którzy wzajemnie na siebie oddziałują nawet gdy mają rozbieżne interesy. Cele takiego zarządzania będzie formułowanie, promowanie i osiąganie wspólnych celów za pomocą środków wymiany, wdrażania i mobilizowania idei, regulacji i zasobów[4].

Metagovernance to kontrola nad kontrolującymi, kontrola nad publicznym zarządzaniem, monitoring procesów politycznych i procesów decyzyjnych oraz koordynacja różnych przejawów governance (jego aktorów, aren, instrumentów itd.). Właśnie tzw. pozytywna koordynacja oraz wielosektorowa harmonizacja (prawa, polityk, norm itd.) są kluczowymi instrumentami metagovernance. Im silniejsza jest koordynacja i harmonizacja tym metagovernance jest skuteczniejsze. Metagovernance może więc sprzyjać metaprocesom typu tworzenie tożsamości, zwiększanie odpowiedzialności wszystkich aktorów takiego

[2] L. Kolarska-Bobińska, (red.), Nowe metody zarządzania w państwach Unii Europejskiej, Warszawa 2009, s. 16.
[3] Na podstawie: Janusz Ruszkowski Luiza Wojnicz (red.) MULTI-LEVEL GOVERNANCE W UNII EUROPEJSKIEJ Szczecin-Warszawa 2013
[4] 3 J.Torfing, B. G. Peter, J. Pierre, E.Sorensen, Interactive Governance. Advancing the Paradigm, Oxford University Press, 2012,

zarządzania, wzmacnianie aksjologii i systemu normatywnego (normatywnej integracji), czy też zwiększenie zasobu regulacyjnego.

W celu zapewnienie **skutecznej koordynacji procesu rewitalizacji** określono szereg zasad programowania, których przestrzeganie powinno być podstawą – filarem wdrażania programów rewitalizacji.

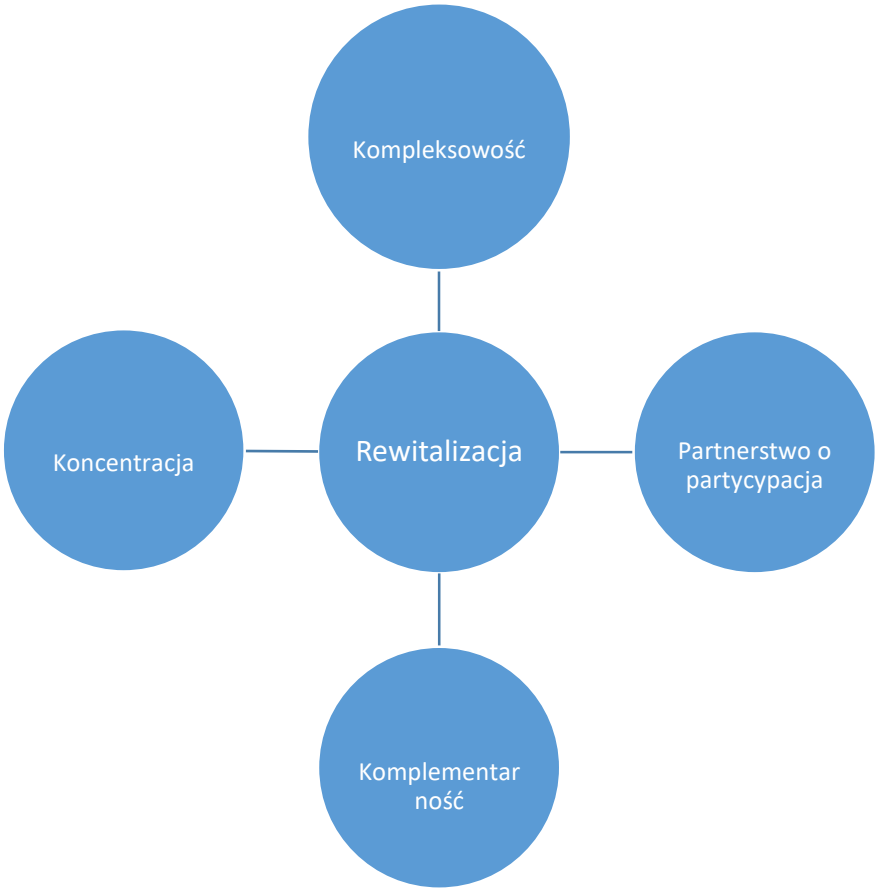

Diagram – opracowanie własne

Kompleksowość:

Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne współfinansowane ze środków EFRR, EFS, FS, innych środków publicznych lub prywatnych.

W trakcie opracowywania i wdrażania PR nie dopuszcza się możliwości planowania i realizacji tylko wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych tylko na działaniach remontowych czy modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze rewitalizacji.

Różnorodność działań warunkuje osiągnięcie kompleksowości interwencji.

Wzajemne powiązanie oraz synergia projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Nie oznacza to w każdym przypadku obowiązku jednoczesnej realizacji działań, lecz synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową.

Koncentracja:

Koncentracja interwencji i potrzeba hierarchizacji potrzeb powodują, że PR dotyczy terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, dotkniętych szczególną koncentracją problemów oraz negatywnych zjawisk kryzysowych.

Co do zasady przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane są na obszarach rewitalizacji. Do objęcia wsparciem można jednak dopuszczać także projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne zlokalizowane poza obszarem rewitalizacji, jeśli służą one realizacji celów wynikających z PR. Zwłaszcza dotyczy to inicjatyw społecznych, nakierowanych np. na aktywizację zawodową mieszkańców obszarów rewitalizacji, gdzie rozwiązania dedykowane ludności z obszaru rewitalizacji mogą być podejmowane poza obszarem rewitalizacji. Takie przypadki wymagają szerszego uzasadnienia i wskazania siły tych powiązań i efektywności oddziaływania danego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego

Komplementarność:

dotyczy szeregu aspektów:

<u>- przestrzenna:</u>

Konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji PR wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, realizowanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i znajdującymi się poza nim, ale oddziałującymi na obszar rewitalizacji.

Prowadzone działania nie mogą: skutkować przenoszeniem problemów z obszarów rewitalizacji na inne obszary, prowadzić do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Dlatego niezbędna jest ciągła analiza następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy.

<u>- problemowa:</u>

Konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że PR będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym).

Ma przeciwdziałać fragmentacji działań (np. tzw. „rewitalizacji technicznej", „rewitalizacji społecznej" – określeń błędnie stosowanych, ponieważ rewitalizacja jest zawsze kompleksowa), koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru.

Konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji.

<u>- proceduralno – instytucjonalna:</u>

Konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu

zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

- międzyokresowa:

Możliwe jest uzupełnianie przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności (np. o charakterze infrastrukturalnym) projektami komplementarnymi (np. o charakterze społecznym), realizowanymi w ramach polityki spójności w aktualnym i przyszłym okresie programowania.

Zachowanie ciągłości programowej (polegającej na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia) ma w procesach rewitalizacji kluczowe znaczenie. Zmiany wprowadzane w PR odpowiadają na te potrzeby zmian, które wynikają głównie z ich ewaluacji, opartej na systematycznym monitoringu.

- źródeł finansowania:

Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z PR opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

Łączenie prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian.

Rolą władz miejskich powinno być nie tylko pozyskiwanie środków zewnętrznych (np. z funduszy europejskich, środków funduszy ochrony środowiska itd.), ale także angażowanie w proces kapitału prywatnego (przedsiębiorstw, mieszkańców, wspólnot mieszkaniowych, banków), jak i wykorzystanie formuły ppp.

Partnerstwo i partycypacja

PR jest wypracowywany przez samorząd gminny i poddawany dyskusji. Prace nad przygotowaniem programu bądź jego aktualizacją, jak również wdrażanie (realizacja) programu oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi.

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Partycypacja ukierunkowana jest na możliwie dojrzałe jej formy, a więc nieograniczające się jedynie do informacji (np. w formie spotkań, dyskusji i warsztatów) czy konsultacji działań władz lokalnych, ale dążące do zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie, aktywne uczestnictwo w projektach.

Koordynacyjna funkcja urzędu – rekomendacje zgodne z zasadami rewitalizacji

Zasada	Samorząd jako koordynator	Kto odpowiada
Kompleksowość	Samorząd zapewnia wzajemne powiązanie oraz synergię projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tak aby zapewnić realizację kompleksowego wsparcia obszaru rewitalizowanego a nie pojedynczych inwestycji. Samorząd zapewnia realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych planując inwestycje z wykorzystaniem różnorodnych funduszy strukturalnych (EFS, EFRR), środków własnych oraz w ramach PPP	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji
Koncentracja	Samorząd odpowiada za zidentyfikowanie wspólnie z mieszkańcami potrzeb i ich hierarchizację a także zapewnienie możliwości zgłoszenia poszczególnych potrzeb i pomysłów do PR a następnie koncentrację interwencji na terenach o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, dotkniętych szczególną intensyfikacją problemów oraz negatywnych zjawisk kryzysowych.	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji
Komplementarność przestrzenna	Samorząd zapewnia wzajemne powiązania pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, realizowanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i znajdującymi się poza nim, ale oddziałującymi na obszar rewitalizacji. Samorząd dba aby działania rewitalizacyjne nie skutkowały przenoszeniem problemów z obszarów rewitalizacji na inne obszary, nie wzmacniały niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Rolą samorządy jest ciągła analiza następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy.	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji
Komplementarność problemowa	Rolą samorządu jest dbałość o realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że PR będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym). Samorząd powinien przeciwdziałać fragmentacji działań, koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. Rolą samorządu jest powiązanie działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji, np. wspieranie przedsiębiorczości.	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji
Komplementarność proceduralno – instytucjonalna	Rolą samorządu jest zaprojektowanie systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych	Burmistrz Miasta Grajewo,

	instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur, w tym: • powołanie zespołu ds. rewitalizacji • ustalenie zakresów i odpowiedzialności poszczególnych instytucji, referatów, zakładów wchodzących w skład zespołu ds. rewitalizacji • ustalenie sposobu monitoringu procesu wdrażania rewitalizacji oraz realizacja monitoringu zgodnie z przyjętymi zasadami i narzędziami • ustalenie sposobu ewaluacji programu i realizacja procesu rewitalizacji • koordynowanie działań komunikacyjnych dotyczących wszystkich interesariuszy PR • prowadzenie działań informacyjno – promocyjnych dotyczących wdrażania procesu rewitalizacji	Zespół ds. rewitalizacji – w tym poszczególne instytucje i jednostki wchodzące w skład zespołu ds. rewitalizacji
Komplementarność międzyokresowa	Rolą samorządu jest uzupełnianie przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności (np. o charakterze infrastrukturalnym) projektami komplementarnymi (np. o charakterze społecznym), realizowanymi w ramach polityki spójności w aktualnym i przyszłym okresie programowania.	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji
Komplementarność źródeł finansowania	Zadaniem samorządu jest umiejętne uzupełnianie i łączenie wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Rolą samorządu jest łączenie prywatnych i publicznych źródeł finansowania Rolą władz miejskich powinno być nie tylko pozyskiwanie środków zewnętrznych (np. z funduszy europejskich, środków funduszy ochrony środowiska itd.), ale także angażowanie w proces kapitału prywatnego (przedsiębiorstw, mieszkańców, wspólnot mieszkaniowych, banków), jak i wykorzystanie formuły PPP.	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji
Partnerstwo i partycypacja	Rolą samorządu jest zapewnienie wdrażania (realizacji) programu opierając się na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi. Rolą samorządu jest wykorzystywanie dojrzałych form i zaawansowanych narzędzi partycypacji, a więc nieograniczające się jedynie do informacji (np. w formie spotkań, dyskusji i warsztatów) czy konsultacji, ale dążące do zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie, aktywne uczestnictwo w projektach.	Burmistrz Miasta Grajewo, Zespół ds. rewitalizacji – w tym poszczególne instytucje i jednostki wchodzące w skład zespołu ds. rewitalizacji Pełnomocnik ds. rewitalizacji

Koordynacyjna funkcja urzędu w procesie rewitalizacji – kluczowe znaczenie pełnomocnika ds. rewitalizacji

Pełnomocnik ds. rewitalizacji ma kluczową rolę z zarządzaniu procesem rewitalizacji. Jego głównym zadaniem jest koordynacja działań i komunikacji a także prowadzenie monitoringu PR, w tym:

- aktualizowanie i wdrażanie Programu Rewitalizacji poprzez koordynację przedsięwzięć realizowanych na obszarach objętych ww. programem, na których rewitalizacja jest wspierana przez Miasto poprzez działania aktywizujące i integrujące społeczności miejskie oraz komunalne projekty inwestycyjne.

Poprzez koordynację w przedmiotowym zakresie rozumie się:

- kompleksowe programowanie polityki rewitalizacji;
- podejmowanie działań mających na celu regulowanie współpracy między wydziałami/referatami/Zakładami/Jednostkami organizacyjnymi Miasta;
- inicjowanie działań rewitalizacyjnych, w tym również realizowanych przez organizacje pożytku publicznego oraz wdrażanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;
- prowadzenie koordynacji zlecania zadań w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tak aby były one koncentrowane na obszarze rewitalizacji;
- wspieranie zarządzania projektami realizowanymi przez podmioty publiczne i prywatne;
- inicjowanie i opiniowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- organizowanie i obsługę prac zespołu ds. rewitalizacji oraz innych gremiów społecznych zaangażowanych w procesie rewitalizacji;
- inicjowanie i organizowanie przedsięwzięć informacyjnych, promocyjnych i konsultacyjnych;
- prowadzenie działań doradczych i informacyjnych w zakresie pozyskiwania środków funduszy europejskich i z innych źródeł na działania rewitalizacyjne i wspomagające procesy rewitalizacyjne;
- monitorowanie efektów działań realizowanych na obszarach objętych Programem Rewitalizacji.

Rola pełnomocnika ds. rewitalizacji

Audyt funkcji koordynacyjnej urzędu wskazał jako jedną z rekomendacji powołanie pełnomocnika ds., rewitalizacji w Grajewie, w celu skuteczniejszego zarządzania procesem rewitalizacji. Dnia 21.05.2020 r. Zarządzeniem Nr 18/2020 Burmistrza Miasta Grajewo został powołany Pełnomocnik Burmistrza Miasta Grajewo ds. Rewitalizacji.

Zgodnie z zapisami Zarządzenia do zadań Pełnomocnika należy:

1) koordynacja realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Grajewo na lata 2017 – 2027, w szczególności:
    - aktualizowanie i wdrażanie Programu,
    - nadzór nad realizacją projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w Programie,
    - monitorowanie i ocena realizacji Programu przy udziale interesariuszy w ww. procesach
2) współpraca z zewnętrznymi podmiotami realizującymi zadania wynikające z Programu lub z nim powiązane
3) koordynacja współpracy pomiędzy komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Grajewo, jednostkami organizacyjnymi Miasta Grajewo oraz wszystkimi pozostałymi interesariuszami rewitalizacji w zakresie realizacji Programu i procesów rewitalizacyjnych,
4) rekomendowanie Komitetowi Rewitalizacji zmian w projektach i/lub przedsięwzięciach rewitalizacyjnych.

Zarządzenie zobowiązuje także naczelników i kierowników komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Grajewo oraz dyrektorów/kierowników miejskich jednostek organizacyjnych do współdziałania z Pełnomocnikiem w zakresie koniecznym do realizacji jego zadań oraz do konsultowania z Pełnomocnikiem dokumentów strategicznych, planistycznych i operacyjnych dotyczących:

1) oświaty, kultury, sportu, polityki społecznej,
2) współpracy z organizacjami pozarządowymi,
3) zagospodarowania przestrzennego,
4) planów inwestycyjnych,
5) polityki mieszkaniowej i gospodarowania nieruchomościami,
6) gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska,
7) innych, które mogą mieć wpływ na proces rewitalizacji miasta.

Powołany Pełnomocnik w realizacji swoich zadań podlega bezpośrednio Burmistrzowi Miasta Grajewo. W fazie wdrażania pełnomocnik będzie pełnił swoje funkcje a jego rola i zaangażowanie będzie podlegała analizie.

Na etapie konsultacji społecznych modelu konsultowano zasady komunikacji Pełnomocnika ds. rewitalizacji z głównymi interesariuszami procesu rewitalizacji.

Uczestnicy konsultacji zgodzili się co do tego, że komunikacja powinna być otwarta w formie kontaktu telefonicznego lub osobistych spotkań.

Rola komitetu ds. rewitalizacji

Komitet Rewitalizacji, w którego skład wchodzą przedstawiciele interesariuszy procesu rewitalizacji, jest obligatoryjnym organem opiniodawczo-doradczym dla wójta, przewidzianym do powołania przez art. 7 u.o.r.

Jego rola w procesie rewitalizacji jest istotna z uwagi na partycypacyjny charakter działań rewitalizacyjnych podkreślony w Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (u.o.r.). W zamierzeniu Komitet ma być bowiem łącznikiem między organami gminy, zarządzającymi przygotowaniem i wdrożeniem programu rewitalizacji, a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji, którzy w tym procesie powinni odgrywać aktywną rolę.

Komitet Rewitalizacji stanowi zatem najważniejsze ciało sprawujące społeczną kontrolę nad wszystkimi elementami procesu rewitalizacji. Co równie ważne, daje interesariuszom szansę na wywieranie realnego wpływu na przebieg rewitalizacji realizowanej przez organ władzy publicznej. Jak wskazują A. Gronkiewicz i A. Ziółkowski: „działania podejmowane kolektywnie przy pomocy ciał doradczych złożonych z przedstawicieli różnych dziedzin życia mają szanse na większą społeczną akceptację, choćby tylko przez fakt uwzględnienia różnych interesów reprezentowanych przez współpracujące podmioty”.[5]

Rolę Komitetu w procesie rewitalizacji określa art. 7 u.o.r. wskazując, iż stanowi on forum współpracy i dialogu obejmujący swoim zakresem przygotowanie, prowadzenie oraz ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy. Komitet jest więc typowym organem o charakterze opiniująco-doradczym, nie będąc jednocześnie organem gminy, gdyż do organów tych art. 11a ust. 1 u.s.g. zalicza jedynie radę gminy i wójta. Komitet Rewitalizacji

[5] Gronkiewicz A., Ziółkowska A., Komisje, zespoły, rady jako forma partycypacji obywateli w samorządzie terytorialnym [w:]Partycypacja społeczna w samorządzie terytorialnym, red. B. Dolnicki, Warszawa 2014, s. 280

nie jest również organem administracji publicznej, ponieważ nie został wyposażony w zdolność rozstrzygania spraw indywidualnych. Jego zadaniem nie jest wydawanie decyzji oraz postanowień administracyjnych, lecz doradzanie organom gminy wykonującym zadania w zakresie rewitalizacji. Komitet z racji przypisanych mu uprawnień opiniująco-doradczych nie ma więc ani uprawnień władczych, ani jego zadaniem nie jest tworzenie dokumentów. Jego rolą nie jest też wydawanie decyzji, lecz formułowanie opinii, które mają pomóc gminom w prowadzeniu procesu rewitalizacji, w tym również dotyczących oceny programu rewitalizacji. Z tak sformułowanej roli wynika więc, że Komitet po pierwsze wyraża swoją opinię na temat dokumentów przygotowanych przez gminę lub podejmowanych przez nią działań, a po drugie może formułować opinie z własnej inicjatywy, stając się w ten sposób aktywnym uczestnikiem włączającym się w proces realizacji programu rewitalizacji.[6]

Szczegółowe zasady wyznaczania składu oraz działania Komitetu Rewitalizacji zostały określone w stosownej uchwale Rady Miasta, która została poprzedzona konsultacjami społecznymi. W ramach konsultacji społecznych w dniu 22.05.2018 r. odbyło się spotkanie w Sali konferencyjnej Urzędu Miasta Grajewo. W dniu 27.06.2018 r. została podjęta uchwała nr LII/397/18 Rady Miasta Grajewo w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji. Następnie w dniu 23.07.2018 r. Burmistrz Miasta Grajewo ogłosił nabór na członków Komitetu Rewitalizacji, który trwał do 13.08.2018 r. Finalnie skład Komitetu został określony w Zarządzeniu nr 17/18 Burmistrza Grajewa z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie powołania Komitetu Rewitalizacji. Komitet został powołany w składzie 5-osobowym, z czego: przedstawiciele organów władzy publicznej (radni) – 2 osoby, przedstawiciele jst i ich jednostek organizacyjnych (UM) – 2 osoby, przedstawiciele podmiotów prowadzących działalność społeczną (NGO) – 1 osoba.

5 osobowy skład Komitetu jest jednym z najmniejszych w kraju pośród miast realizujących projekty w ramach konkursu „Modelowa rewitalizacja miast". Art. 7 ustawy o rewitalizacji wskazuje, że zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji rada gminy przyjmuje przed uchwaleniem gminnego programu rewitalizacji albo w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące, licząc od dnia jego uchwalenia, a podjęcie uchwały jest poprzedzone konsultacjami społecznymi. Natomiast członków Komitetu powołuje się niezwłocznie po podjęciu uchwały. Biorąc pod uwagę ww. wskazane daty z powołania Komitetu Rewitalizacji w Grajewie widać wyraźnie, że proces ten znacząco się wydłużył (co nie powoduje jednak żadnych konsekwencji prawnych), a jego finałem jest powołanie 5 na planowanych 16 członków Komitetu. Nie udało się także zachować zakładanej struktury Komitetu, w którym dominują przedstawiciele instytucji publicznych. Nie spełniono tym samym założeń

[6] Komitety Rewitalizacji w praktyce
Raport z analizy funkcjonowania Komitetów Rewitalizacji
w miastach biorących udział w konkursie dotacji
„Modelowa Rewitalizacja Miast" oraz realizujących projekty pilotażowe w rewitalizacji Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju Warszawa, kwiecień 2019 r.

wskazanych w GPR wskazujących, że „przedstawiciele instytucji publicznych stanowić będą nie więcej niż 50% składu komitetu rewitalizacji.”

Zgodnie z rekomendacjami audytu koordynacyjnej funkcji urzędu - Zapewnienie reprezentatywności kluczowych grup interesariuszy: mieszkańcy, organizacje społeczne, przedstawiciele przedsiębiorców, przedstawiciele wrażliwych grup wiekowych mieszkańców (seniorzy, młodzież) – tym samym przeprowadzenie naboru dodatkowego w celu uzupełnienia składu Komitetu w procesie wdrażania modelu postanowiono rozszerzyć skład komitetu.

W okresie od 17.07.2020 r. – 11.08.2020 r. przeprowadzone zostały konsultacje społeczne projektu Uchwały Rady Miasta Grajewo zmieniającej Uchwałę w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji. Proponowane zmiany do Uchwały nr LII/397/18 Rady Miasta Grajewo z dnia 27 czerwca 2018 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji wynikały z konieczności doprecyzowania zasad przeprowadzania naboru członków do Komitetu, wyznaczania składu oraz sposobu działania Komitetu Rewitalizacji w Grajewie. Zawarte w konsultowanym projekcie uchwały zmiany miały na celu usprawnienie działania Komitetu Rewitalizacji w Grajewie.

Przyjęto trzy formy konsultacji społecznych:

- Zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej, z wykorzystaniem formularza zgłaszania uwag
- Ankiety on-line
- Zbierania uwag ustnych

W konsultacjach wzięło udział 5 osób, które wyraziło swoją opinię za pomocą ankiety, wysłanej drogą elektroniczną. Z wyrażonych opinii wynika, że skład Komitetu, określony w projekcie Uchwały Rady Miasta Grajewo zmieniającej Uchwałę w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji został oceniony pozytywnie, a sposób rekrutacji członków Komitetu jako jasny i zrozumiały.

W dniu 26.08.2020 r. została podjęta UCHWAŁA NR XXII/185/20 RADY MIASTA GRAJEWO zmieniająca Uchwałę w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji w fazie wdrażania będzie rozszerzony zgodnie z rekomendacjami.

W trakcie konsultacji społecznych modelu konsultowano między innymi skład Komitetu Rewitalizacji. Według sugestii uczestników konsultacji w skład KR powinni wejść przedsiębiorcy w tym z branż kluczowych dla miasta Grajewo np. mleczarska (najczęstsza odpowiedź), przedstawiciele młodzieży, seniorzy oraz mieszkańcy obszaru rewitalizacji.

Rola zespołu ds. rewitalizacji

W rozdziale 10 grajewskiego GPR opisano strukturę zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacją Miasta Grajewo na lata 2017-2027. Wskazano tam najważniejsze podmioty zarządzania rewitalizacją w Grajewie:

- Zespół ds. realizacji projektu „Rewitalizacja centrum Grajewa" w związku z uczestnictwem Miasta Grajewo w konkursie organizowanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Departament Programów Pomocowych pod nazwą „Modelowa Rewitalizacja Miast" oraz przystąpieniem do prac nad sporządzeniem Gminnego Programu Rewitalizacji Grajewa – powołany Zarządzeniem nr 6/15 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 22.12.2015 r.,
- Zespół ds. zarządzania projektem (Zespół ds. rewitalizacji),
- Koordynator ds. rewitalizacji (np. Pełnomocnik ds. rewitalizacji),
- Komitet Rewitalizacji – powołany Zarządzeniem nr 17/18 Burmistrza Grajewa z dnia 18 grudnia 2018 r. (szerzej o roli Komitetu Rewitalizacji w rozdziale 7 niniejszego opracowania).

Jak można z powyższego zestawienia zauważyć, dotychczas nie udało się zrealizować wszystkich etapów związanych z organizacją procesu zarządzania rewitalizacją w Grajewie. Jak słusznie zauważono w GPR, chociaż Zespół ds. realizacji projektu modelowego i przygotowania GPR powołany został na czas nieokreślony, to wskazuje się na **konieczność powołania docelowego Zespołu ds. rewitalizacji** (do zarządzania procesem wdrażania GPR) niezwłocznie po uchwaleniu programu rewitalizacji. Tym samym w GPR rozgraniczono wyraźnie etap opracowania i przyjęcia programu rewitalizacji od etapu jego wdrażania i monitorowania. Przy czym, aby zachować ciągłość działania, podstawą nowego Zespołu stanowić powinien poprzedni Zespół, za przewodnictwem Koordynatora ds. rewitalizacji (np. Pełnomocnik ds. rewitalizacji). Nowy Zespół powinien zostać jednak rozszerzony o m.in. przedstawicieli wydziałów urzędu i jednostek podległych zaangażowanych w realizację projektów rewitalizacyjnych oraz o przedstawicieli Rady Miasta Grajewo.

Zogniskowane wsparcie podmiotów ekonomii społecznej

Ujęcie teoretyczne

Zgodnie z modelem Aktywności Społecznej tworzonym przez Stowarzyszenie CAL[7] Aktywna społeczność to społeczność:

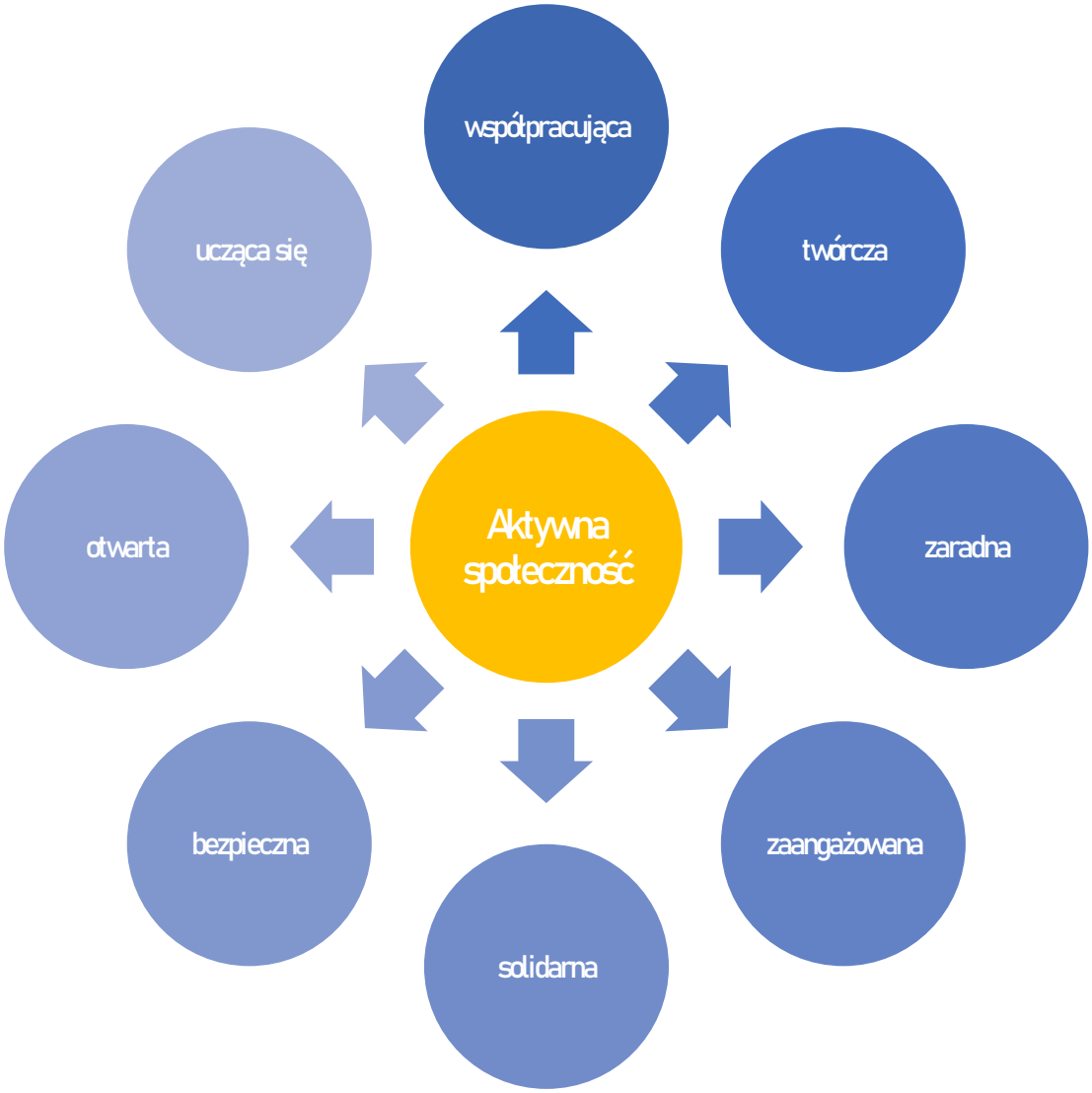

Współpracująca – otwarta na dialog, różnorodność, współpracę. Dzielenie się swoimi zasobami i informacjami wewnątrz wspólnoty oraz poza nią jest powszechne, oparte na zaufaniu i wzajemnych relacjach. Społeczność współpracująca jest alternatywą dla cywilizacji konkurencji i walki.

Twórcza – umożliwiająca ekspresję indywidualną i grupową. Ważne jest stałe poszukiwanie nowych rozwiązań, odkrywanie nowych przestrzeni i idei. Społeczność twórcza poddaje nieprzerwanej refleksji własne otoczenie, działania, relacje, cele, wartości.

[7] Aktywne społeczności. Zmiana społeczna. Katalog dobrych praktyk. CAL

Zaangażowana – świadoma i zmotywowana do działania. Mieszkańcom przyświeca przekonanie o potrzebie działania na rzecz dobra wspólnego i wyjścia poza prywatność, czyli zaangażowania w sferę publiczną. Społeczność zaangażowana identyfikuje się z miejscem i problemami, a co za tym idzie, jest zdolna do podjęcia wspólnych, oddolnych inicjatyw.

Zaradna – przedsiębiorcza, samoorganizująca się. Kluczową jej cechą jest zdolność do rozwiązywania swoich problemów. Zaradna społeczność wykorzystuje swój potencjał społeczno-ekonomiczny, wypracowuje zysk i tworzy dobra wspólne.

Bezpieczna – zorganizowana, mająca transparentny system prawny, komunikacyjny oraz strukturę. Jej mieszkańcy czują się bezpiecznie, bo wiedzą, jak się „poruszać po społeczności", znają jej mapę (przestrzeń, instytucje, ludzi, relacje, kanały komunikacji). Bezpieczna społeczność stwarza też szanse rozwoju jednostkom, dając równy dostęp do edukacji i usług.

Solidarna – troskliwa, mająca sieć wsparcia dla ludzi. Tworzone i promowane są struktury wzajemnościowe oraz współodpowiedzialność obywateli za swoje otoczenie i współmieszkańców. Społeczność solidarna jest uważna, wrażliwa i odpowiadająca na potrzeby.

Otwarta – tolerancyjna, zapewniająca równy „głos" i przestrzeń dla innych. Przyświeca jej dbałość o różnorodność, otwartość na potrzeby innych oraz inność (kulturową, etniczną, religijną, tożsamościową). Społeczność otwarta jest gotowa do dialogu, szanująca odmienne poglądy, stanowiska i przede wszystkim autonomię jednostek.

Ucząca się – chętna do nauki i rozwoju, refleksyjna. Społeczność ucząca się czerpie z doświadczeń własnych i innych, jest innowacyjna, kreatywna.

Realizacja Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych ma na celu dążenie społeczności miasta Grajewa do odzwierciedlenia i wypracowania ww. cech aktywnej społeczności.

Recepta na to jak to osiągnąć polega na zaangażowaniu mieszkańców w realizację poszczególnych inicjatyw opisanych w priorytetach programu we wszystkich fazach realizacji inicjatyw oraz partycypacyjnym podejściu do działań rewitalizacyjnych.

Zgodnie z drabiną partycypacji celem Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych jest doprowadzenie do realizacji interwencji społecznych poprzez współdecydowanie i współdziałanie.

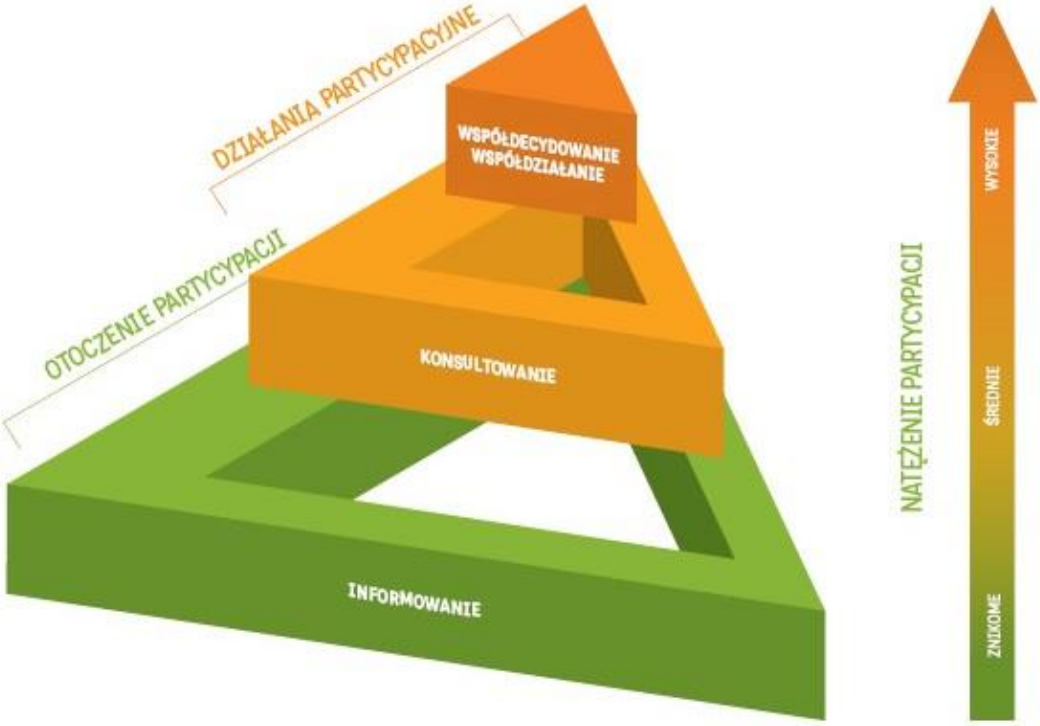

Rysunek za https://partycypacjaobywatelska.pl/

Współdecydowanie jest najwyższym stopniem partycypacji obywatelskiej ze względu na pełne partnerstwo pomiędzy władzą a obywatelami polegające na przekazaniu obywatelom części kompetencji (ale i tym samym odpowiedzialności) dotyczących podejmowanych działań i decyzji. Poniekąd to wprowadzenie przez władzę w życie prostego (choć bardzo trudnego w rzeczywistości) założenia, że „ludzie wiedzą lepiej, czego im potrzeba". Tym samym obywatele mają realny wpływ na planowane, dotyczące ich (bezpośrednio lub pośrednio) działania.
Narzędzia planowane do zastosowania w Planie angażowania mieszkańców i partnerów społecznych:

1. Planowanie
2. Podejmowanie decyzji / zarządzanie rozwojem
3. Realizacja zadań / projektów

Planowanie

- różne formy dialogu w tym: informowanie, konsultacje społeczne, negocjacje,
- planowanie społecznościowe – formy polegające na planowaniu interwencji z uwzględnieniem interesariuszy np. warsztaty przyszłościowe, Future City Game,
- konsultacje – nowe narzędzia konsultacji uwzględniające narzędzia i metody partycypacyjne np. kawiarenki obywatelskie, panele obywatelskie, spacery badawcze.

Podejmowanie decyzji / Zarządzanie rozwojem

- budżet obywatelski ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia edukacyjnego w przygotowaniu projektów,
- mikrogranty, inicjatywy lokalne – wszelkie formy angażowania mieszkańców, w których to do nich należy inicjatywa przygotowania i realizacji projektu,
- budżety partycypacyjne na poziomie instytucji np. instytucji kultury, szkół,
- partnerstwa relacji zakładające relacje na linii – samorząd – organizacje społeczne, organizacje – organizacje, samorząd – mieszkańcy, organizacje – mieszkańcy oraz mieszkańcy – mieszkańcy,
- program współpracy z ngo – zapewnienie przejrzystości procedur tworzenia programu (rozszerzenie zakresu konsultacji) oraz wyboru realizatorów zadań publicznych, premiowanie zadań realizowanych w partnerstwie.

Realizacja zadań/projektów

- wolontariat – szerokie włączenie wolontariuszy w realizację inicjatyw na każdym etapie,
- popularyzacja pracy metodą projektu, tak aby logika projektowa przyświecała działaniom określonym w Planie,
- partnerstwa rezultatu/zadaniowe, „społeczne zespoły projektowe” – włączenie mieszkańców w zespoły projektowe w poszczególnych instytucjach i organizacjach,
- samoorganizacja – NGO i grupy nieformalne w tym społeczności wirtualne – wspieranie samoorganizacji mieszkańców przez samorząd lokalny poprzez wsparcie organizacyjne oraz finansowe.

Działania związane z partycypacją można podejmować z bardzo różnych powodów. Partycypacja obywatelska sprzyja rozwojowi demokracji lokalnej (poprzez wzmocnienie oddolnych inicjatyw obywatelskich), pobudzeniu i integracji środowisk lokalnych dzięki podejmowaniu wspólnych działań. Jest również skutecznym sposobem na rozwiązanie kontrowersyjnych problemów: daje możliwość wysłuchania opinii wszystkich zainteresowanych osób, rozwiązania lokalnych konfliktów i zbudowania współdecydowania i/lub kompromisu.

W fazie wdrażania modelu zogniskowane wsparcie podmiotów ekonomii społecznej będzie realizowane poprzez:

- wdrażanie Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020 – 2022
- działalność centrum organizacji pozarządowych
- opracowanie wieloletniego programu współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi
- animowanie działań w ramach inicjatywy lokalnej
- działania animatorów lokalnych na obszarze rewitalizacji

Empowerment (wzmocnienie) to proces upodmiotowienia, podczas którego jednostki, grupy, organizacje i społeczności zwiększają/osiągają panowanie i kontrolę nad własnym życiem oraz stają się aktywnymi uczestnikami życia społecznego, podejmującymi działania zmierzające do poprawy sytuacji własnej, jak i całej wspólnoty[8].

Budowanie świadomości społecznej, pokazywanie możliwości wpływania na rzeczywistość i wzmacnianie zaangażowania mieszkańców ma istotny wpływ na skuteczny proces rewitalizacji, a ponadto jest istotnym elementem tworzenia lokalnych polityk. Wzmacnianie poczucia odpowiedzialności mieszkańców ma generalnie zastosowanie na trzech poziomach:

- na poziomie ogólnym - empowerment jako wzmocnienie partycypacji obywateli w demokratycznym zarządzaniu gminą/miastem
- na poziomie lokalnym (społeczności lokalne i grupy docelowe) - empowerment jako proces i zjawisko wzajemnych oddziaływań jednostek i grup wpływające na wzmocnienie ich pozycji w układzie wpływów w środowisku,
- na poziomie jednostki: empowerment jako rozwijanie indywidualnego poczucia kontroli i wpływu na środowisko.

Nasz model zakłada całościowe podejście do wzmacniania podmiotowości mieszkańców obszaru rewitalizowanego w Grajewie i pracę na wszystkich wskazanych obszarach.

Wdrażanie Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych

Plan angażowania mieszkańców i partnerów społecznych będzie realizowany zgodnie z założeniami oraz opracowanym harmonogramem. Realizacja planu będzie wspierana przez animatorów. Plan będzie corocznie monitorowany. Ramowy harmonogram realizacji planu stanowi załącznik nr 8.

Harmonogram wdrażania Planu tworzony był przez animatorów oraz jest przez nich monitorowany. Harmonogram zawiera terminy realizacji poszczególnych inicjatyw. Ze względu na pandemię COVID-19 monitorowanie wdrażania Planu jest szczególnie istotne w kontekście ryzyka nieosiągnięcia założeń i planowania działań zmierzających do minimalizowania i zapobiegania zagrożeniom.

[8] Ramowy model Organizowania społeczności lokalnej (OSL), przyjęty przez MPiPS, Warszawa 2011.

Działalność Centrum Organizacji Pozarządowych w Grajewie

W ogłoszonym konkursie na realizację Centrum Organizacji Pozarządowych wyłoniono lokalną organizację Towarzystwo Przyjaciół 9 Pułku Strzelców Konnych w Grajewie. To organizacja o dużym doświadczeniu w działalności skupiająca lokalnych liderów i pasjonatów. Miasto wyznaczyło także lokalizację Centrum Organizacji Pozarządowych. Będzie się ono mieściło w budynku w Parku z Czołgami przy ulicy Wojska Polskiego (dla którego została w ramach projektu wykonana społeczna koncepcja zagospodarowania). Koncepcja centrum jest spójna z tą wypracowaną w ramach warsztatów planistycznych z udziałem społeczności lokalnej.

W ramach działalności Centrum Organizacji Pozarządowych planowane są następujące działania:

- udostępnianie sal i wyposażenia na spotkania organizacji
- szkolenia i doradztwo dla lokalnych organizacji pozarządowych
- organizacja Pikniku Organizacji Pozarządowych.

Regulamin Centrum Organizacji Pozarządowych stanowi załącznik nr 9.

Członkowie Grupy Inicjatywnej przed budyniem Centrum Organizacji Pozarządowych

Animowanie działań w ramach inicjatywy lokalnej

W fazie wdrażania kontynuowana będzie inicjatywa lokalna. W ramach inicjatywy lokalnej po raz kolejny odbywają się remonty klatek schodowych w kamienicach należących do Zakładu Administracji Domów Mieszkalnych. W ramach inicjatywy mieszkańcy remontują klatki schodowe i części wspólne przy finansowym i rzeczowym wsparciu miasta. Udział mieszkańców i ich wkład pracy przyczyniają się do większej dbałości o przestrzenie wspólne i zmniejszeniu ilości zachowań niszczących wspólne przestrzenie.

Działania animatorów lokalnych na obszarze rewitalizacji

Działania animacyjne w fazie wdrażania skierowane będą do trzech głównych grup odbiorców:

1. Organizacji, instytucji i osób indywidulanych korzystających z usług COP w Grajewie
2. Instytucji zaangażowanych w realizację Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020-2022
3. Przedstawicieli biznesu w obszarze wdrażania idei CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu) w Grajewie jako wsparcie procesu rozwoju lokalnego miasta Grajewa.

Wsparcie COP w Grajewie

Centrum Organizacji Pozarządowych w Grajewie w ramach swojej działalności przewidziało szereg działań skierowanych do organizacji pozarządowych i mieszkańców miasta. Jako wsparcie tych działań animatorzy przewidują comiesięczne dyżury w COP podczas których prowadzone będą konsultacje i porady w obszarze działalności społeczeństwa obywatelskiego i ekonomii społecznej. Porady podzielone będą na 4 obszary:

- Konsultacje ogólne: jak założyć stowarzyszenie, jak założyć fundację, jak rozwiązać organizację pozarządową, jak wypełnić formularze do KRS, jak zaplanować i prowadzić działalność odpłatną pożytku publicznego, jak zaplanować i prowadzić działalność gospodarczą w NGO, jak ubiegać się o status OPP, jak współpracować z wolontariuszami
  i wolontariuszkami w NGO, jak pozyskiwać środki na działania społeczne, jak napisać projekt i wniosek o dotację, jak napisać sprawozdanie z realizacji zadania publicznego, inne aspekty zakładania i prowadzenia organizacji oraz zarządzania nią.
- Porady prawne: trudności związane z rejestracją organizacji w Krajowym Rejestrze Sądowym, jak zgłosić zmiany w statucie, jak wyrejestrować organizację pozarządową, prawo pracy i obowiązki NGO jako pracodawcy, stosowanie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, współpraca ze sponsorami, współpraca z administracją publiczną.
- Porady finansowe: zasady prowadzenia dokumentacji w fundacji i stowarzyszeniu, obowiązki NGO wobec różnych urzędów, obowiązki sprawozdawcze organizacji pozarządowe, działalność gospodarcza organizacji pozarządowej, odpłatna działalność pożytku publicznego.
- Porady specjalistyczne: marketing w NGO, promocja w organizacji pozarządowej, fundraising i zdobywanie środków na działalność organizacji fundacji/stowarzyszenia,

prowadzenie sprzedażowych form działalności (działalność odpłatna pożytku publicznego, działalność gospodarcza w organizacji pozarządowej)

Dodatkowym wsparcie COP będzie przeprowadzenie seminariów i szkoleń dla organizacji pozarządowych. Tematyka i częstotliwość poszczególnych seminariów i szkoleń wynikać będzie m.in. z potrzeb zgłaszanych przez organizacje, zmian w obowiązujących przepisach, procedurach konkursowych. Przykładowe tematy to:

- Współpraca finansowa i pozafinansowa organizacji pozarządowych z samorządem
- Udział NGO w tworzeniu polityk publicznych, narzędzia konsultacji, zasady partycypacji, np. roczne i wieloletnie programy współpracy
- Otwarte konkursy ofert dla NGO, małe dotacje, własna inicjatywa: procedury ubiegania się, realizacja, rozliczenia
- Finansowanie działań organizacji pozarządowej: możliwe źródła finansowania, niezależność finansowa organizacji, ekonomizacja działalności organizacji, odpłatna działalność statutowa, działalność gospodarcza, udział w przetargach
- Pozyskiwanie środków na działalność fundacji i stowarzyszeń (w tym małe dotacje, tryb konkursowy oraz składanie projektów z własnej inicjatywy)
- Sprawozdawczość organizacji pozarządowej
- Prawne aspekty funkcjonowania NGO: zakładanie organizacji pozarządowej, dostosowanie się NGO do obowiązujących przepisów, zmiany w obowiązujących przepisach prawnych dla organizacji pozarządowych, standard formalno-prawny działania organizacji pozarządowych
- Zarządzanie organizacją pozarządową: planowanie strategiczne, budowanie zespołu, budowanie relacji z otoczeniem, współpraca organizacji pozarządowych z biznesem
- Media społecznościowe w promocji NGO.
- Szkolenia odbywać się będą w formie stacjonarnej w siedzibie COP a także, jeśli sytuacja epidemiologiczna kraju związana z epidemią COVID-19 do tego zmusi – także w formie zdalnej przy użyciu platform internetowych, np. ZOOM.

Wsparcie Instytucji zaangażowanych w realizację Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020-2022

Animatorzy aktywnie uczestniczyć będą w procesie wdrażania Planu, w szczególności w kwestiach jego „uspołeczniania" – co oznacza planowaniu działań angażujących jak największą ilość mieszkańców w proces planowania i realizacji przewidzianych działań.

Wsparcie animatorów polegać będzie przede wszystkim na wdrażaniu metod pracy i narzędzi aktywizujących mieszkańców.

Naczelną zasadą angażowania mieszkańców będzie to, aby już od najwcześniejszych etapów zapewnić ludziom możliwość udziału w identyfikacji problemów i dyskusji nad opcjami. Powinni oni zostać zaangażowani w momencie, kiedy będą mieli możliwość dokonania zmian.

Animatorzy wspierać będą także realizatorów w zidentyfikowaniu społeczności, których dotyczy będą konkretne działania oraz specyfiki grup ludzi mieszkających w okolicy realizacji działań. Pomoże to w wyborze najbardziej odpowiednich technik zaangażowania społeczności lokalnej, identyfikacji ważnych organizacji oraz określeniu niektórych istotnych cech uczestników.

Wsparcie procesu rozwoju lokalnego miasta Grajewa poprzez wdrażanie idei CSR

Społeczna odpowiedzialność biznesu (ang. Corporate Social Resposibility – CSR) - to wkład biznesu w realizację polityki zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz taki sposób prowadzenia firmy, w którym celem priorytetowym jest osiągnięcie równowagi między jej efektywnością i dochodowością a interesem społecznym reprezentowanym przez społeczność lokalną.

Odpowiedzialny biznes to dobrowolna strategia uwzględniająca społeczne, etyczne i ekologiczne aspekty w działalności gospodarczej oraz w kontaktach z interesariuszami (z pracownikami, z klientami, akcjonariuszami, dostawcami, społecznością lokalną).

Animatorzy w ramach swoich działań będą nawiązywać kontakty z lokalnymi przedsiębiorcami zachęcając ich do angażowana się w ramach idei CSR w realizację inicjatyw zawartych w Planie angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020-2022 a także innych działań skierowanych na rozwój lokalny na obszarze miasta Grajewo.

Harmonogram realizacji działań:

Nazwa działania	Okres realizacji	Ilość
Porady/konsultacje w COP - dyżur	Październik 2020 – maj 2021	8 (po 4h każda)
Seminaria/ szkolenia w COP	Styczeń – maj 2021	5 (tematyka w zależności od zapotrzebowania)
Wsparcie wdrażania Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020-2022	Październik 2020 – maj 2021	8 wspartych inicjatyw realizowanych w tym okresie
Spotkania z lokalnymi przedsiębiorcami w ramach wdrażania idei CSR	Październik 2020 – maj 2021	8 spotkań po 1 w każdym miesiącu

Model usług społecznych świadczonych przez PES mający na celu szerokie włączenie mieszkańców w rewitalizację

W ramach fazy wdrażania planowane są następujące działania:

- identyfikacja usług społecznych świadczonych w Grajewie przez różnorodne podmioty ekonomii społecznej oraz instytucje miejskie – ewidencja usług

- realizacja trzech zleconych zadań publicznych / usług publicznych (w tym: COP oraz dwa inne zadania, w zależności od możliwości ich prowadzenia w nieprzewidywalnych warunkach pandemii oraz Programu współpracy samorządu z ngo`s na rok 2021)
- planowanie systematycznego wsparcia sektora społecznego - strategia lub wieloletni program rozwoju sektora obywatelskiego

Działania animatorów w obszarze rewitalizacji powinny skupić się na:

- wspieraniu komunikacji i budowaniu relacji między podmiotami zaangażowanymi w proces rewitalizacji,
- kojarzeniu działań lokalnych, które mogą się uzupełniać,
- wspieraniu zawiązanych grup aktywnych lokalnie,
- zbieraniu i udostępnianiu informacji na temat oddolnie realizowanych działań kulturalno-społecznych (dobrych praktyk) na obszarze objętym rewitalizacją, przy jednoczesnej diagnozie potrzeb mieszkańców i rozpoznaniu dostępnych zasobów,
- krytycznej analizie sytuacji obszaru oraz proponowaniu rekomendacji odnośnie dalszych działań / rozwiązań
- wspieraniu realizacji przyszłych/planowanych działań na obszarze rewitalizacji np. wychowawca podwórkowy, opieka wytchnieniowa, asystent osób niepełnosprawnych, itp.
- organizowaniu spotkań z mieszkańcami oraz władzami lokalnymi w celu wymiany informacji oraz pomysłów na działania (spotkania w przestrzeni publiczne o ile warunki na to pozwalają ewentualnie spotkania online w przypadku obostrzeń wynikających z przyczyn niezależnych np. pandemii)
- Zadaniem animatorów będzie także zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców w ramach idei społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) poprzez zachęcenie ich do podejmowania działań na rzecz społeczności lokalnej, włączanie się w realizacje inicjatyw oraz inicjowanie działań służących rozwojowi miasta na obszarach rewitalizowanych znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Ujęcie teoretyczne

Zlecanie zadań publicznych

Organy administracji publicznej realizują zadania publiczne. Przy realizacji tych zadań mogą, a nawet powinny (zgodnie z zasadą pomocniczości) współpracować z organizacjami pozarządowymi. Zasady tej współpracy określa Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Współpraca to również – nierzadko głównie – współpraca finansowa, czyli

przekazywanie dotacji. NGO-sy mogą uzyskiwać dotacje na realizację zadań publicznych wymienionych w art. 4 ustawy.
Organy administracji wspierają i powierzają realizację zadań publicznych organizacjom pozarządowym. Wspieranie oznacza dofinansowanie (częściowe) realizacji zadania, natomiast powierzanie – sfinansowanie go w całości. Zdecydowanie dominuje wspieranie.
Wspieranie i powierzanie odbywa się po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert, zgodnie z art. 13 ust. 1 (zdanie pierwsze) ustawy o działalności pożytku - Organ administracji publicznej zamierzający zlecić realizację zadania publicznego organizacjom pozarządowym lub podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3, ogłasza otwarty konkurs ofert.
Wyjątki od zasady, która mówi o konieczności zorganizowania konkursu, znajdują się w artykułach 11a, 11b i 11 c, i dotyczą np. takich sytuacji, jak klęski żywiołowe czy humanitarne oraz artykułu 19a ww. ustawy, o powierzeniu zadania z pominięciem otwartego konkursu ofert (tzw. małe projekty).

Program współpracy to dokument programowy, określający zasady polityki realizowanej przez organ administracji publicznej wobec sektora pozarządowego. Przyjmowanie rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi jest, zgodnie z przepisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, obowiązkiem każdej jednostki samorządu terytorialnego (art. 5a ust 1). Ponadto samorządy mogą przyjmować (nieobligatoryjnie) programy wieloletnie.

Ustawa przewiduje także co program powinien zawierać. W rocznym programie współpracy muszą się znaleźć następujące elementy (art. 5a ust 4.):
- cel główny i cele szczegółowe,
- zasady współpracy,
- zakres przedmiotowy,
- formy współpracy,
- priorytetowe zadania publiczne,
- okres realizacji programu,
- sposób realizacji programu,
- wysokość środków planowanych na realizację programu,
- sposób oceny realizacji programu,
- informację o sposobie tworzenia programu oraz o przebiegu konsultacji,
- tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Miasto Grajewo do tej pory współpracowało z organizacjami pozarządowymi na podstawie uchwalanych corocznie rocznych programów współpracy.
W fazie wdrażania projektu po raz pierwszy przystąpi do przygotowania i wdrożenia Programu Rozwoju Sektora Społecznego (program jest w trakcie opracowywania i jego nazwa może się zmienić).

Celem głównym Programu Rozwoju Sektora Społecznego jest efektywne wykorzystanie społecznej aktywności w zaspokajaniu zbiorowych potrzeb mieszkańców miasta Grajewo w zakresie działalności wspomagającej rozwój społeczności lokalnej.

Celami szczegółowymi programu są:

1) kontynuowanie działalności Centrum Organizacji Pozarządowych w Grajewie
2) kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym poprzez budowanie partnerstwa między administracją publiczną a organizacjami
3) umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za społeczność lokalną i realizację jej potrzeb
4) stwarzanie warunków do zwiększania aktywności społecznej mieszkańców Miasta w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb zbiorowych
5) budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez promowanie aktywności społecznej dorosłych, dzieci i młodzieży, w tym działań wolontarystycznych
6) uzupełnianie poprzez sektor społeczny działań Miasta w zakresie nie obejmowanym przez jednostki samorządowe
7) zwiększenie udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów,
8) integracja środowiska organizacji społecznych w mieście
9) promowanie działalności organizacji społecznych

Usługi społeczne

Cechy definicyjne usług społecznych jako formy świadczeń są następujące:

- są czynnościami podejmowanymi w celu bezpośredniego zaspokojenia ludzkich potrzeb i nie polegają na wytwarzaniu dóbr materialnych;
- służą zaspokajaniu indywidualnych potrzeb jednostek i rodzin, choć ich jakość i dostępność mają wpływ na funkcjonowanie szerszych zbiorowości i grup społecznych;
- mogą być finansowane, organizowane i dostarczane zarówno przez instytucje publiczne, jak i niepubliczne (prywatne);
- uzyskiwane są bezekwiwalentnie, częściowo odpłatnie lub w pełni odpłatnie[9].

W teorii rozróżnić możemy dwa ujęcia usług społecznych:

- ujęcie **wąskie** – obejmuje szereg czynności, które wywierają wpływ na jednostki społeczeństwa. Ujęcie to zawiera w sobie takie usługi jak edukacja, usługi opieki zdrowotnej, mieszkaniowe itp.

[9] Barbara Szatur-Jaworska. Usługi społeczne i socjalne jako wspólny obszar polityki i ekonomii społecznej, Warszawa 2008

- ujęcie **szerokie** – skupia swoją uwagę na usługach świadczonych w naturze. Przede wszystkim swoim zasięgiem obejmują usługi związane z opieką nad dziećmi, niepełnosprawnymi, osobami potrzebującymi szczególnego wsparcia[10]

Nasz model odnosimy do obu ujęć, obejmujących wszystkie grupy defaworyzowane, zgodnie z programem rewitalizacji społecznej, przy czym szczególną uwagę kierujemy na usługi w ujęciu szerszym.

Usługi społeczne mogą być świadczone przez różnych operatorów:

- Przez specjalnie do tego celu powołane **podmioty publiczne** - w obszarze edukacji to np.: szkoły i przedszkola, w obszarze kultury to centra i domy kultury, w obszarze usług socjalnych to ośrodki pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dziennego, domy pomocy społecznej, kluby seniora, świetlice, mieszkania wspomagane i wiele innych form.
- Przez **podmioty prywatne,** do których zaliczane są także podmioty ekonomii społecznej w tym organizacje pozarządowe, które składają oferty w konkursach ogłaszanych przez Urząd Miasta Grajewa.
- Przez **partnerstwa**. W takiej formie obecnie w Grajewie prowadzony jest Klub Seniora oraz Świetlica Środowiskowa (w obu przypadkach są to realizowane projekty finansowane ze środków UE za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania, w ramach programu RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność).

Opisując model zlecania usług warto krótko opisać prawne możliwości zlecenia tych usług organizacjom pozarządowym. Analizując dostępne warunki należy wspomnieć o dwóch możliwościach jakie przygotował polski ustawodawca:

- Finansowe formy współpracy zawarte w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- Zamówienia publiczne oparte na ustawie Prawo zamówień publicznych

Należy podkreślić, że finansowe formy współpracy to nie tylko zlecanie organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych i przekazywanie dotacji na zasadach określonych w ustawie. Ustawa przewiduje także inne możliwości finansowej współpracy administracji z sektorem pozarządowym – umowy partnerskie, partnerstwo - publiczno - prywatne oraz inicjatywy lokalne. Szczególnym trybem jest przekazywanie organizacjom bezzwrotnych środków na podstawie umów międzynarodowych – dotyczy to przede wszystkim funduszy strukturalnych UE, których dystrybucją zajmują się instytucje publiczne.

Takie zróżnicowanie możliwości oznacza, że mamy łącznie do czynienia z sześcioma formami współpracy finansowej administracji z sektorem pozarządowym:

[10] Ryszard Szarfenbefg. Polityka społeczna i usługi społeczne, Warszawa 2010

- powierzanie wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji (art. 5 ust 4 pkt 1);
- wspieranie wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na częściowe dofinansowanie jego realizacji (art. 5 ust 4 pkt 2);
- inicjatywy lokalne (art. 5 ust 2 pkt 6);
- umowy partnerstwa. określonej w ustawie o zasadach prowadzenia rozwoju (art. 5 ust 2 pkt 7)
- partnerstwo publiczno - prywatne (art. 11, ust 5)
- umowy międzynarodowe dotyczące niepodlegających zwrotowi środków ze źródeł zagranicznych (art. 11, ust 5)

Zlecanie zadań publicznych i przekazywanie dotacji przez organy administracji publicznej na rzecz organizacji pozarządowych przewidują również inne ustawy, np. Ustawa o pomocy społecznej, Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu niepełnosprawnych, Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Jednak tryb zlecania zadań publicznych jest zawsze ten sam – określony Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Środki publiczne mogą również trafiać do organizacji w formie zamówień publicznych. Dla organizacji, które prowadzą działalność gospodarczą, tzn. są wpisane w Krajowym Rejestrze Sądowym do rejestru przedsiębiorców lub odpłatną działalność pożytku publicznego, ta forma uzyskiwania pieniędzy publicznych może być w niektórych przypadkach atrakcyjna. Szczególnie, kiedy wartość zamówienia nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 14 tys. euro, co skutkuje zwolnieniem ze stosowania przepisów Ustawy prawo zamówień publicznych (art. 4, pkt 8). Organ administracji udziela wtedy zamówienia publicznego, na podstawie obowiązującego w danym urzędzie regulaminu, bez długotrwałych procedur konkursowych. Po wykonaniu zamówienia, organizacja wystawia rachunek lub fakturę , na podstawie której zostają jej przekazane środki publiczne.

Synergia usług społecznych

Synergia, synergizm, synergiczność, efekt synergiczny[a] (z gr. współpraca) – współdziałanie różnych czynników, którego efekt jest większy niż suma poszczególnych oddzielnych działań. Termin ten jest pojęciem ogólnym, mającym zastosowanie w wielu różnych dziedzinach. W przypadku usług społecznych łączenie ich w jednym miejscu np. na obszarze rewitalizacji pozwala na zwiększenie oddziaływania społecznego i spójności społecznej oraz obywatelskiej, co pozytywnie wpływa na rewitalizację społeczną.

Na spójność obywatelską składają się:

- infrastruktura obywatelska oraz

- umiejętności obywatelskie.

Infrastruktura obywatelska dotyczy przestrzeni obywatelskich; miejsca, w których ludzie spotykają się, wymieniają i działają na rzecz swoich lokalnych spraw. Infrastruktura obywatelska ma również związek ze społeczeństwem obywatelskim - w tych miejscach społeczeństwo obywatelskie jest zwykle słabe; organizacje są małe pod względem liczby i wielkości oraz mają ograniczone możliwości finansowe i organizacyjne.

Wielu mieszkańców ma niski poziom umiejętności obywatelskich - brakuje im wiedzy, umiejętności i kompetencji, aby być aktywnym w społeczności lokalnej. Stąd też bardzo istotny element modelu jakim jest Centrum Organizacji Pozarządowych, w którym łączą się idee infrastruktury i umiejętności obywatelskich.

W przypadku Grajewa będziemy w fazie wdrażania sprawdzać w jaki sposób koncentracja usług na obszarze rewitalizacji – usług o różnym charakterze i o różnej grupie odbiorców wpływa na rewitalizację społeczną miasta.

Planowane jest zorganizowanie Centrum Aktywności Lokalnej w centrum miasta (obiekt i jego otoczenie było przez nas konsultowane w fazie testowania), jednak jego otwarcie uzależnione jest od pozyskania zewnętrznych środków.

Niestety, 2020 rok przyniósł utrudnienie w postaci ograniczeń związanych z pandemią, co przełożyło się na pogorszenie się sytuacji finansowej miasta, a to wpłynęło na mniejszą liczbę zadań zlecanych i usług świadczonych w formie bezpośredniej. W chwili obecnej nie jesteśmy w stanie zaplanować tego, co Miasto Grajewo będzie mogło wdrażać w najbliższych miesiącach.

Zasada równości szans w rozumieniu polityki horyzontalnej UE w rewitalizacji społecznej

Podstawy prawne

Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, stanowi zagadnienie horyzontalne polityk Unii Europejskiej. W związku z tym we wszystkich programach operacyjnych, na każdym z etapów planowane są mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji. Zasada ta dotyczy także realizacji poszczególnych polityk publicznych, projektów i działań społecznych realizowanych w ramach projektów w tym projektów rewitalizacyjnych.

Wzmocnienie i rozszerzenie działań na rzecz realizacji wskazanej zasady powinno następować zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Jest ona pierwszym prawnie wiążącym instrumentem w zakresie praw człowieka, którego stroną jest UE, dlatego też w swoich dokumentach, w tym dotyczących funduszy, UE bardzo konsekwentnie podejmuje kwestie zwiększenia możliwości korzystania z praw przez osoby z niepełnosprawnościami, w tym eliminacji barier oraz pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia.

Konwencja wskazuje na podstawowe wartości, prawa i kierunki rozwiązań, mające wpływ na jakość życia każdej osoby z niepełnosprawnościami i jej miejsce w społeczeństwie. Podnosi prawa osób z niepełnosprawnościami do rangi praw człowieka i opiera je na zasadach przyrodzonej godności, powszechności, równości, niepodzielności i niezbywalności praw. Zrywa z modelem medycznym, w którym niepełnosprawność postrzegana jest przede wszystkim przez pryzmat zdrowia, i podnosi rangę modelu społecznego, który zwraca uwagę na pełnoprawny udział osoby niepełnosprawnej w życiu społecznym, możliwy dzięki znoszeniu barier.

Kwestię równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości kobiet i mężczyzn, regulują przede wszystkim następujące akty prawne i dokumenty:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,
- Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych,
- Traktat o Unii Europejskiej,
- Ustawa z 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania,
- Rozporządzenie ogólne i rozporządzenie dotyczące EFS Parlamentu Europejskiego i Rady UE,

- Umowa Partnerstwa,
- Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności,
- Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie w latach 2006-2015,
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020,
- Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020

W dokumentach UE podkreślana jest przede wszystkim konieczność:

- eliminowania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz płeć
- kierowania się zasadą respektowania odmienności osób w tym osób z niepełnosprawnościami,
- zapewniania osobom z niepełnosprawnościami dostępności, zwłaszcza przy zastosowaniu uniwersalnego projektowania przestrzeni,
- stosowania racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami w realizowanych interwencjach i projektach

Podstawowe definicje związane z równością szans

Osoby z niepełnosprawnościami – osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 nr 123, poz. 776 ze zm.), a także osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. nr 231, poz. 1375 ze zm.).

Zasada równości szans i niedyskryminacji – umożliwienie wszystkim osobom (bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię, światopogląd, orientację seksualną) sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia, na jednakowych zasadach.

Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność – jakiekolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania, korzystania lub wykonywania wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie polityki, gospodarki, w dziedzinie społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiejkolwiek innej, na zasadzie równości z innymi osobami.

Specyfika projektu zwiększającego uspołecznienie procesu rewitalizacji – tworzonego modelu – zakłada przede wszystkim opracowanie rekomendacji, które pozwolą na realizację inicjatyw rewitalizacji społecznej włączających wszystkich mieszkańców uwzględniając ich specyficzną sytuację i potrzeby.

Planując działania rewitalizacyjne czy to w obrębie działań inwestycyjnych/twardych, czy też społecznych miękkich należy odpowiedzieć sobie na etapie planowania interwencji/projektu/działania na następujące pytania:

- Ilu osób z niepełnosprawnościami/kobiet i mężczyzn/osób o specjalnych potrzebach np. seniorów dotyczy problem, który ma zostać rozwiązany/złagodzony w wyniku realizacji projektu rewitalizacyjnego? Ile osób o specjalnych potrzebach zamieszkuje na obszarze rewitalizacji?
- Jaka jest, w kontekście przedmiotu planowanego projektu, struktura tej grupy osób (rodzaje niepełnosprawności, wiek, płeć, wykształcenie, kwalifikacje, specjalne potrzeby itp.)?
- Gdzie zamieszkują osoby z niepełnosprawnościami, inne grupy o specjalnych potrzebach, które potencjalnie będą uczestniczyły w projekcie (czy będą potrzebować dodatkowego wsparcia, np. pomocy w dotarciu na miejsce realizacji projektu)?
- Jakie są główne trudności, na które napotykają te osoby z niepełnosprawnościami, kobiety i mężczyźni, osoby o utrudnionym dostępie do usług w życiu społeczno-zawodowym?
- Czy osoby te korzystały wcześniej z analogicznych form wsparcia i czy było ono skuteczne (jeśli nie, to dlaczego)?
- Kto ma wpływ na zmianę sytuacji osób z niepełnosprawnościami, kobiet i mężczyzn w danym obszarze: instytucje, organizacje, grupy interesu?
- Czy na terenie planowanego projektu/programu są organizacje i instytucje działające na rzecz poszczególnych grup? Jakie przedsięwzięcia podejmują?
- Jakie bariery utrudniają/uniemożliwiają osobom z niepełnosprawnościami, osobom ze specjalnymi potrzebami przezwyciężenie sytuacji problemowej? Które z nich są kluczowe i powinny zostać zniwelowane w pierwszej kolejności?
- Jakie potrzeby mają osoby z różnymi niepełnosprawnościami w związku z zaistniałą sytuacją problemową? Jakie czynniki, poza rodzajem i stopniem niepełnosprawności, wpływają na zróżnicowanie tych potrzeb?
- Które potrzeby należy zaspokoić w pierwszej kolejności, aby umożliwić osobom z niepełnosprawnościami i innym grupom np. osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym udział w projekcie/programie? Zaspokojenie których potrzeb jest niezbędne do zaplanowania w projekcie zindywidualizowanego i skutecznego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami?

W przypadku planowania projektów ogólnodostępnych projektodawca powinien:

- upewnić się, że nie zostanie wykluczona możliwość udziału w projekcie osób z niepełnosprawnościami lub osób ze specjalnymi potrzebami np. rodzice z małymi dziećmi, seniorzy, osoby z utrudnionym dostępem do internetu
- zdiagnozować bariery utrudniające/uniemożliwiające osobom z niepełnosprawnościami udział w projekcie i zaplanować sposoby ich pokonywania w celu zapewnienia dostępności projektu dla tej grupy,
- zdiagnozować potrzeby osób z niepełnosprawnościami, wchodzących w skład grupy docelowej, w kontekście wsparcia zaplanowanego w projekcie.

Zwiększenie dostępności wsparcia w ramach działań rewitalizacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami może zostać osiągnięte m.in. poprzez:

- organizowanie form wsparcia w budynkach dostępnych dla osób z różnymi niepełnosprawnościami,

- zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami wsparcia asystentów,
- zapewnienie tłumacza języka migowego,
- dostosowanie czasu trwania wsparcia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- organizację transportu specjalistycznego.

Uniwersalne projektowanie

Projektowanie uniwersalne stawia na pierwszym miejscu użytkownika, zwiększając dostępność usług, przedmiotów i obiektów, która jest warunkiem zapewnienia równości szans osób z niepełnosprawnościami. Mimo że projektowanie uniwersalne kojarzy się przede wszystkim z realizacjami infrastrukturalnymi, ma zastosowanie także w projektach tzw. miękkich. Szczególne znaczenie zasada uniwersalnego projektowania ma w projektach nastawionych na rewitalizację zarówno w obszarze infrastruktury jak również rewitalizacji społecznej.

Lp.	Zasady projektowania uniwersalnego:	30 reguł dostępności
1.	Użyteczność dla osób o różnej sprawności	użyteczne rozwiązania uważa się takie, z których mogą korzystać jednocześnie wszyscy, bez względu na możliwości funkcjonalne użytkownika, tj. gdy jest to możliwe, użytkowanie powinno być identyczne dla wszystkich, a jeśli nie jest to możliwe, należy zastosować użytkowanie ekwiwalentne (reguła 1a); unikanie rozwiązań, które pogłębiałyby segregację i stygmatyzację (1b); należy zapewnić, aby użytkowanie nie naruszało prywatności, bezpieczeństwa i poczucia pewności oraz realizowane było na równi z innymi użytkownikami (1c); projekt powinien być atrakcyjny dla wszystkich (1d).
2.	Elastyczność w użytkowaniu	Konieczność zastosowania takich rozwiązań, które będą intuicyjne w użytkowaniu i będą uwzględniały doświadczenie, wiedzę, umiejętności językowe lub aktualne możliwości koncentracji użytkownika, tj. eliminują zbędną złożoność i skomplikowanie projektu (3a); zwiększają możliwości intuicyjnego korzystania z rozwiązania (3b); przy korzystaniu uwzględniają w maksymalnym zakresie umiejętności użytkownika (w czytaniu, pisaniu czy zdolności językowe) (3c); uwzględniają priorytety informacji (3d); zapewniają skuteczną informację (zwrotną) podczas użytkowania i po jego zakończeniu (3e).
3.	Proste i intuicyjne użytkowanie	Konieczność zastosowania takich rozwiązań, które będą intuicyjne w użytkowaniu i będą uwzględniały doświadczenie, wiedzę, umiejętności językowe lub aktualne możliwości koncentracji użytkownika, tj. eliminują zbędną złożoność i skomplikowanie projektu (3a); zwiększają możliwości intuicyjnego korzystania z rozwiązania (3b); przy korzystaniu uwzględniają w maksymalnym zakresie umiejętności

		użytkownika (w czytaniu, pisaniu czy zdolności językowe) (3c); uwzględniają priorytety informacji (3d); zapewniają skuteczną informację (zwrotną) podczas użytkowania i po jego zakończeniu (3e).
4.	Czytelna informacja	konieczność zastosowania informacji z uwzględnieniem zakresów percepcji człowieka i warunków otoczenia, tj. do przekazywania istotnych informacji należy: stosować piktogramy, informację dotykową i głosową (4a); zapewnić odpowiedni kontrast dla informacji, z uwzględnieniem warunków otoczenia (4b); zmaksymalizować czytelność istotnych informacji (4c); rozróżnić informację w zakresie orientacji przestrzennej i sposobu korzystania (4d); zapewnić możliwość dostępu do informacji poprzez urządzenia będące w dyspozycji osób z ograniczeniami sensorycznymi (4e).
5.	Tolerancja na błędy	należy minimalizować zagrożenia i przypadkowe negatywne konsekwencje podczas użytkowania rozwiązań technicznych i przestrzennych, tj. stosować rozwiązania i ich lokalizację w taki sposób, aby były dostępne, a jednocześnie eliminować wszelkie zagrożenia w czasie użytkowania (5a); wprowadzać czytelne ostrzeżenia o zagrożeniach lub możliwości popełnienia błędu (5b); stosować rozwiązania cechujące się pewnością bezpieczeństwa użytkowania (5c); ograniczyć czynności, które powodują znużenie i wymagają skupienia podczas użytkowania (5d).
6.	Wygodne użytkowanie bez wysiłku	konieczność stosowania takich rozwiązań, które nie powodują nadmiernego wysiłku podczas użytkowania, tj. pozwalają użytkownikowi zachować naturalną pozycję ciała (6a); nie wymagają użycia nadmiernej siły podczas użytkowania (6b); należy zminimalizować konieczność powtarzania czynności podczas użytkowania (6c) oraz zminimalizować konieczność stałego wysiłku fizycznego (6d).
7.	Wielkość i przestrzeń odpowiednie dla dostępu i użytkowania	konieczność zapewnienia odpowiedniej przestrzeni do wykonania danego działania, z uwzględnieniem możliwości funkcjonalnych człowieka, w tym ograniczeń w mobilności i percepcji oraz pozycji ciała (na stojąco lub siedząc), tj. należy: zapewnić pole widzenia dla dowolnej pozycji ciała (7a); umożliwić dostęp i skorzystanie z rozwiązania z pozycji siedzącej (np. na wózku inwalidzkim) lub stojącej, uwzględniając szeroki zakres wzrostu użytkownika (7b); uwzględnić warunki ergonomiczne dłoni przy konstruowaniu uchwytów i elementów sterowania urządzeniami (7c); zapewnić odpowiednią przestrzeń do korzystania z rozwiązań przez użytkowników posługujących się osobistymi urządzeniami wspomagającymi mobilność lub percepcję czy wymagających pomocy osobistej (opiekuna, asystenta) (7d).

8.	Percepcja równości	Równoprawny dostępy do środowiska, korzystania ze środków transportu, produktów i z usług powszechnych lub powszechnie zapewnianych, w taki sposób, aby nie powodowało to sytuacji, gdy korzystający z nich czuje się w jakikolwiek sposób dyskryminowany czy stygmatyzowany. Odnosi się to do sytuacji, gdy indywidualna ocena rozwiązania może wpływać na postrzeganie siebie, jak również postrzeganie przez innych naszych różnic fizycznych czy niepełnosprawności jako cech dyskryminujących lub niewspółmiernie wyróżniających.

Realizatorzy poszczególnych projektów rewitalizacyjnych muszą kierować się przy opracowaniu i realizacji projektów wytycznymi ***Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Poradnik dla realizatorów projektów i instytucji systemu wdrażania funduszy europejskich 2014-2020.*** Znajdują się tam szczegółowe wskazówki oraz listy sprawdzające do poszczególnych typów projektów.

Rekomendacje do fazy wdrażania projektu

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Grajewo na lata 2017 – 2027 zawiera rozdział dotyczący PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z USPOŁECZNIENIEM REALIZACJI należą do nich:
- Działalność komitetu rewitalizacji - Komitet rewitalizacji będzie ciałem doradczym Burmistrza w zakresie prowadzonej rewitalizacji. W skład komitetu wejdą reprezentanci instytucji publicznych oraz mieszkańców, organizacji społecznych i przedsiębiorców. Zakłada się, że przedstawiciele instytucji publicznych stanowić będą nie więcej niż 50% składu komitetu rewitalizacji.

REKOMENDACJA: W fazie wdrażania rekomenduje się przeprowadzenie dodatkowego naboru uzupełniającego na miejsca nieobsadzone w Komitecie Rewitalizacji tak aby spełnić założenia społecznego charakteru tego ciała doradczego i rozszerzyć skład Komitetu

- **Informacja i public relations** - Informowanie mieszkańców przez różne kanały przekazu: praca lokalna / Internet (dedykowana strona rewitalizacji miasta, oficjalna strona i portal społecznościowy Miasta Grajewo) o planowanych działaniach, konsultowanych przedsięwzięciach. Zakłada się prowadzenie bieżących i stałych działań informacyjnych. Informacje dotyczyć będą wszelkiego rodzaju działań realizowanych w ramach GPR, w tym o charakterze organizacyjnym, inwestycyjnym. Prezentowane będą również dane dotyczące pozytywnych przemian zachodzących na obszar rewitalizacji (OR).

REKOMENDACJA: informowanie o działalności powołanego Pełnomocnika ds. rewitalizacji, ustalenie zasad kontaktu pełnomocnika z mieszkańcami

- Spotkania integrujące mieszkańców - Organizacja mikrofestynów podwórkowych integrujących mieszkańców wokół danej przestrzeni, tworzących więzi sąsiedzkie. Spotkania realizowane będą bezpośrednio na obszar rewitalizacji, w miejscu zamieszkania Interesariuszy. Ukierunkowane będą na integrację oraz pozyskiwanie wiedzy nt. potrzeb mieszkańców. Spotkania moderowane będą przez ekspertów i specjalistów.

REKOMENDACJA: Realizacja działań animacyjnych wspierających inicjatywy mieszkańców, Realizacja Planu angażowania mieszkańców i partnerów społecznych na lata 2020 – 2022 oraz monitorowanie realizacji Planu

- Wspieranie wspólnych inicjatyw mieszkańców na rzecz poprawy warunków zamieszkania Promocja instrumentu „Inicjatywy lokalnej", organizacja konkursów na najładniejsze

podwórko. Organizacja warsztatów, szkoleń dla mieszkańców motywujących do zagospodarowania przestrzeni sąsiedzkich w zieleń.

REKOMENDACJA: Działania animacyjne w celu inicjowania działań w ramach Inicjatywy lokalnej

- Wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych - Prowadzenie doradztwa i wsparcia dla NGO - Zakłada się przeprowadzenie spotkań i aktywności organizacji, które prowadzą lub mogą prowadzić działania na rzecz aktywności społecznej na OR. Zakłada się wydzielenie z budżetu przeznaczonego na współpracę z organizacjami pozarządowymi dedykowanych środków na realizację przedsięwzięć na rzecz aktywności mieszkańców OR.

REKOMENDACJA: aktywna działalność Centrum Organizacji Pozarządowych oraz zapewnienie działalności COP w kolejnych latach

- Udział mieszkańców w tworzeniu koncepcji lub dokumentacji technicznej - Bieżące informowanie oraz zapraszanie mieszkańców do udziału w spotkaniach dot. planowanych działań inwestycyjnych na OR. Mieszkańcy OR, w szczególności osoby zamieszkujące przestrzeń, w której planowane będą inwestycje będą bezpośrednio zapraszani do uczestnictwa w procesie oceny założeń wybranych inwestycji. W trakcie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami prezentowane będą założenia wybranych inwestycji. Wybrane spotkania mogą mieć charakter plenerowy. Spotkania będą moderowane, uwagi mieszkańców notowane, a następnie upubliczniane.

REKOMENDACJA: Działalność Pełnomocnika ds. rewitalizacji, stały kontakt z mieszkańcami sferą biznesu oraz sektorem społecznym; udział mieszkańców w konsultacjach społecznych

- Aktywna promocja oferty kulturalnej i rekreacyjnej - Prowadzenie działań aktywnej promocji oferty. Konsultowanie propozycji oferty kulturalnej i rekreacyjnej z mieszkańcami. Zakłada się przeanalizowane bieżącego sposobu docierania z ofertą oraz przeprowadzenie badań dot. oczekiwanej oferty kulturalnej i rekreacyjnej.

REKOMENDACJA: realizacja diagnozy w ramach DK+, realizacja inicjatyw kulturalnych mieszkańców

- Akcje edukacyjne dla dzieci i młodzieży Akcje edukacyjne dla dzieci i młodzieży prowadzone przez szkoły, przedszkola, świetlicę środowiskową – o konieczności współpracy sąsiedzkiej, angażowania się w sprawy publiczne. Działania prowadzone we współpracy ze szkołami ukierunkowane będą na budowanie świadomości aktywnego udziału w życiu społecznym. Wpierane będą szkolne projekty, mające na celu diagnozowanie i rozwiązywanie problemów w środowisku lokalnym, np. akcje sprzątania i porządkowania, badania jakości środowiska, działania kulturalne.

REKOMENDACJA: Działania animatorów lokalnych polegających na włączeniu różnych grup społecznych

- Akcje informacyjne dla wspólnot mieszkaniowych/ zarządców - Akcje informacyjne dla wspólnot mieszkaniowych/ zarządców promujące dostępne źródła finansowania przedsięwzięć remontowych, termomodernizacyjnych. Prowadzenie doradztwa dla wspólnot mieszkaniowych i zarządców dot. sposobu pozyskania dodatkowych środków na przedsięwzięcia remontowe. Poszerzanie grup interesariuszy o nowe podmioty mogące zintensyfikować założone efekty programu rewitalizacji Prowadzenie aktywnej promocji GPR pośród podmiotów gospodarczych oraz potencjalnych Interesariuszy. Organizacja i udział w spotkaniach z potencjalnymi Interesariuszami, w szczególności przedsiębiorcami i inwestorami, którzy mogą realizować swoje przedsięwzięcia na obszarze rewitalizacji.

REKOMENDACJA: Działalność Pełnomocnika ds. rewitalizacji, ustalenie zasad komunikacji

Załączniki:

Załącznik nr 1 - Zarządzenie nr 24/19 Burmistrza Miasta Grajewo z dnia 10 stycznia 2019

Załącznik nr 2 – Raport z audytu koordynacyjnej funkcji urzędu

Załącznik nr 3 – Opis koordynacyjnej funkcji urzędu

Załącznik nr 4 – Analiza koordynacyjnej funkcji urzędu

Załącznik nr 5 - Plan angażowania mieszkańców i liderów społecznych na lata 2020 – 2022

Załącznik nr 6 – Analiza działań animacyjnych

Załącznik nr 7 – Dokumentacja konkursowa – Centrum Organizacji Pozarządowych

Załącznik nr 8 – Ramowy harmonogram realizacji Planu angażowania mieszkańców i liderów społecznych

Załącznik nr 9 – Regulamin Centrum Organizacji Pozarządowych